

T. Igor Csaba

Az ítélet már rég meghozatott

TARTALOM

Szerelem múltával

Az ítélet már rég meghozatott

Szerelem múltával

A szerelem kétségkívül különös dolog. Alighanem igaz lehet az a vélemény, hogy (egy kis részét kivéve, gyakorlatilag csak a Hemingway utánit, s annak is csak töredékét) az egész szépirodalom igazából erről az érzésről szól. Hosszan tárgyalják azt, hogy hogyan is történik a megszületése akkor, amikor két fiatal meglátja egymást, vagy amikor először szólnak egymáshoz. Néha egy szó, egy gesztus az, ami kiváltja az érzés megszületését. Máskor viszont csak több hónap, esetleg évek eltelte után, hosszas ismeretség után kezd el körvonalazódni.

Aztán azt is sokan megírták már, hogyan erősödik meg az ifjak lelkében, különböző hatások következtében. Néha lassan, máskor viszont egyszerre pattan elő, teljes fegyverzetben, mint Pallasz Athéné Zeusz homlokából.

Még olyanok is akadtak – leginkább az avantgard irodalomban – akiket éppenséggel az elmúlása ragadott meg. Lassan sorvadva, mint sárgult növényzet őszi alkonyokon. Vagy pedig éppenséggel villámcsapásszerűen, mert az addigi ideál helyét a lélekben egy másik, sokkal erősebb foglalja el, kiszorítva az elődjét.

Hanem az, amit Nemvaló András tapasztalt meg saját becses magán, éppenséggel különösnek tekinthető. Ugyan lehet, hogy tán azt is leírta már valami szemfüles poéta, csak esetleg az én figyelmemet kerülte el.

Különös volt a jelenség, de éppen úgy különös volt a nap is, amelyen történt. Ám talán jobb, ha a nappal kezdem. Hiszen nem érdektelen az sem, és ki tudja? Talán a külső környezet segít majd a belső történésre rávilágítani.

Úgy kezdődött pedig az a nap is éppen, mint a többi. Andrisunk, mint rendesen, akkor is nekikezdett a rendes napi programjának. Mivel éppenséggel pszichológus volt, vagyis agyturkász sőt akkoriban már egy rendelőt is fenntartott, persze nem egyedül, hanem egy kolléganőjével összeszövetkezve, hát eltervezte az előtte álló tennivalókat. Aztán bement a munkahelyére. De már az úton megfigyelte a fények különös játékát. Tél volt akkor, és olyan semmilyen idő. Vagyis nem volt különösen hideg, de az évszakhoz méltatlanul meleg sem. Az ég felhős volt, de a felhőkön időről időre sápadt nap világított át. Szél nem volt, vagy csak alig, eső, hó nem esett.

„Csak az a vékonyan átszűrődő sárgás, piszkosság érzetét keltő napfény!”

András általában véve szerette a nőket, egyesek szerint még egy kicsit intenzívebben is a kíváncsnál. Beszéltek például egy időben egy férjes asszonnyal való kapcsolatáról, akinek a férje egy idő múlva meg is halt. Jóval idősebb volt a feleségénél.

Mindezen dolgok leírva állnak egy másik történetben, nem érdemes ismételtetni őket, bár András még börtönbe is került egy rövidebb időre annak az esetnek mintegy utóhatásaként.

Meg még előfordultak az életében más hölgyek is, szebbek és kevésbé szépek, ahogyan azt a jó Karácsony Benő egy régebbi történetben (persze a saját történetében, nem pedig az Andráséban) górcső alá vette.

Kevesen tudták azt, hogy volt bizony a mi emberünknek egy olyan szerelme is, amelyről nem beszélt, amely pedig hosszan elkísérte addigi élete folyamán.

Aztán az a bizonyos nő, hol megjelent, hol pedig eltűnt hősünk szeme elől, mint katonáéknál az a bizonyos hármas számú céltábla.

Évekig ment ez így, Andris, amikor a hölgy éppen nem volt a közelében, némileg megnyugodott. Sokszor hosszú ideig nem is gondolt már rá, de jaj(!) elég volt egyszer, rövid időre meglátni, s minden visszatért, minden addigi gondolata, amely másfelé vitte volna, egyszerűen nemlétezővé silányult. Olyankor aztán otthagyt mindent és mindenkit, aki éppen számított neki, s futott az elérhetetlen után.

Aztán egyszer:

A megvilágosodás azon a borús tél végi délutánon érte.

Amikor a selymes és sejtelmes fények különleges ábrákat rajzoltak az égre. Már, amennyi egyáltalán látható volt az égből, annak a kis rendelőnek az ablakán keresztül. De neki ennyi is elég volt.

„Milyen különös ábrák! Milyen furcsa, változó, elmosódó rajzolatok! És voltaképpen mit is akarok én attól a nőtől? Akarok egyáltalán valamit? Hát persze, hogy akarok. Ám azt a valamit, amit akarok tőle, soha nem fogom megkapni. Soha? Soha. Akkor pedig ez az egész úgynevezett szerelem öncsalásnál nem egyéb.”

Azonban éppenséggel nem ez a gondolatsor volt a legfontosabb ebben a történetben, hanem valami egész más.

Az a más nagyon bonyolult módon, nagyon sok különleges külső és belső tényezőből állt össze szilárd egésszé. És közben András egész idő alatt érezte, hogy a szerelem hogyan távozik belőle. Mintha azelőtt lázas lett volna, és a láz kritikusan, vagyis rövid idő alatt ért volna véget. Vagy nem is! Inkább mintha valami, egy láthatatlan külső erő húzta volna kifelé belőle azt az idejét múlt és erejét vesztett érzést.

És András azonnal tudatában is volt annak, hogy AZ a bizonyos érzelem attól fogva már soha többet hozzá visszatérni nem fog. Hogy másba, más nőbe még szerelmes lehet a későbbi élete folyamán, lehet, hogy lesz is, de ebbe az egybe, bármi történjék is, soha többé.

Eltartott ez a rövid folyamat összesen valami kettő-öt percig.

Akkor András felállt a székről, amelyen addig ült, vette a kabátját, és mivel nem volt egyetlen páciens sem bejegyezve, szépen hazament.

Azon idő alatt, ameddig Nemvaló András a saját, éppen elmúlóban levő szerelmével foglalkozott, nem sokkal messzebb attól a helytől, egy fiatal előadó sokkal nagyobb horderejű, de időben és térben igen távoli dolgokról magyarázott a hallgatóinak. Igen, csillagász volt az az előadó és a mi saját univerzumunk jövőjének esélyeit fontolgatta. No, az a jövő igazán még nagyon messze van, nem is túlságosan nagy az érdeklődés olyan események iránt, amelyek be fognak ugyan következni, de csak akkor, amikor már az unokáink unokái sem lesznek életben. Az ő gondjaikat pedig a legjobb, ha nekik hagyjuk megoldásra.

Az előadó egyébként olyan harmincöt-harminchat éves lehetett. Most, amikor az előadásába bekapcsolódunk, éppen ott tartott, hogy a Világmindenség alakjára vonatkozó elképzeléseket ecsetelte.

– Természetesen, több olyan forma létezik, ami számba jöhet. Ilyen például a gömb alak, amely nagyon kényelmes alakzat akkor, ha és amikor a gömb belsejében ható erők minden irányban egyenletesen és egyszerre hatnak. Még szóba jöhet a nem tökéletes gömb alak, ha azok az erők különböznek egymástól, de nem sokban. Ha a ható erők nagyon különböznek, mind intenzitásban, mind pedig az irányukban, akkor a kézenfekvő megoldás a spirál lenne. Ám mostanában mindinkább kezd elterjedni egy olyan nézet, amely szerint a mi Univerzumunk leginkább egy nyitott szájú zsákhoz hasonlít. És a zsák nyitott száján keresztül

állandóan tódulnak kifelé belőle a nagyon távoli galaxisok és csoportjaik. Bizony, még hozzá minél távolabbiak, annál gyorsabban. Olyan gyorsan, hogy az éppen kilépéshez közel állók jóval meghaladják a fénysebességet. Amelyről pedig ez ideig azt tartottuk, hogy az a létező legnagyobb sebesség. Ez, természetesen ma is érvényes megállapítás, de csak az Univerzum belsejére vonatkozóan. Amit tehát nevezhetünk, az euklideszi tér mintájára, einsteini térnek.

És itt kezdődik igazából a bonyodalom. Hiszen akkor el kell ismerjünk, hogy az Univerzum széle felé haladva azok a rendszerek egy másféle térbe lépnek át. Vagyis inkább, ha pontosak akarunk lenni, azt kell mondjuk, hogy egy bizonyos szinten az a bizonyos másféle tér lép be az einsteini térbe. Vagyis a mi Univerzumunkba.

Ez mindenesetre nagyon messze van úgy térben (euklideszi értelemben), mind pedig időben. Úgy látszik tehát, hogy annak az egyelőre még névtelen másféle térnek is van bizonyos sebességkorlátja. Összefoglalva tehát, azt lehetne mondani, hogy a mi univerzumunk egy bizonyos külső erő hatására zsák formájúvá alakult. A tudósok úgy gondolják, hogy nagyjából az elmúlt ötmilliárd év alatt. Mindebből tehát le lehet vonni most már azt a biztos következtetést, hogy a zsák forma is a természetben előforduló kényelmes formák közé tartozik. Én személy szerint azt gondolom, hogy ez a társadalomban is így van. Nézzük például Európát. A maga kelet felé nyitott voltával nem ez is éppen olyan zsák formát alkot a benne élő népek számára, mint nagyobb léptékben az egész Univerzum?

Megvolt az előadás. Felharsant az obligát, gyér taps, maga az előadó pedig, izzadó homlokát törölgetve, elhagyta az emelvényt. Következtek a kérdések.

Egy középkorú hölgy úgy néz ki, hogy inkább a társadalomra vonatkozó egyetlen mondatra figyelt fel, mert azt kérdezte, hogy mire alapozza az előadó az Európára vonatkozó, zsák jellegre utaló mondatát?

– Bár nem tartozik szorosan véve az előadás témájához, de tőlem telhetően természetesen tanulmányoztam a zsák forma egyéb aspektusait, és eközben figyeltem fel arra a történelemben jól ismert tényre, hogy Európa kelet felé nyitott. Nem védi tenger. És hogy a nagy népi inváziók általában keletről jönnek, illetve jöttek. Ami kevés nyugatról ment keletre, az vagy nem volt tartós, vagy csak a hatása tartott el hosszabb ideig, ő maga nem. Mint Nagy Sándor hódításának az eredménye például. De az is átlényegült. A többi keletről jött. És az itt élő népek vagy alávetették magukat, vagy mind mélyebben húzódtak vissza a zsák fenekére. Lehetett ebből erényt kovácsolni, meg is tették akárhányszor, de ez már inkább a magyarázat, mint a tény. Viszont, mint mondtam, bővebben nem tartozik hozzám. Vagyis a jelen témához.

Kifelé menet közben aztán még valaki megszólította az előadót. Ez férfi volt, sovány, halk szavú.

– Uram! Ön ugyebár Bekeháti Miklós?

– Igen.

– Van valami köze Bekeháti ezredeshez?

– A tábornok az apám – mondta erre az előadó, jól megnyomva a „tábornok” szót. Valóban, amikor Bekeháti László Miklós nyugdíjba ment, szokás szerint előrébb lépett rangban, vagyis a legalacsonyabb tábornoki rangot kapta meg. Úgy tűnik, ez a csillagásznak vagy fontos lehetett, vagy sejtette, ki lehetett a kérdező, és éppen erre való tekintettel pontosított.

Ezután voltak még kérdések útban kifelé a teremből, de azzal le is járt az idő. Miklós pedig sietett hazafelé. Ennek a sietségnek az oka egyébként az volt, hogy vagy két nappal előbb a húga értesítette, hogy hazajön egy időre. Persze, hogy látni akarta, hisz elég rég találkoztak már.

Körülbelül másfél, két évvel az előbb leírtak előtt egy régi Dacia tért le egy aránylag kis-forgalmú, de aszfaltozott útról egy még elhagyatottabbra. Nyár vége volt akkor, a kocsiban pedig ketten ültek. A sofőr és mellette a barátnője. A vezető lehetett akkor valami ötven év körüli, a barátnő pedig tán egy évvel fiatalabb. Kirándulni mentek. Biz én már nem is tudom, hogy mit, melyik falu templomát, vagy annak freskóit, esetleg feliratait akarták megnézni. Lett volna jobb út is, de az kerülő lett volna, a Dacia viszont már öreg volt, nem nagyon szeretett menni. Néha csak igen nagy könyörgésekkel lehetett útra rábírní. Hát gondolom, ezért határozták el, hogy a térképről kinézett, egyébként általuk egyáltalán nem ismert utat választják.

A hölgy általában igen víg kedélyű volt. Szeretett sokat beszélni, vagyis, ahogy mondani szokták: „be nem állt a szája”. Ezt a tulajdonságát különben nem nagyon szerette a férfi, de nem tette szóvá. Azért sem, mert a nőnek egyéb jótulajdonságai bőven ellensúlyozták ezt a kis hibát, másrészt viszont Laci udvarias, jólnevelt férfiú volt. A foglalkozására nézve műszerész volt, még hozzá szabadúszó. Ilyenformán pedig volt elég szabadideje, hogy a hobbijával foglalkozzon. Ami nem volt más, mint a régi székely templomok megmaradt, történelmi korokból származó feliratai, képeinek megnézése, és ha lehet, lefényképezése. Mivel pedig Gabriellának, ez volt a nő neve, bőven voltak jótulajdonságai, s ezek között az is, hogy mindenképpen alkalmazkodott a Laci kéréseihez, hát ez alkalommal is együtt mentek kirándulni.

Az út kezdetben köves út volt, jól kirakva krumplikövekkel. Aztán egy idő után a krumplikövek megritkultak, majd el is maradtak. Maga az úttest is megvékonyodott. Balfelől hatalmas erdőség, jobbra viszont elég meredek szakadék volt látható. László barátunk elgondolta, hogy ha az a nyavalyás kocsi éppen itt mondja be az unalmast – szokása volt –, akkor alighanem jó hosszú gyalogtúra vár rájuk. Lehet, hogy Gabriella is valami efféle gondolt, mert ímhol, már egy félóra eltelt és egy szava sem hallatszott.

„Vajon miféle állatok lehetnek abban az erdőben?” - gondolta Gabriella. „Medve? Farkas?”

És elkezdett mindinkább az erdő felé tekintgetni. És valóban ő látta meg először azt a „valamit”, ami időnként fel-feltűnt az erdő fái közt.

– Nézz oda!

De Lacinak nem nagyon akaródzott az erdő felé nézni. Inkább az utat bővölte ahelyett, hogy lám, véget ér-e már, vagy hogy mi tárul eléjük a következő kanyar után? Éppen ezért csak igen rövid időre kapta oda a fejét, amerre a barátnője mutatott. De szerencséje volt, mert a lény éppen akkor megmutatta magát az erdő szélén. Olyan furcsa volt, hogy Laci majdnem leállította a kocsit megtelepedésében.

A látott lény két lábon mozgott. Attól persze akár medve is lehetett volna, az is felemelkedik néha. De ez mintha rendesen két lábon járáshoz lehetett volna szokva. És különben is, a medve, ha felemelkedik, nagyobb az embernél, ez viszont, bár a távolság csalóka volt, nagyon úgy nézett ki, mintha ember lenne. Meg az arca is inkább egy szakállas emberéhez hasonlított, mint állathoz. De az is igaz, hogy kissé meghajolva járt, mint az iskoláskönyvek szerint az ősemberek. Azt nem lehetett látni, hogy a testét szőr borítja-e, vagy mégis inkább valami rendetlen, többretegű, rongyos, foltos ruhaféle.

És akkor mintha megrendelésre tenné, leállt a Dacia. László ütögette, rugdosta, de az ócska motor meg se nyikkant. „Ez még képes idejönni!” És valóban, a „valami” eltűnt valahova a látómezőből. Most már Laci is komolyan megijedt. De hiába, a kocsi nem mozdult. Kiszállni meg nem mert. Aztán egyszer csak, végtelennek tűnő idő után az öreg autó lassan megindult előre. „Lejtő van itt, vagy mi?” Aztán egy kicsit fel is gyorsult. Laci sebességbe tette, ki-

eresztette a kuplungot, és a motor engedelmesen morogni kezdett. Még annyit láttak a visszapillantó tükörben, hogy az a ki tudja micsoda most már mögöttük van. Távolodóban.

Aztán a lény eltűnt a fák között, s a mi utasaink két jókora kanyar után mégiscsak megpillantottak lent a völgyben egy falut. Az a falu volt, ahová éppen igyekeztek.

A falu templomában aztán voltaképpen azt találták, amire el voltak készülve. Voltak ott középkori freskók, inkább csak töredékek, a Szent László legendából, és egy régi székely rovásírási emlék is. Illetve nem igazából erre számítottak. Ugyanis fényképezni nem volt szabad. Amikor László legutóbb ott járt, még szabad volt. Így hát a látogatás végén még megvettek egynéhány hivatalosan készült képet, s Laci még morgott is hozzá, hogy „Bécsben a Kunsthistorische Museumban szabad fényképezni, csak a villanófényt kell kikapcsolni”, de ez nem hatott meg senkit.

Később átmentek egy rozoga hídon egy másik faluba, ahol a világ talán legnagyobb rovás-emlékét találták – valami kilenc méter hosszú – és abban a faluban ismerős is akadt. Egy volt politikus, aki megundorodott a pártpolitikától, s visszavonult. Azóta a nyugdíjából él, valamint megvett a faluban egy darab földet, s azt műveli.

– De persze nem a földből akarsz megélni...

– Nem. Tudod, mindig kisigényű voltam, a nyugdíjam több, mint elég. Ezért inkább én költök a földre, nem pedig az tart el engem. De szeretem a vele való foglalkozást, és edzésben is tart. Úgy szellemileg, mint fizikailag. Ha hiszed, ha nem, még az erdőbe is kijárok fát vágni.

– Ó! Az erdő! Jó is, hogy szóba hoztad! Nincs ott valami különös szerzet?

– A Pistára gondolsz?

– Én biz nem tudom, hogy hogy hívják, de elég furcsa példány. Tehát ember? Én azt hittem, hogy valami állatkertből megszökött orángután, vagy mi...

– Tehát láttátok?

– Inkább csak Gabi. Meg is ijedt szépen.

– Voltaképpen egyáltalán nem veszélyes. Még szerencsétek is volt, hogy megpillantottátok. Rendszerint elrejtőzik. Fél az emberektől. De azt mi sem tudjuk, hogy igazából ember-e, vagy csak -szabású. Azt hiszem, hogy hímnemű. Néha követi a nőket, főleg, ha szépek. De eddig nem panaszkodtak rá. Inkább segít, ha tud. Hogy aztán mit csinálna, ha igazából közel kerülne egy nőhöz, azt nem tudom.

A vendéglátójuk elmosolyodott.

– Talán még az is elképzelhető, hogy megtörtént már ilyen találkozás. Csak akkor az a nő nem beszél róla.

– Szóval te inkább arra gondolsz, hogy mégiscsak ember.

– Mondom, hogy nem tudom. Esetleg... valami átmenet ember és egy másféle főemlős között. Mindenesetre eddig még sohasem hallottam, hogy beszélt volna. Valamiféle jeleket használ, de én nem vagyok etológus. Lehet, hogy valami korcs. *Lusus naturae*.¹

Ezután visszatértek a templom és annak felirata problémájához. És nem sokkal később útjukra mentek. Kis sajnálkozással egyébként, de hát még más érdekességek is várták őket. De...

– Azért ne beszéljétek a Pistáról senkinek, ha lehet! Mi jól megvagyunk itt vele, nem bántjuk és nem bánt senkit. Képzeljétek, mi történne, ha csőstül kapná a látogatókat! Szegény!

¹ A természet játéka.

Bár igyekszem minél kevesebbet érintkezni idegenekkel, de azért néha még velem is megesik, hogy meglátogat valaki. Mint nemrégen is történt. Otthon se voltam akkor, éppen órám volt, így Klári, a feleségem találkozott vele. A látogató siethetett, csak éppen megüzente, hogy szeretne beszélni velem.

– Hogy nézett ki? – kérdeztem.

– Olyan... semmitmondó. Nincs rajta semmi érdekes.

– Mégis! Miféle?

– Hááát, alighanem gazdag.

– Miből gondolod?

– Mindenből. A ruhái, a viselkedése. Talán nem is itt él. Valami külföldi.

– Nő?

– Férfi.

Azt tudtam, hogy Bekeháti Dóra megjött a bátyához, persze látogatóba, talán nem egyedül jött. De akkor vele jött volna, nem a kísérőjét küldi.

Dórit ismertem, valami unokatestvéré, a nagyapám az ő nagyanyjának testvére volt. Kedves, elég szépecske lány volt annak idején, jóval fiatalabb nálam, sokat láttam még egész kicsi korában, ahogy caplatott utánunk, fiúk után, leginkább egy vidám békára emlékeztetett. Persze aztán megnőtt, sőt kinőtte magát és most már valószínűleg sokkal kevésbé emlékeztet egy békára.

Ám a bejelentetlen látogató mégsem Dóri volt. Kiderült, hogy még csak nem is a kísérője. Pedig nagyon ismerősnek tűnt nekem délután, amikor megjelent. Alacsony volt, vékony, eléggé extravagáns, ámbár lehet, hogy ott, ahonnan jött, ez a ruházat és viselkedés számít természetesnek. Aztán... egy mozdulat, ahogy a jobb mutatóujjával megtörölte a homlokát és egyből beugrott.

– A Gazda!

Mert így, nagybetűvel írtuk képzeletben a valamikori miklósfalvi polgármestert.

– Na! Csakhogy rám ismertél. Annyira megváltoztam?

– Eléggé.

Akkor már természetesen nem számított idegennek. El is beszélgettünk rendesen a régi dolgokról, hisz én is elég sokszor előfordultam Miklósfalván. Klári nem ismerte olyan jól, nem csoda, hogy délelőtt nem tudta hova tenni.

– De hát mi oka van annak, hogy megint itt vagy? Ha jól emlékszem, megesküdtél, hogy az életben errefelé nem jössz.

– No. Ember tervez, Isten végez. Tudod, Adélnak voltak még rokonai, igazából egy féltestvére. Egy öccse. A Marci.

Tudtam róla. De arról is, hogy a fiatalember már rég nincs az országban. Annak idején valamit regéltek arról, hogy az autista fiatalember kamaszkorában megölt egy kislányt, s az apja a törvény szigora előtt egy norvégiai (vagy svéd? én nem tudom) szanatóriumba menekítette. Ma is ott él, ha igaz. És valószínűleg már soha onnan kijönni nem fog.

– Na hát, a Marci. Rokon lévén, ő is részesült a Zilbermann vagyonból. Az apósom nagyon racionális ember volt – kevesen tudták, hogy a Gazda és Adél, nagyon kevéssel a nő halála

előtt, összeházasodtak. Én kivételesen tudtam. Talán azért, mert mindenki tudta, hogy nem nagyon szeretem az idegenek társaságát, s nem szokásom a pletykálkodás – tehát mint racionális valaki, jól tudta, hogy a súlyos beteg Marcinak az élet kevesebbe kerül, mint Adélnak. Így lett aztán az eredmény, hogy a vagyon legnagyobb részét én örököltem. De az a rész, ami Marcit illette, az se volt megvetendő. Itteni viszonyok között jókora összeg.

– Mármost, néhány évvel ezelőtt Marci eltűnt az intézetből. Eleinte azt hitték, hogy elcsavargott. Volt már ilyen. Ám néhány hónappal ezelőtt megtalálták a holttestét. Mármint ami maradt belőle. Mert egy befagyott mocsárban találták, persze nyáron, amikor éppen nem volt befagyva. Így most énnekem kell megkeresni a Marci örökösét. Vagyis az anyját. Vagyis a Zilbermann Áron második feleségét. Tudomásom szerint még él és virul. Hát ezért vagyok most itt.

– Nem inkább valami ügyvédre kellett volna bízni?

– Nyugi! Az is lesz. Nem is merném másképp ebben az országban.

– És legalább biztos, hogy ő az a csontváz?

– Gondolom, igen. Az ottani rendőrség eleget tanulmányozta, nemigen volt kivel összehasonlítani, de a ruhafoszlányok és a szemüvege egészen biztos, hogy az övé voltak. Hát én se tudhatok többet, mint egy olyan fejlett ország rendőrsége.

– Akkor gondolom, legalább ez a része rendben van. Hisz tudod, hogy itt nagyjából mire számíthatsz.

– Hogyne. Még emlékszem. Nem is szívesen vállaltam el. De nem volt kire bízni. Úgy kihalt az egész család, ember nem maradt, aki elvégezné. Vagyis... rokon.

Negyvenkilenc éves volt. Akkor már két éve a Nagy János élete párja. És már elég régen nem emlékeztetett a valamikori elegáns igazgatónőre. Igaz, a régi, minden férfitől megcsodált alakja még nagyjából megvolt, ám azon is sokat változtattak a falusias szabású ruhák. Hanem az arca... nos, hát most aligha szeretett volna bele minden férfi, aki látta. De ő maga elégedett volt, számára ez volt a legfontosabb. Az ilyen fajta elégedettséget sokan akár boldogságnak is merik nevezni.

Ha voltak is szorongással teli időszakai, az mindenesetre nem a házaselete miatt volt. Hanem olyankor bizony a Marci fia jutott eszébe. Persze tudott arról, hogy hol van és elméletben azt is tudta, hogy jól van ott, ahol van. De sokszor gondolt arra is, hogy vajon az a srác nem pont azért betegedett meg, mert éppen akkortájt, amikor egy fiatal lélek a legérzékenyebb, ő éppenséggel ide-oda csapódott a két férfi között. Hol Robert Cohen, hol Zilbermann Áron. És Marci középen, közöttük. Róbert szigorú ember volt. Ő aztán nem tűrte el, hogy valami ne úgy legyen, ahogy azt eltervezte. Ez a szerinte túlzott szigorúság volt a válásuknak az oka is. És Áron úr? Őt viszont gyenge embernek tartotta. Azért is hagyta ott. Csak túl későn jött rá arra is, hogy nem gyengeség volt az biza, hanem úriemberség. Meg aztán Áron úrnak – érdekes, hogy ő is csak „Áron úr”-ként gondol rá, mint minden ismerősük – volt egy nagyobb lánya is. És Adél valósággal kiutálta őt. Már pedig Zsóka nem volt harcos alkat. Nem, soha. Inkább elment. Vissza, a szigorú Róberthez. Aztán ott se bírta sokáig.

Sok minden következett még, olyan is, amit azóta is szégyell, de most már szerencsére sikerült megállapodnia. Mert János jó ember. Nem úriember, mint Áron úr, nem szigorú, mint Róbert. Csak jó. Ott él tehát azóta is Barmodon, nem kívánczik máshová. Nagyon ritkán jut csak eszébe a kérdés, hogy vajon Áron úr és Róbert ismerik-e egymást? Beszélgetnek néha? Eszükbe jut?

Aztán elhessegeti az értelmetlen gondolatot. Ő most itt van Barmodon, tisztességgel helytáll, meg is becsülik, még Puskásné is, aki pedig jól ismeri a múltját, hát mit is akarhatna mást? Persze, hogy semmi kedve innen elmenni.

Gábor? Hát persze. Egyetemista. Olyan, mintha a fia lenne. Nem is kívánhatna magának jobb fiút! Eszébe sem jut, hogy Gábor – férfi. Még hozzá a javából.

Csak hát... Marci! Jaaaj!

Jánosnak volt számítógépe. Még hozzá egyrészt modern, másrészt alkalmas arra, hogy tartsa a kapcsolatot a nagyvilággal. Vagyis modern gazda volt. Persze a nagyvilágból leginkább a mezőgazdaság érdekelte. És meg is látott mindent, amit érdemes volt. Aztán, amikor látta, akkor összeültek ketten Zsókával, meg néha a fiával is, és eldöntötték. „Ezt érdemes, ezt nem érdemes”. Néha meg olyan is volt, hogy éppen érdemes lenne, de akkor sok embernek többet ártanának, mint ahogy az illene. Máskor viszont olyat találtak, ami anyagilag nem érte meg, de tudták, hogy ma már hiú reménység lenne, ha anélkül akarnának megélni.

Az összhang elég jó volt. Néha vitatkoztak, néha nem értettek egyet, olyankor János döntött.

– Így fogjuk csinálni.

És akkor se Zsóka, se Gábor nem ellenkezett, mert tudták, hogy kié a felelősség. Aki, ha jól dönt, abból nekik is hasznuk lesz, ha meg belebukik, csak őt érheti vád, és ő is kell kimásson belőle. Egy valamit nem csinált meg. Nem virágoztatta fel Barmodot. Talán hozzá is fogott volna, de akkor olyat tudott meg, ami azonnal megállította abban, amit éppen elkezdett.

Távoli ismerőse egy másik megyében, ugyanolyan gazda mint ő is, és aki talán sikeresebb is volt nála, aki felvirágoztatta a faluját, valami sötét, titokzatos, jórészt mondvacsínált ügy miatt szinte menekülésszerűen kellett távozzon. A falujából, a megyéjéből, de az országból is.

Sosem ismerték egymást személyesen, nem beszélgettek, azt se tudták, hogy néz ki a másik, de a gazdák közötti összetartozás dróttalan hírei útján nagyjából tudták, hogy mi történt a másikkal.

„No, ha ez így megy, akkor én ezt nem fogom megtenni!” - mondta ki magában csendesen Nagy János.

És úgy lett. Itt-ott egy kissé visszafogta magát, egy kissé divatosabban kezdte öltöztetni a feleségét, jobb körülményeket teremtett a fiának az egyetemen, mind olyasmi, ami nem fel-tűnő, de ami viszi a pénzt.

„Miért adjam az államnak, ha a családomnak is adhatom”? Hiú elképzelés volt persze, mert bőven tudta, hogy minden vásárlással az államnak is adományoz. Igen, de akkor legalább kap is valamit cserébe. És a családja legalább megérdemelte, hogy rendes legyen vele. De az állam? Mivel?

Aztán az az idő is eljött, hogy egyszer János komoran állt fel a géptől. Nem volt hozzászokva az ilyen hírek közléséhez, nem is tudta, hogy kell.

– Zsóka szívem! Zsozsikám!... Ugye tudod, hogy szeretlek? Nagyon!

Zsóka ekkor már rosszat sejtett. És akkor az a medvényi ember tehetetlenül tárta szét a kezét. Zsóka pedig:

– Marci?

– Igen. Úgy tűnik, hogy meghalt.

És akkor átölelte a Zsókát, hogy ha talán tudna, akkor átadja neki valamit az ő határtalan erejéből. Hagyta, hogy sírjon nyugodtan. Tudta ugyanis, hogy Marci volt mindig az asszony fájó pontja. De hát most már nincs. Még ott, messze távol se.

Majd elmesélte, hogy egy Amerikába költözött gazdatársa kereste meg, ő mondta el a történetet. És hogy úgy tűnik, Marci örökölt valamit a Zilbermann vagyonból, és hogy az az amerikai, aki végül is Adélt vette el feleségül, majd jönni fog, hogy Zsókával találkozzon, mert Marci után nincs más, aki örököljön.

Voltaképpen csak egy egyszerű udvariassági látogatást tettünk Kovács Laciéknál. Klárinak voltak ők valamiféle ismerősei, de olyan régi időkből, amikor én még nem jelentem meg a színen, tehát nem ismerhettem őket. Ott azonban éppen akkor egy másik vendég is volt, akit viszont én ismertem. Nem mondom, hogy szerettem is. Dobrescu Marian volt a neve, kicsit régebben még törvényszéki bíró volt és most is valami jogi csúrcsavarást művelt. Mindenesetre a bírói hivatásról lemondott, vagy lemondatták, ki tudja? Azt hallottam, hogy azóta a törvényesség határán tántorog, és, talán, nagyon vigyáz rá, hogy általában belül maradjon azon a bizonyos határon. Vagy ha nem, akkor legalábbis az legyen a látszat, mintha belül lenne.

Nem érdekelt különösebben, mert emlékeztem arra, hogy abban az időben miket művelt a Zilbermann lánnal, meg hogy a Gazdát, akit mindnyájan szerettünk, szintén ő utálta ki az országból. Persze... részleteket nem kötött senki az orromra. De hát attól még Marian és Csabi voltunk egymás számára és tegeződtünk.

Főképpen Kovács Laci beszélt mindenféle érdekességről, amiket életében látott, többek között a dályai erdőben régebben élt vademberről is. A falu kapcsán aztán szóba került a rovásírás is, majd Marian elmesélte, hogy Dobruzsában is vannak rovásszerű falfeliratok Murfatlar környékén. Amely helységről nekem természetesen a bor jutott eszembe, mivel régebben kedvenceim voltak a murfatlari borok.

Ezután általában a mezőgazdaság került szóba, amiről Marian megjegyezte, hogy:

– Úgy hallottam, hogy Káli megint az országban van.

Ő sohase nevezte gazdának.

– Igen, én is tudok róla – feleltem. Nem mondtam, hogy azt is tudom, miért, hisz nem kötelességem nekem azt tudni. Hamvába is halt ez a téma hamar.

Még dumáztunk egy kicsit erről-arról, de hangulat nem lett. Haza is mentünk, amilyen hamar csak tudtunk. Otthon aztán Klári meg is kérdezte tőlem, hogy mitől voltam olyan hallgatóg, tán haragszom Kovácsékra?

„Szó sincs róla, feleltem, de Mariant igyekszem elkerülni. És még jobban azt, hogy a Gazdáról információt adjak neki. Semmi köze hozzá, a legutóbb eléggé kiviselte magát.”

Azt éppen nem mondtam, hogy szerintem Adél őmiatta halt volna meg, ez nem is lett volna igaz, de valami misztikus, valami okkult módon mégiscsak összekapcsolódott a tudatomban a kettő. Az esemény meg az ember. Ráadásul Marianról tudtam, igaz inkább a családjáról, hogy már az apja miatt is meghalt valamikor egy nő. Szóval, sehogy se tudtam szívlelni.

Klári mindenesetre örült, hogy nem a barátai ellen van kifogásom.

Persze Mariantól nem tudtam olyan könnyen szabadulni. Igaz, ezt körülbelül sejtettem. Eléggé kullancs tud lenni, ha akar valamit. De hamar megtudtam, hogy nem is igazán tőlem akar. Egyszer csak olyankor jelent meg nálam, amikor Bekeháti Minodóra is ott volt.

Dóri elég sokat élt külföldön, nem is tudom, hogy mennyit, de egy ideje megint itthon tölti az idejét. Aradon van, valami hivatalban növesztgeti a fenekét. Ebben az időben körülbelül harminc éves lehetett, de még mindig nem volt neki férje. Igaz, a bátya se nősült meg. De ő legalább valami különleges munkát végez, mivel – csillagász.

Hát Dóri egyedül maradt mostanáig, pedig igazán nem lehetne mondani, hogy csúnya lett volna. A satén (melírozott) hajával, sportos alakjával, még szépnek is volt mondható. És azt se lehetett volna rámondani, hogy buta lett volna, mert volt neki esze is, műveltsége is. Miki csodálkozott is, meg morgott is, hogy hogy lehet az, hogy még nem talált egy hozzávaló párt? Én nem mondtam, de sejtettem valamit.

Arad ugyanis bizonyos tekintetben kisváros. Amennyiben ugyanis ott eléggé kis számú magyar közösség él. Mivel pedig kis számú, így, mint a kisvárosokban szokás, mindenki tud mindenkiről mindent. Dóri meg persze eléggé szép volt ahhoz, hogy figyeljenek rá. Aki tehát akarta, elég hamar értesült arról, hogy bizony a hölgy eléggé gyakran váltogatta a barátait. És nem is mindig ésszel. Emiatt aztán barátnak, havernek, partnernek volt jelentkező éppen elég, de a házasságtól azért őrizkedtek. Na de most menjek és számoljak be Mikinek ezekről a sejtésekről? Minek? Sem nem ésszerű, sem nem biztos. Meg aztán előbb-utóbb majdcsak beesik a hálójába egy fiatalember, aki idegen, nem tud róla semmit, s azt aztán jól megfogja, s nem ereszti.

Hát Dóra is beesett hozzám pár szóra, hisz végeredményben rokon.

– Nahát! Szia, Békácska!

Mert még gyerekkorából így hívtam, vagy ha éppen akartam tőle valamit, akkor Béka-királykisasszonynak. Valóban, ha vidám nevetésre húzta szét a száját, még mostanában is volt benne valami békaszerű.

Aztán: „Hogy vagy, miket csinálsz”? Ő meg válaszul: „Na hát csak dolgozgatok. Ameddig fizetgetnek”.

Persze azonnal elmondta, hogy éppen csak egy percre ugrott be, s megy is tovább. De egy kicsit mégis dumáztunk. Itt tartottunk, amikor Marian betoppant. Attól kezdve egyből megváltozott az addigi unalom. Dóri hirtelen „kivirágzott”. De Marian is rajta felejtette ám a szemét. Nem is foglalkoztak attól kezdve mással, csak egymásnak mosolyogtak, csak egymásnak mutatták a szebbik arcukat és mindenképpen az ünnepi egyéniségüket öltötték fel.

Nem örültem a dolgok ilyen fordulatának, de ismervén a Dóri pártájának időközben jócskán megnövekedett súlyát, azt mondtam magamban, hogy: „egye fene, lehetne rosszabb is”!

Amikor olyan fél tizenegy tájban elhatározták magukat, hogy most már távoznak, akkor Marian – természetesen – felajánlotta, hogy hazakíséri. Amit Dóri nagy kegyesen el is fogadott.

A továbbiakban aztán nem is nagyon érdekelt, hogy mi lesz velük, úgy tűnt, hogy révbé érnek.

„Nem bánom, csak hozzám ne túl gyakran jöjjenek! Mert a bohócmesterségét nem nekem találták ki”.

Mondogattam tehát ezt magamban, de jórészt abban a biztos tudatban, hogy erről az oldalról semmiképpen sem lesz részem csendben és nyugalomban.

Nem is lett.

Alig telt el két hét, csak megkeresett engem valaki. Természetesen levélben. Dorohoiból. Írá pedig azt, hogy mit tudok arról, hogy miért akarja az ő fia feleségül venni azt a „bozgor kurvát”? És hogy mit lehet tenni ez ellen? A Dobrescu Marian nevet írta a levele alá, amiből

egyrészt világos lett, hogy ő nem más, mint az én ismerősömnek az apja, másrészt pedig az, hogy az ifjabb Marian, úgy tűnik, meg akar nőszülni. És éppen Békácskát akarja feleségül venni.

Eleinte nem is tudtam, hogy mit írjak az ipsének. De nem! Eleinte egyáltalán nem akartam válaszolni neki. Csak úgy hagytam a levelét lógni a számítógépen, s amikor megláttam, rögtön rámjött a köhögés.

Mert szó mi szó, én magam sem így képzeltem el a Dóri jövőjét annak idején. Csakhogy nekem éppen a volt bíró nem tetszett, mint vőlegény. Másrészt viszont, mert egy „másrészt” azért általában létezni szokott, nagyjából ismertem a Dóri múltját is. Mint azt már fentebb vázoltam.

Hát nem tudtam mit válaszolni. Végül is Klárihoz fordultam tanácsért. Kihez is fordulna a férfiember, amikor nehéz döntés előtt áll, ha nem a feleségéhez? Igaz ugyan, hogy az esetek legnagyobb részében a feleségnek sem szokott semmi épkezláb ötlete lenni, de a férfiú ezzel, mármint magával a kérdezőssel, csak leteszi a válláról a felelősség súlyának a legnagyobb részét. És azért ez sem megvetendő dolog.

Klári mindenesetre azt tanácsolta, hogy ne hepciáskodjak, inkább próbáljak meg eleinte szépszerével szót érteni az öreg Dobrescuval. (Aki egyébként nem olyan nagyon sokkal lehetett idősebb, mint mi magunk, tehát nem sok joggal neveztem az előbb öregnek.)

Hát jóindulatban nem volt hiány. Elmagyaráztam szépen neki, hogy a leány igen jó családba való, a bátya csillagász, az apja pedig éppenséggel román katonatiszt volt, s egész aktív korában azt a hazát védte, amelyet ő, úgy tűnik, nagyon nagyra tart. (Így tehát kár volt Békácskát lebozgorozni.) A Dóri előéletére nem tértem ki. Azt minden jel szerint tüzetesen ismerte.

Lojális levelemmel annyit mindenesetre elértem, hogy engem többet nem háborgatott. Később aztán kiderült, hogy azért több haszna is volt, mert hallottam ám, hogy ifjabbik Marian Dórit rendszeresen, mint menyasszonyát mutatta be.

Újabban rászoktunk arra, hogy amikor egy kis úszkálásra támad kedvünk – és időnk is van hozzá – átmegyünk a határon és a túloldalon található strandokat vesszük igénybe. Töredelmesen bevallom, hogy ez főképpen miattam van így, mivel az itteni fürdők látogatása alkalmával mindig felszedek valami börgombát, s aztán kezelhetem magamat hetekig, ha nem éppen hónapokig. Alighanem a fürdők vizében lehet valami kiirthatatlan, mert alig hinném, hogy a gombák rasszisták, vagy – ne adj Isten (!) „naconalisták” lennének. Azt feltételezni pedig, hogy magának a népnek a testi higiénés szokásai hagynának kívánnivalót, legalább akkora sértés, mint a második feltételezés.

Klári úgy látszik fiatalosabb, mint én (még szép), vagy a szervezete robusztusabb, mert neki mindegy, hogy hol lubickol. Azért persze hűségesen követ engem, ha külföldi strandra járok.

Eleinte nem nagyon tudtam mit kezdeni ezzel a gombás jelenséggel, kénytelen voltam sűrűn járkálni Anca² doktornőhöz ilyen-olyan kenetnivalóért.

Anca a leginkább felkapott háziorvos mostanában Vigyázóváron. Rendszerint igen rendes, komoly, sőt méltóságteljes, s emellett nagyon lelkiismeretes. És még nagyvonalú is. Szóval, szívesen jártam hozzá. Egészen addig, míg meg nem esett a baj. Vagyis, hogy el nem kezdtem találgatni az előbb elmondott lehetőségeket. De már akkor nagyon untam ezt a gombás mesét, sőt kissé szégyelltem is.

2 „Ankának” kell olvasni.

Na de, amikor elkezdtem találgatni a lehetőségeket, sőt, amikor a végére értem, a doktornő jól látható változáson ment keresztül. A száját egész vékony csíkká szorította össze, s mintha egy kissé el is sápadt volna. Ugyanekkor a hangja is megváltozott. Recsegős lett, rekedt és amellet egy kissé sziszegős is.

Azon a sziszegős hangon mondta, hogy mostanában neki alig van ideje valamire is, és talán jobb lenne, ha átiratkoznék valaki máshoz.

Szó mi szó, el tudom képzelni még azt is, hogy valóban nagyobb dolgokkal akart foglalkozni, nem holmi lábgombával. Hát megköszöntem az addigi szívességét és fogtam a paksamétámat, átmentem a két rendelővel odébb rendelő orvosnőhöz. Nem esett nehezemre ez az egész, mivel általában egészséges vagyok, semmi okom nem volt arra, hogy egy elit orvosnőhöz járjak. Az új dokinő jóval fiatalabb volt Ancánál, feltételeztem, hogy még lehet akár tanulni-valója is, hát rajtam aztán kedvére kísérletezhet.

Klári nem díjazta különösebben a lépésemet, amikor hazaértem, s elmondtam neki. Végül is éppen ő vitt el annak idején Ancához. Ám nem volt mit tenni, én már döntöttem. Egy darabig így folytatódott tovább az élet, én Mónikánál, ő pedig maradt Ancánál. De aztán belátta, hogy mégsem jó ez így, s ő is kikérte az ő saját papírjait, hogy kövesse a férjét.

A legkülönösebb az egészben az volt, hogy a bőrgomba nem tért többé vissza. Vagy azért, mert attól kezdve mindig a határon túli strandokra jártunk, vagy pedig azért, mert Mónika esetleg tudott valamit, amit Anca nem. Máig se döntöttem el.

Hát egy ilyen, határon túli strandon néha egész érdekes élményben lehet része az embernek.

Egyszer például ültünk a jó meleg vízben, s hallgattuk a srácok dumáját. Ekkor már nagyob-bacskák voltak, s igen élvezetes párbeszédet folytattak néha.

De ekkor olyan érdekes beszélgetésre lettünk figyelmesek, vagyis inkább foszlányokra, hogy egy pár percre el is felejtkeztünk a saját srácainkról. Az történt ugyebár, hogy két középkorú férfiú színdarabot próbált. Eléggé thriller-szerű darab lehetett, mert volt abban szó valami gaz-emberekről, akik elvettek tőlük valamit, amit ők már megszereztek, de volt szó fegyelemről is, hogy ne cselekedjenek hebehurgyán, hanem meg kell várni a megfelelő helyről jövő utasítást, és különben is „minden a megfelelő ütemben folyik, nem kell sietni...” itt kimaradt talán néhány mondat, s aztán az egyik azt mondta, hogy a legelső dolog az, hogy valami Martinnak el kell tűnni a színről.

Mondtam is Klárinak, hogy lám, ezt nevezem a kultúra művelésének, hogy még itt is darabot próbálnak. Alighanem valami nemzetiségi fesztiválra készülnek. Mert a beszélgetés román nyelven folyt le. „De jó lenne, ha állandó veszekedés helyett nálunk is inkább színdarabot próbálnának! Például Shakespeare-t.” Mert valami olyan színezete volt a dolognak, mintha királydráma vagy tragédia részlete lett volna. Sajnos időközben a lurkók összekülönböztek, majdnem össze is verekedtek, így elvesztettem a párbeszédből annyit, hogy aztán már nem állt össze a kép. Gondoltam is rá, hogy kikeresem a megfelelőjét a drámának, de később elfelejtettem.

Nyugodt időszak következett az életünkben, hát ezért inkább a munkánkra és a családra koncentráltunk. Nem nagyon zavart senki, még Marian is eltűnt valahova, alighanem elvitte magával az újdonsült menyasszonyát, talán a családjának bemutatni.

Még Bekeháti Miki jött el egyszer, s mesélte, hogy ő sem így képzelte a húga jövőjét, de most már úgyis mindegy, jobbra meg úgyse számíthat. Békácska, tudniillik.

Barmodon is mozgásba lendült az élet. Ezt már csak jóval később tudtam meg, de Nagyékat meglátogatta a Gazda. Természetesen a megfelelő előzetes egyeztetés után tette azt, és bejelentette, hogy a halott fia után Zsóka az egyetlen, aki a Zilbermann vagyonból a ráeső részt megkaphatja. Azt is elmondta, hogy mik azok a hivatalos okmányok, amelyeket ez ügyben az amerikai állam kér – igazán nem sok – és hogy a pénz itteni körülmények között jókora vagyonnak számít.

– De nekem igazából nem kell az az örökség! – volt Zsókanak az első gondolata.

– Azért még meg kell gondolni – replikázott Bertalan. – Sokat lehet ám azzal tenni. Sok jót is!

– De miért nem veszi át Róbert?

Erre a Gazda felvilágosította, hogy Róbertnek ez az összeg körülbelül zsebpénznek is kevés lenne és, hogy Róbert ugyan örökölhét a fia után, de nem a Zilbermann örökségből.

Zsóka persze azért volt olyan nagyon örökségellenes, mert állandó lelkiismeret-furdalása volt a fia miatt, gondolván arra, hogy éppen az ő fiatalkori botlásai hatottak oda, hogy beteg lett, s végeredményben a halálát is az okozta. Minderre azonban semmi bizonyíték vagy jel nem mutatott, a Gazda viszont járt Norvégiában, s így biztosíthatta őt, hogy ilyesmiről szó se lehetett.

– De akkor hogy tűnt el?

– A fiatalember az utóbbi időben annyira haladt a teljes gyógyulás felé – valami új módszerrel kezelték –, hogy gyakran kiengedték, s különben is ott sokkal szabadabb az élet, nem olyan szigorú a gyógykezelés, mint errefelé, valószínű, hogy baleset történhetett. Beszédült a vízbe, vagy ilyesmi.

Patthelyzet állt tehát elő. „Na, majd még meggondoljuk!”

János inkább azon a véleményen volt, hogy el kell fogadni, Zsóka viszont hajthatatlannak tűnt.

Marian és Dóri kettős nászutat terveztek. Először egyet Olaszországba, majd mindjárt utána itthon, főleg Erdélyben. Ebben persze az a turpisság volt, hogy ha Dóri egymás után látja meg a kétféle életstílust, akkor nem lesz kétséges, hogy melyiket részesíti majd előnyben a kettő közül. Ám alighanem nyitott kapukat döngetett a volt bíró, mert a menyasszonya olyan szerelmes volt belé, hogy valósággal se nem látott, se nem hallott. De valószínűleg valami szörszál eshetett a levesükbe, mert egyrészt Dóri igen megszerette Erdélynek azt a kis részét, amelyet sok más között meglátogattak. Még egy kalandjuk is akadt ott, amely rámutatott egyrészt a Dóri nem közönséges beleérző képességére, de másrészt arra a tényre is, hogy bizony Marian nem tartozik a mindennapi szóhasználatban bátornak nevezett emberek közé. Biz’ ő, mit takargassuk, szégyenteljesen megfutott attól a kalandtól. Dóri pedig maradt. Hogy mit tudott meg, ki és mit közölt vele azon alkalommal, és hogy milyen formában közölték azt vele, szavakkal-e, mozdulatokkal, hipnózissal, vagy mivel, erről egyikük se beszélt a későbbiekben.

Attól kezdve Marian nem ragaszkodott olyan nagyon a Dóri társaságához. És Dóri? Nála érdekes módon nem lehetett változást észrevenni. Ám a nők különösek. Nem lehet beléjük látni.

Van a világnak egy csücske, amely ugyan történelmileg a Székelyföldhöz, sőt azon belül is az Erdővidékhez tartozna, de ma már eléggé vegyes népség lakja. Már ugyan azt a részét, amelyet nem a rengeteg erdők foglalnak el, vagy a mély, meredekfalú szakadékok. Valahol a terület szélén vasútvonal is fut Brassó irányába, a terület közepén pedig három falu terül el egy-

más szomszédságában, de mégis elválasztva a középkori minőségű utak miatt. A falvak népe főleg állattartásból él, de nagyon szép faragásokat is készítenek fából. Kár, hogy azok a faragások nemigen jutnak értő szemek közé. Egy arra utazó turista mesélte, hogy a templomudvaron találkozott a bivalyborjával. Hát ilyen állapotok voltak arra, nem is olyan rég. Ádám Mihály uram mesélte, hogy élt ott az erdőben egy különös szerzet. Nemigen tudták, hogy ember-e egyáltalán. De talán mégis, mert mondják, hogy a fehérnépet nagyon szerette. Pistának nevezték egymás között. Később, jókora idő elteltével aztán egyes falukbeli nők, nagy titoktartás esküje alatt elmesélték, hogy ők biza találkoztak a Pistával ilyen-olyan erdei útjuk alkalmával, és hogy egészen biztos, hogy a Pista – férfi. Méghozzá igen jófajta.

De azt már nem lehet kideríteni, hogy igaz volt-e, amit mondtak, vagy csak ki akartak tűnni? Volt olyan gazda is az egyik-másik falu szélén lakottak közül, akik állították, hogy a Pista meg is látogatta időnként őket, főképpen azért, hogy tisztálkodjon, meg hogy a szakálla bozontját kölcsönként ollóval lenyesse. Ilyenkor általában ajándékot is hozott a háziaknak. Valami vadhúst rendszerint. Ezek a gazdák beszélni is hallották (most már biztos, hogy mégis-csak ember), de azt mondják, nehéz beszédű volt, mint olyan valaki, aki sokáig hallgatott.

Börtönből szökött-e, magánzárkából?

Volt olyan is, akinek a mosdásért cserébe felásta a kertjét. Szóval, gavallér ember volt, nem akárki.

Aztán egyszer jött valaki az erdőből, talán Péter Mózes volt az, és azt mondta, hogy meghalt a Pista. Ő látta. És lám, igaz volt. Ott feküdt az erdőben egy tisztáson, frissen nyírva, tehát éppen valamelyik faluból jöhetett. Olyan félig oldalt, félig hason feküdt, a fején pedig, ezt jól lehetett látni, egy jókora véres horpadás volt hátul. „Na, ezt agyonütötték!” Egyébként eléggé épen maradt, a vadak nem kezdték ki. Miért is tették volna? Hiszen közöttük élt, közéjük való volt. Nem is nézett ki olyan igazán vadnak. Amikor Mózes bácsi megfordította, fiatal, szomorú férfiarcot látott, frissen nyírott szakállal. Még a szőrös bőrruha is szinte elegánsnak hatott rajta. Úgy látszik, nem sokkal azelőtt meglátogatott egy családot valamelyik faluban, s ott megtisztálkodott, meg is nyírták.

Valami nyomokat is látott Mózes bácsi a környéken, követte is, ameddig tudta, de aztán egy vízmosás következett, s abban elvesztek a nyomok.

– Hej, ha a Disznó most meglenne!

Disznó a Mózes bácsi kutyája volt még néhány évnek előtte, nem volt benne semmi disznó-szerű, csak éppen kiváló szaglása volt, s az öreg vadászni meg gombászni is vitte magával. Onnan is ragadt rá a Disznó név. A gombászásról.

De hanem hát szegény Disznó elpusztult a tavalyelőtt, tehát a nyomozás a Pista gyilkosa után nem folytatódhatott.

Összeadtak tehát a három falu valami pénzeket és eltemették a vadembert. Nem volt az valami extra temetés, de pap mégiscsak volt ott, s a sírja még ma is a helyén van. Amin nem is írnak semmi egyebet, mindössze annyit, hogy „Pista”. Hiszen mit is írhattak volna? Olyan szegény volt, még neve se volt neki igazából. Ki ölhetette meg? A falusi rendőr kérdezősködött egy kicsit, de aztán a dolog annyiban maradt.

* * *

Amióta Káli Bertalan nagyhirtelen és meglehetősen haraggal eltávozott az országból, amely harag teljesen jogos és érthető volt, a miklósfalvi birtoka elhanyagoltan, üresen állt. Bár azóta csak vagy két év telt el, a gazda hiánya mégis szinte ordított róla. Ugyanúgy gondozatlan maradt a Gardó Margit sírja is a temetőben. És a Káli Bertoldé is.

Mi, akik nagy vonalakban ismertük a történetét, eleinte azt hittük, hogy az állam majd birtokba veszi a földterületet, vagy eladja valakinek. Nem így történt azonban. Talán az új polgármester, azt hiszem Pacurar Valakinek hívják, nem tudom, nem is tettem be a lábamat kettőnél többször Miklósfalvára a Gazda távozása óta, szóval ez a Pacurar Nemtomki esetleg félt hozzányúlni egy amerikai állampolgár tulajdonához. De az is lehet, hogy mindössze tiszteséges. Ilyen is előfordul még errefelé. Meg a fehér holló is. Amit angolul úgy neveznek, hogy: „hóvarjú”.

Na, de ez csak vicc. Az viszont, hogy a birtok egyre romlik, az nem vicc. Végül, alig néhány hete, azt hallottam, hogy talán megveszi egy Martin van Osten nevű ember, szintén külföldi. Na, ezt a van Osten Mártont felületesen ismerem is. Sokat lábatlankodott körülöttünk régebben, amikor Csemetéék kincset kerestek a hegyi barlangban. Amikor még az a barlang is létezett. Bár azt hallottam, hogy amióta a nagy víz levonult, megint be lehet menni a barlangba. No, én nem megyek, ha mégakkora kincs is van benne. Nagyon instabil az az egész hely, nekem meg két kiskorú fiam van.

Szóval ez a van Osten Marci alighanem megszerette ezt a mi vidékünket, mert már magyarul is megtanult, lehet, hogy le akar telepedni. Hajóskapitány egyébként, alighanem megunt az örökös vándorlást. Újabban sokat hallom forgolódni Anca doktornő körül. Legyen nekik jó!

No hát most, amikor a Gazda újból megjelent a környéken, egy alkalommal meg is kérdeztem tőle, hogy mit szól hozzá, hogy a birtoka gazdát cserél? Amire ő csak annyit válaszolt, hogy nem érdekli. A szülei sírját nem kérdeztem tőle, mert megbántani azért nem akartam.

És igazából nem is vele szemben éreztem valamiféle enyhén kellemetlen érzést. Hanem a vevő, van Osten Marcival. De nem tudtam volna megmondani, hogy miben is áll az a nagyon enyhe viszolygás. Tán képzelődés? Tán egyszer, valamikor láttam vagy hallottam valamit és azt tudat alatt vele kapcsolom össze? Történt valami, vagy történni fog körülötte, ami „vigyázz!”-t jelzett nekem. De mi? Meg nem tudtam volna mondani. Mert egyébként addig mindig és minden ismerőstől azt hallottam, hogy van Osten feltétlenül becsületes és megbízható ember. Azért mintha mégis feldugta volna bennem a fejét az a bizonyos kisördög, s azt súgta volna, hogy azzal az emberrel valami okból vigyázni kell. De azt már nem mondta meg, hogy mégis miért? Meg még valamilyen módon azt is éreztem, hogy maga az ember nem veszélyes. Szóval... sokat éreztem és semmit se tudtam, mint egy macska. Igyekeztem is elkerülni, ahogy csak lehetett. Bertalan gazdától is nagyjából azért kérdezősködtem, néha már az udvariatlanságig, hogy valamivel többet megtudjak. Ő azonban, velem ellentétben, nagyon udvarias volt. És semmitmondó. Jóval később aztán azt is megtudtam, hogy azért volt semmitmondó, mert nem is tudott mit mondani. Akkor azonban azt hittem, hogy titkol valamit előlem, s kissé mérges voltam.

Aztán Bertalan nem is maradt soká Vigyázóváron, hanem visszament Barmodra. A Zsóka esetleges örökségével kapcsolatban volt még valami elintéznivaló, az nevezetesen, hogy sehogy se akarta elfogadni. De ebben a tárgyban egy csepp előrehaladás nem történt, bár János is kapacitálta erősen, de a hölgy sehogy sem akart kötélnek állni. Úgy is tért vissza Bertalan, ahogy elment, vagyis; dolgavégezetlenül. Sebaj, mondta, mindenre van még idő bőven. Gondolkozzanak a dolgon addig, ő mindenesetre elérhető.

Kis idő elteltével Martin van Osten, holland eredetű hajóskapitánynak kellemetlen meglepetésben volt része. Lezárt és kapoccsal is megerősített borítékban levelet hozott valami küldönc. A levélben valami általa addig ismeretlen hivatal közölte vala, hogy problémák merültek fel az éppen megvásárolt birtok tulajdonjogával, miszerint nincs ott az előző tulajdonosnak, valamint a szomszédainak az írásos nyilatkozata, hogy beleegyeznek abba, hogy az

övé legyen az a terület, tartozékaival együtt, amennyiben nem kívánja megváltoztatni a birtok használati módját. Ezen nehézség tisztázására, kéretik, hogy sürgősen keresse fel a hivatalt a továbbiakban megadott címen!

„No, ezt megkaptam – gondolkozott a jóember –, most még az következik, hogy én kell tisztázzam, persze papírokkal, s ha nem sikerül, akkor elúszott a terület. Persze a pénzemet meg nem kapom vissza!”

No, majdnem így lett. A különbség annyi volt, hogy minden papír megszerzéséhez még kilenc-tíz másikat kellett megszereznie. Persze, azok között is volt olyan, amit kigondolni sem lehetett újabb papírok nélkül. Eltartott mindez egy jó ideig. De még akkor is hiányzott az aláírás az egyik szomszéd részéről.

„Hát az hol lakik?”

„Bukarestben” - jött a válasz. „Itt csak a nyaralója van.”

„És mikor szokott erre jönni?”

„Nem tudom. Ritkán.”

Ekkor már a kapitány nem gondolhatott egyébre, csak hogy a szomszédnak alighanem az ő földjére fáj a foga. De nem úgy volt biz az, mert amikor írt neki, a szomszéd azt válaszolta, hogy nem akarja ő megvenni azt a földet, viszont elvi kifogásai vannak és azért nem hajlandó belemenni az ilyen ügyletbe.

„Milyen elv szerint?”

Nem mondta meg. Hát csak huzakodtak, huzakodtak, az idő meg telt. Egyszer aztán Martin kapitány elunta a dolgot, s írt a Gazdának. Ő viszont éppen akkor úton volt, nem volt gépközelben, hát megint eltelt egy jó idő.

De aztán visszajött Bertalan, s elmondta, sőt írásba is adta, hogy ha sehogy se megy ez a dolog, ő hajlandó visszaadni a kapitány pénzét, de a román állam helyett semmit sem tud garantálni.

Így lett. Egy bizonyos idő után Martin megkapta a pénzét, s futhatott.

„Akkor a birtok megint az enyém?”

„Sajnos nem! – kapta a hivatalos választ. – Mivel törvényességi problémák merültek fel, a birtok visszaszáll az államra.”

„Jó, jó! Nem én csináltam azokat a problémákat sem, de a törvényeket sem. Ha léteznek egyáltalán. De akkor ki fog engem kártalanítani?”

„Saaaajnos, senki! A törvények nemtudása nem jelent kibúvót, ez mindenhol így van. Még örüljön, ha be nem csukják valami dutyiba!”

Bertalan örült. Annyira, hogy örömeben gyorsan írt egy levelet Missouri állam kormányzójának (ott volt a választott hazája), hogy né, hogy járt. És hol.

Erre aztán a kormányzó személyesen írt levelet annak a bizonyos hivatalnak, jó nagy pecséttel, amelyben kijelentette, hogy Bertalan nagyrabecsült polgára az Egyesült Államoknak, s ezért, ha valami törvényességi aggály merül fel vele szemben, Amerika minden segítséget megad neki, a jogit is beleértve.

Dutyiról többet nem esett szó. Hanem a földet nem kapta vissza. Igen kevés idő elteltével aztán valaki csak megjelent a birtokon, de az már a Gazdát nem érdekelte. Ő, köszöni szépen, felírta a veszteséglistára azt az elveszett pénzt, volt neki még elég, s készülődni kezdett a

hazamenésre. Végül is nem akart ő idejönni, de erkölcsi kötelessége volt megtalálni a Cohen Marci (lám, egy másik Márton) édesanyját, egyben általános örökösét is. Hát, az meg nem fogadta el az örökséget. Akkor, amikor vele beszélt, legalábbis nem. Mivel pedig nagyon rövid idő elteltével haza is ment – akkor már Amerika volt a bevallott hazája –, emiatt soha nem értesült arról, hogy ki foglalta el az ő volt birtokát, és papíron mikortól számítva. Mint mondtam, nem érdekelte.

Nemvaló András már régen nem találkozott Bekeháti Minodórával. Igaz, most már nem volt olyan nagyon szerelmes bele, mint valamikor a múltban, de azért furcsállotta, hogy a nő évek óta feléje sem néz. Azelőtt, amikor Dóri Magyarországon élt, néha még csak előjött, s meglátogatta. Aztán amikor Aradra került, akkor is meglátogatta eleinte. Most meg – semmi. Igaz ugyan, hogy Dóri nem volt szerelmes Andrisba, inkább úgy tekintette, mint barátot, de hát azt nem szokás néha meglátogatni? Szóval, feltűnt neki. Megkérdezett hát, akit tudott, felvállalva, hogy megint azt fogják hinni, hogy fut utána. „Olyan szekér után, amelyik nem hajlandó felvenni”. Végül Miki, a báty világosította fel, hogy Dóri menyasszony. Talán azóta már férjhez is ment.

– S kihez?

Miki megmondta.

András nagyot nézett.

– Különös szerzet a női lélek! De hiszen az a volt bíró egyáltalán nem egy kiemelkedő emberpéldány!

– A Dóri számára alighanem az pedig! – zárta le a vitát Miki.

– S neked szavad sincs ellene?

– Nincs. Nem is lehet, mert úgyse fogadná el, de meg kire is várt volna? Királyfira? Fehér lovon?

– Te tudod azt, hogy az a bíró ítélte el engem? És hogy milyen körülmények között?

– Mindent tudok. De azt biztosan te is tudod, hogy eredetileg meg akart téged menteni. Ha nincs az utolsó szó joga, akkor valószínűleg az is történt volna. De neked okvetlenül beszélni kellett!

– Hát... igen. És módjukban állt volna bebizonyítani, hogy nincs igazam. Így viszont azt bizonyították, napnál világosabban, hogy mind igaz volt, amit mondtam. Hogy itt az állat fontosabb, mint az emberélet. Persze, te nem ismerted Cilit!?

– Nem.

– És én voltam az, aki végignéztem a halálát.

– És te...

– De hogy te még azt sem tudod, hogy a húgod férjhez ment-e már?

– Nem tudom. Valóban.

Ebben maradtak. Andris orrolt egy kicsit, de aztán csak elment dolgára. Végül is az elmúlt szerelem meg a tavalyi hó... Egy kategória. De azért csak furcsa...

Dimitrescu Nicolaie igen egyszerű családból származott. Nyolcan voltak gyerekek a családban (köztük két ikerpár) ott lent, Olténiában. Persze nem így volt ez valaha. Legendák szóltak arról a bizonyos ősről, aki vagy kétszáz vagy még több évnek előtte megalapozta a család hírnevét. No persze, szerény körülményekhez szerény hírnév dukál. De nekik így is jó volt.

Nehéz élet volt ott akkoriban a hegyektől délre. Mindenki szipolyozta a szegény embert, az uraság, a török, a vajda, hogy a papokról ne is beszéljenek. És lám, mégis a papok hozták a segítséget.

Mert híre ment akkoriban, a pap híresztelte, hogy van ám jobb élet is, ha nem éppen itt, ahol vannak, de egy kicsit távolabb. Erdélyországban. Azt mesélték, hogy arrafelé a földesurak nem olyan kapzsis, mint itt, ahol már meggazdagodni sem érdemes, mert még a zsírvját is kiszívják a védtelen népnek. Ott viszont...

És tényleg! Beszéltek is már eleven emberrel, aki ott volt és onnan visszajött. De nem is ült meg egy picit sem, mert alig beszélt egy pár dolgosabb emberrel, s már ment is vissza. Vitt magával társakat is. Négyet. Meg még előtte megmondta az ő saját papjuknak, hogy mikor és mit kell tenniük.

És úgy lett. A pap maga is kiszemelt négy jó dolgos embert, hogy elszegődnének oda, munkára. Valami nagy főúr aztán felfogadta őket, Farkasnak, vagy mifélének hívták. És ott rendesen meg is tollasodtak. Meg is maradtak ott mind, csak egyikük tért vissza, az a bizonyos Dimitrescu. De ő már akkor nem volt szegény ember. Hogy mégis miért kellett visszajönnie? Nagy sora van annak! Mert hát Farkas uramnak szép és fiatal lánya volt, meg az ő Dimitrescu nem volt fából. És megesett a baj, ami nem is olyan nagy baj, de nyoma maradt a leányon, s az már nagy baj volt. Menekülni kellett, mert az úrnak pallosjoga volt, hogy az Isten akárhová tegye! Meg egy boszorkány felesége is volt neki, az elől meg nem lehetett elbújni se. Úgy hírlík, le is fejezték később azt a boszorkányt, vagy felakasztották, ki tudja ma már?

Hát csak haza kellett jönni, de még ebben is szerencse volt. Mert attól kezdve ő volt az, akit a papok példának állítottak a többi népek elé, hogy toborozzon ő is vállalkozókat, akik átalmenjenek. Nem is hazudott ő azoknak, csak egy kicsit. Mert igazából a papoktól kapta ő azokat a jó dolgokat, amiye mind volt, nem pedig Erdélyországból hozta. Hogy is hozta volna, mikor futva hagyta el azt az országot, mert különben lenyakazták volna? De a többi dologban igaza volt. Ott fenn valóban jobban lehetett élni, mint itt. Mutatja ezt az a rengeteg gyerek is, akik mind ott születtek, s benépesítették azt a földet. Mert az ottaniaknak is voltak ugyan gyerekeik, de azoknak állandóan katonáskodniuk kellett, minduntalan megtámadta őket valaki, hol a török, hol a német. Hát elhullottak rendre. Aztán valakinek csak pótolni kellett őket is! Nem igaz?

Na de aztán múlt az idő, és lassan végeszakadt a nagy jólétnek. Merthogy egyre több lett ott is az olyanokból, akik nem nagyon szerettek dolgozni. Ki szeret? Okos ember nem, az biztos. A munka arra való, hogy gyorsan elvégezzék, s aztán jöhet a nagy, nagy pihenés. Hogy léteznek olyan emberek is, akik élvezettel dolgoznak? Talán. Esetleg azok, akiket úgyis mindig elhív-
nak katonáskodni. De ők egyre kevesebben vannak. Na hát, nem is erről akartam beszélni. Hanem arról, hogy lassan már olyan sok lett a gyerek, s olyan kevés a vagyon, hogy a család ott tartott, ahol mindezen időknél előtte.

Aztán lett két háború, és azután már nem kellett összefogózkodni többeknek, hogy az ember Erdélyországba menjen szerencsét próbálni. Nem is volt az már ország akkorára.

Hát így jutott Dimirtie Nicolaie is megint Erdélybe. Keresték akkor már az ilyen vállalkozó szellemű embereket. Pedig mentek ám anélkül is.

Hát mit lehet egy ilyen embernek kezdeni ott, ahol már így is egyre többen vannak? Neki meg – ugyebár – még igazából szakmája se nagyon van. Még szerencse, hogy volt ezzel szemben ismerőse! Az ismerős ott ült valahol egy hivatalban, az ördög tudja, melyikben, mert azok is csak arra valók, hogy nyomorgassák a szegény embert. De ezúttal mégis szerencséje volt a hivatalnokkal. Merthogy elment az országból valami címeres hazaáruló, valami Káli Bertalan nevezetű nagy paraszt, a földje meg itt maradt ebek harmincadjára. Hát abba kellene beülni. És ott gazdálkodni.

Jól ki is tanította Nicolaiét az a hivatalnok, hogy mikor, kinek, mit mondjon, s akkor nem lesz semmi baj. Ellenkezőleg! Minden nagyon jó lesz, gazdag lesz az egész család! Igaz, mindezek előtt még meg kell tenni egy-két dolgot, azt a legnagyobb titokban, de azzal gyorsan lehet végezni. A többit pedig arra a hivatalnokra kell bízni.

Így is lett.

Az év vége felé a polgármester elhatározta, hogy most már meglátogatja az új gazdát. Rendben is talált mindent, csak amikor arról kezdett beszélni, hogy üdvözli az új gazdát, akkor pattant fel amaz, hogy:

– Tán gombát ettél, te polgármester, hogy azt mondd nekem: új gazda? Hát nem itt vagyok már nyolc éve? Nézd! Azokat a fákat már én ültettem! S mekkorák!

Több látogatás nem volt.

Ez idő szerint a városban, az egyetemen – voltaképpen csak az egyik egyetemen – a néprajz katedrán érdekes előadások zajlottak. Valóban olyan érdekesek, hogy sok esetben nem csak a diákok jöttek el okulni, hanem sok olyan ember és asszony is, akik már régen nem voltak egyetemi polgárok. Meghívott vendégprofesszor asszony tanította ezt a tárgyat, s maga is érdekes volt, éppen mint a tantárgya. Egy időben meglehetősen sokat beszéltek róla, méghozzá nemcsak az egyetemen, hanem sok más helyen is, a városban, meg más helyeken is.

Petrucz Márta akkoriban már jól elmúlt ötven éves, hogy mennyivel, azt talán jobb, ha nem firtatjuk. Végül is nőről van szó, kinek mi köze hozzá? És ha még azt is hozzágondoljuk, hogy ilyen korában még mindig szinte hódító szépség volt, én biz nem tudom, hogy hogy csinálják ezt a hölgyek, de az eredmény igencsak szemrevaló, tehát még inkább megvan rá az okunk, hogy olyasmit, hogy „életkor”, ne vitassunk. És az valóban nem is érdekes, legalább is az embereknek se az jutott eszébe, amikor róla beszéltek, hanem egészen más. Ez a más egyrészt a hölgy egy különös képessége volt. Abban állt pedig, hogy nagyon régen volt, vagy tőle messze zajló eseményeket úgy tudott megjeleníteni az előadásaiban, mintha csak látta volna. Sőt! Egyes hallgatói valóságosan látták is. Ez utóbbi persze semmi más, mint a jól ismert tömeghipnózis, sokakban megvan a képessége, de hová tegyük akkor azt, hogy az ilyen megjelenítésekben soha nem tévedett? Néha megtörtént hitetlen diákokkal, hogy az ilyen túlfűtött előadások után utánaolvastak a hallottaknak a könyveikből. Ilyenkor megesett az is, hogy ugyanaz a jelenség a könyvben másképp volt leírva, mint ahogy azt az előadó elmondta. Nosza, megindult háta mögött a csipkelődés, hogy „lám csak ez a nő mégse tud mindent!”, de még később rendszerint kiderült, hogy az volt a helyes, amit Márta elmondott, és a könyvek tévedtek. Szóval, valóban nagy tudású volt.

A másik, amiről egy időben sokat beszéltek, ennek a különös képességnek az eltűnése és annak körülményei voltak. Nem egyik pillanatról a másikra szűnt meg, hónapok kellettek hozzá. A tudás és a jó előadóképesség persze megmaradt. Na hát, azt beszéltek, hogy fiatalabb korában Márta asszony bizony nem vetette meg a férfiak lovagi szolgálatait. De nem is ez volt tán az oka a különös látóképesség megszűnésének, bár kapcsolatban volt azzal. Állítólag az történt ugyanis, hogy Márta asszony, egyre inkább tudatában a különlegességének, elkezdett

nagyképű lenni. Ami önmagában még nem is volt baj, de ezzel egy időben egyre kíméletlenebb is lett. És adott pillanatban ez a kíméletlenség egy olyan emberrel szemben nyilvánult meg, akinek minden tudását köszönhettem. Akkor már az, akitől az emberek a képességeiket kapják, megharagudhatott rá, és visszavonta az adományát.

Hát ilyesmit beszélnek az emberek. Voltaképpen igaz is, meg nem is, de hiszen nem is az most a célunk, hogy az okokat boncolgassuk. Már csak azért sem, mert időközben a fizikusok (vagy ki tudja milyen „kusok”) kiderítették, hogy biz’ ezt a mi világunkat nem az okság elve kormányozza, hanem ehelyett az egymásutániség elve. Ami úgy tűnik, mintha ugyanaz lenne, de jobban megnézve, mégiscsak különbségeket látunk. Elég, ha például Schrödinger híres, se nem élő, se nem halott macskájára gondolunk, „aki” mindaddig a mondott állapotban leledzik, amíg valaki meg nem nézi. S csak akkor derül ki végérvényesen, hogy él-e vagy hal a cicus.³

Hát azért még az egymásutániség elvéről ne mondjunk le! És ezzel kapcsolatban nem lehetünk biztosak abban sem, hogy Márta asszony miért vesztette el a belelátó képességét.

Hanem azért még most is nagyon szépen és nagyon lebilincselő módon tudott előadni. Ezúttal egy olyan közismert néprajzi jelenséget vett éppen célba, amelyről a hétköznapi emberek is sokat vélnek tudni, amelyről filmek sorozatait készítették, s készítenek most is, talán ebben a pillanatban is, pénzéhes producerek, a népek butaságára alapozva, s oly céllal, hogy még butábbak legyenek tőle. Egyszóval – Drakuláról van szó. Vagyis a Drakula jelenségről.

Mire odaérünk, már éppen vége van a szorosán vett előadásnak, s kérdések következnek. Akad azok között okos és kevésbé okos is, meg olyan is, amelynek megválaszolását Márta asszony méltóságán alulinak tartja, s a könyvekhez utasítja a kérdezőt. Teheti, mert ő maga éppen a témáról írta első és legsikeresebb könyvét.

Egy vékony, húsz év körüli diák meg éppenséggel azt kérdezi, hogy van-e szorosabb összeköttetés a Drakula jelenség és a nép között, amelyből vétetett? Meg hogy mit mond minderről a népi karakterrel foglalkozó ága a néprajznak?

A kérdés eléggé provokatív, nem tudni, hogy a kérdező kit akart sérteni vele, a román népet vagy magát az előadót, akiről szintén köztudomású, hogy van román leszármazási vonala. Bár ő maga Budapesten született, s ott is élt sokáig.

De Márta egy cseppet se jön zavarba, különben is a kérdező kedvenc diákjainak egyike.

– Nos, előrebocsájtom, hogy a népi karakterológia nem éppen az én asztalom, de talán két dolgot meg lehetne említeni a tisztázás végett:

Először is, a Drakula jelenség és a mai román népi karakter között igenis, kell lennie valami kapocsnak. Mert nem tartom valószínűnek, hogy egy teljesen idegen jelenség köré akkora reklámhadjáratot indítana az a nép, amely azt az idegenséget a zsigereiben érzi. Még egyszer mondom, a mai karakterre gondolok. Mert azokban a régi időkben minderről egészen másképp gondolkoztak. Leginkább ijesztőnek tartották, s mint olyanról beszéltek róla. Tehát a kegyetlenséggel kapcsolatos hiedelem igen régi réteget alkot a népi hiedelmek között.

Másrészt, a mai Drakula jelenség nem egészen román eredetű. Amit most elmondok, az eléggé bizonytalan, én is csak olvastam, s nem vagyok meggyőződve róla. Arról van szó, hogy Bram Stoker, a leendő Drakula történet írója egy időben körutazást tett Erdélyben. Az útjához pedig az akkoriban nagyon híres történészt, keletkutatót, Vámbéry Ármint kérte fel vezetőnek. (Vagy talán később tőle kért magyarázatot, nem tudom.) Aztán az elmondottak közül

³ Ez persze tudatos fikció, és maga Schrödinger, a híres fizikus volt az, aki egyáltalán nem hitte el, hogy ilyen állapot létezik. Talán ezért is nevezték el a jelenséget éppen őrá. Mert ilyen furcsa szerzet az ember.

leginkább az Erdélybe menekült, s ott raboskodott havasalföldi uralkodó története ragadta meg a figyelmét. Annyira, hogy még a „vámpír” kifejezés is a Vámbéry névvel csengett össze a képzeletében. Ezért tehát a Drakula jelenséget, s főleg az eredetét nem merném a román népi őshiedelmekkel egyenesen összefüggőnek tekinteni. De azért a kérdés érdekes, elgondolkoztató. Köszönöm!

Az előadás után Márta, ha már úgyis Vigyázóváron volt, hát meglátogatta az ottani ismerőseit. Találkoztunk is, éppen Nemvalóéknál. Nem Andrisnál persze, hanem a szüleinél. Mert Andrisnak valami egészen különös volt az apjához való viszonya. Egy időben ugyanis megrendült a Pista bizalma a fiában, s akkor nem is találkoztak egy jó ideig. Később aztán a Páll Cili halála és az arra következő tehetetlen bosszúállás a medvék nemzetségén, valamint az azért elszenvedett néhány hónap börtön megenyhítette a költő szívét a fia iránt, látva, hogy mégiscsak férfi lesz belőle. Attól kezdve többen voltak együtt, de Andris még mindig nem lakott a szüleinél. Szülőket mondtam, de igazából Julcsi nem volt az édesanyja. Bár talán jobban szerette, mintha az lett volna. Van ilyen!...

No hát, Márta természetesen Pistáékhoz ment. Őket meg összekötötte az a bizonyos látnoki képesség, amelyet Márta elvesztett ugyan, de még élénken emlékezett arra, hogy milyen is volt. Ugyanaz a képesség Pistánál is gyengült, de csak olyan mértékben, amennyire az öregedéssel együtt jár a szellemi képességek gyengülése.

De a régi ismerősök találkozása természetesen nem a gyengülő képességek felsorolására adott alkalom volt, vagy legalábbis nem csak.

Julcsi minduntalan kiment a szobából, amit eleinte nem tudtam mire vélni, de aztán rájöttem, hogy valamikor, persze elég régen, lehetett valamiféle rivalizálás a két nő között, amelynek a tétje maga Pista kellett legyen. Jobban megnézve őket, alighanem nagyon szép nők lehetnek azokban az időkben, bár az én elképzelésem szerint Márta lehetett a szebb. Még emlékeztetett is valakire, de ennyi idő után már nem tudtam rájönni, hogy kire.

Később Márta elmesélte az előadásának a lényegét és az utána feltett kérdéseket és válaszait. Úgy vettem észre, hogy szívesen meséli, valószínűleg még akkor is a diák kérdésén gondolkodott.

– Hát igen. A népi karakter. Sokat jelenthet. Sőt, a legtöbb ember számára nagyon sokat. Része a kulturális közegnek, amibe beleszületik a gyermek, s amiben felnő. Mondhatnám, hogy belenő. Belenevelődik. És meghatározza az egész gondolkodását.

– Nem mindig – vettem ellen, inkább csak a társalgás továbblendítése céljából –, vannak lázadók is.

– Persze. A lázadók életét azonban ugyanúgy meghatározza, mert mi ellen is láznak? A kulturális környezetük ellen, a népük karaktere ellen, vagyis... hát a marxizmus idején erre azt mondták volna, hogy dialektikus egységet képeznek. És ez még nem minden. A lázadás egy idő után elmarad, megszeli, például kritikává. És annak megfogalmazása segít abban, hogy az egyes ember még jobban megértse a saját népi karakterét. Olyat is láttam már, hogy a lázadó ugyanolyan vehemens híve lett annak, ami ellen fiatal korában lázadt, mint amennyire akkor ellenezte. Így van ez. Mindnyájunknak szükségünk van efféle szellemi mankókra. Ez létszükséglet. Senki sem elég intelligens ahhoz, hogy minden alkalommal újra feltalálja a kőbaltát!

Elgondolkodtunk és igazat kellett adjunk Mártának.

– És a konkrét válasz a diák konkrét kérdésére?

– Nos, akkor elkerültem, mert nem akartam olajat önteni a tűzre. De természetesen minden népnek megvan a maga kulturális környezete és abba beleágyazott népi karaktere. A román népnek is.

– És mi lenne annak a legfontosabb jellemzője?

– Talán az állandó terjeszkedési akarat. Persze, van több is...

– Na és nekünk? Nincsenek negatív tulajdonságaink a népi karakterünkben?

– Dehogynincsenek. Itt van mindjárt a gyávaság. Sok dolgot még kimondani is félünk, nem-hogy megtenni. És még meg is ideologizáljuk, hogy miért nem. De most már hagyjuk abba, mert mindjárt mazochisták leszünk!

Aztán még sok minden másról is beszélgettünk, leginkább a Márta terveiről, meg a Pistáé-kéről. Pista nem akarta már különösebben aktiválni magát, ír ami jön, hogy írjon, de semmi több. Márta viszont egy történeti néprajzi sorozatot fog indítani az egyetemen, mert a mostani történeti néprajz már igencsak elavult. Főleg a szellemi része. Hogy úgy mondjam, a szoftver.

Meg is lepődtem nagyon, amikor két nap után meghallottam, hogy Márta hirtelen elutazott a városból. Hogy aztán esetleg soha vissza ne jöjjön. Sajnáltam is nagyon, mert okos nőnek ismertem meg, jókat lehetett volna beszélgetni vele. Vajon miért tette? Klári szerint biztosan jó oka lehetett rá, mert nem tűnt meggondolatlanak.

– Csakhogy valószínűleg későn tudta meg azt a bizonyos okot.

Nem éppen gyakran, de megesik az emberrel, hogy beteg lesz. Ez történt velem is azon a késő tavasz – kora nyáron. Eleinte úgy nézett ki a dolog, mint egy egyszerű hűlés vagy influenza, de aztán egyre mind csak tartott, sőt rosszabb lett. Mivel pedig állandóan ijesztgetik a médiák a tisztességes embert, madárinfluenzával meg sertéspestissel, meg mindennel, ami belefér, hát elhatároztam magam és elmentem Mónika doktornőhöz, mind feleségemmel. A közvetlen betegségen túl még volt egy külön okom is a megijedésre, az t.i., hogy egy jó héttel mindenek a kezdete előtt, a vigyázóvári állomáson járva, egy madár, talán galamb lehetett, éppen az orrom hegyét tisztelte le. „No, ha beteg lett légyen, akkor akár oka is lehet ennek a kellemetlenségnek” gondoltam. Mónika aztán gyorsan megnyugtatóan, hogy szerencsére nincs szó ilyesmiről, csak egy közönséges, noha elég ronda, de ismert vírusfertőzésről.

Aztán ha már ott voltunk, hát rákérdeztem a volt házi orvosomra, Ancára is.

– Ő már nem foglalkozik ilyesmivel! – világosított fel Mónika. – A többi beteget is átpasszolta nekem. Még jó, hogy ti azt elsők között vagytok, mert a végén már kénytelen voltam hárítani. Ami sok, az ugyebár nekem is sok!

– De hát mivel foglalkozik? – kérdeztem. Estefelé járt, más beteg nem volt már, hát ráértünk beszélgetni.

– Ó! hát belekóstolt a politikába. És ahogy látom, ízlik neki. Először kórházigazgató lett belőle. Aztán rájött, hogy könnyebb és kényelmesebb megélni a közvetlen orvosi felelősség viselése nélkül. Most azt hiszem, hogy megyei tanácsos. De még van kikövezett útja felfelé.

Tudtam már régebbiről, hogy Ancának meglehetősen nagyra törő ambíciói vannak, így nem is különösebben lepődtem meg azon, amit hallottam. Addig. Ám Mónika folytatta.

– Azt hiszem, valamiképpen az országos politikába is bele akar szólni. Érdekes dolgokat feszeget. A tanügyben például.

Erre már felfigyeltem. Hiszen minket személyesen is érdekelt, s ráadásul nem tudtam róla semmit.

– Na! Hát miket?

– Az az igazság, hogy nemrég Ibolyával találkoztam, s ő mondta nekem. Eléggé el is volt keseredve.

Ibolyát ismertem, a Gazda elvált felesége volt, miután azelőtt egy Amariei nevű főügyésznek volt a barátnője. Az egyik barátnője. Tanítónő volt eredetileg, de mivel régen volt a szakmában, meg tényleg jó is volt, egy idő óta ő volt a miklósfalvi iskola igazgatónője is.

– De hát mi történt vele?

– Vele? Úgyszólván semmi. Csak az iskolájával. Tavaly elveszett az egyik anyanyelvi kezdőosztálya, az idén pedig úgy látszik, a másikat is meg akarják szüntetni. Aztán elment Ancához, mert őt legalább ismeri. Hát aztán meg is kapta! Csak éppen nem azt, amit várt. Hogy nincs elég gyerek, meg hogy a szülők tehetnek mindenről. Így aztán lehet, hogy Miklósfalván csak az állam nyelvén indulnak osztályok az idén.

– Naaa! Azért ezt még meg lehet fordítani. Talán...

– Ezt? Soha. Vagy láttál még olyat, hogy valamit, amit az állam elvett, visszaadott?

Ilyet valóban nem láttam még. Hát mi is elkezdtek lógatni az orrunkat. Én ugyan tudok tanítani az állam nyelvén is, történelmet és biológiát is, meg is teszem elégszer, amikor szükség van rá. Klárra néztem. Elvégre ő is igazgatóviselt.

– Tudtál erről?

– Hallottam valamit. De Miklósfalváról persze keveset tudok. Az utóbbi időben nemigen hallottam róla. Úgy látszik, hiba volt.

Így aztán hallgatagon mendégeltünk hazafelé. Ingattam is a fejemet a híreknek. Az ember mindig arról kapja a pofont, amerről nem várja. Vajon ez máshol is így van, vagy csak nálunk? Az államhatalom mindenestre nagyon találékony, amikor a céljai eléréséhez vezető utakról van szó. És, ahogy látom, azok az utak sajnos nem tartoznak a legtisztességesebbek közé.

Az erőszakos és tömeges beköltözésekről természetesen tudtam addig is, de valahogy úgy tűnt, hogy nekem személy szerint semmi közöm hozzá. Hogy explicit legyek, arra a fejleményre gondolok, hogy a város alapításának talán a hatszázadik évfordulójára akartak tenni egy táblát már régebben a városháza épületére, az alapító nevével. Aki egyébként szintén egy Káli Bertalan volt. Aztán hallottam, hogy valakik megfúrták a tábla ügyét. Hogy ez a város már nem az a város, vagy valami hasonló. Akkor mérges voltam, de hamar lecsillapodtam, a családkunk orosz őseire gondolva, meg arra, hogy mindössze a tizenkilencedik században jelentek meg a Kárpát-medencében. De most kénytelen-kelletlen rá kellett jönnöm, hogy minden mindennel összefügg, és ha a magyar kap egy pofont, akkor az nekem, az orosz le-származottnak is fáj.

Bizony, valóban minden mindennel összefügg.

Aztán azon tűnődtem, hogy olyan ismerőseim, mint például Anca doktornő, vagy Dobrescu Marian, a bírő, benne vannak-e, és ha igen, mennyire? Hát most legalább részben választ kaptam a kérdésre. Anca tehát benne van az ilyesmiben. Még hozzá vastagon. Vajon miért? Valóban így érzi, vagy csak a karrierjét egyengeti? De végül is egyik rosszabb a másiknál.

Ilyen gondok mellett eltörpült az a tény, hogy sűrűn fújtam az orromat, s egy darabig otthon kellett maradnom. De Klári se volt vidámabb egy cseppel sem.

Amikor megjelent az az ember Barmodon, eleinte senki sem tudta, hogy mit is akar. A kívül-állók csak annyit láttak, hogy sokat sündörög a Nagy Jánosék háza körül. Egész pontosan a Zsóka szoknyája körül. Tűnődtek is, hogy mikor fogy el a János türelme, és mikor veri ki azt az embert a faluból. Fogadást éppen nem kötöttek rá, de úgy gondolták, hogy nem sok van addig hátra.

De egyelőre nem történt semmi. Zsókanak persze hízelgett, hogy egy olyan férfinak akadt meg rajta a szeme, aki jóval fiatalabb nála. Csak amikor az udvarlás kezdett elfajulni, akkor intette le, de még azt is finoman, kedvesen tette.

Az ember – amikor ott tartózkodott – Puskáséknál lakott. Puskásné persze eleinte a fejét csóválta. Aztán, ahogy az idő telt, mind mogorvább lett, elégedetlenül beszélgetett magában. Valami olyasmit, hogy lám, a kutyából nem lesz szalonna, meg hogy akár meg is mondhatta volna ő ezt előre. De igazából csak pusmogott, hangosan nem mondott semmit.

Az is igaz ám, hogy az a férfi valóban jó kiállítású volt, meg minden jel arra mutatott, hogy nagyon ért a nők nyelvén is. Nem nagyon lehetett tudni, hogy mivel is foglalkozik igazából, mert néha el-eltűnt egy időre, de nem annyira, hogy az egy tisztességes polgári foglalkozáshoz elég legyen.

Egyesek állították, hogy valami jogászféle. De, hogy mit is dolgozik azon belül, na, azt a faluban nem tudták.

Marietta először nagyon megijedt, amikor Mártát meglátta Kaposváron. Meg is volt az oka rá, mivel Géza eleinte Mártát akarta feleségül venni, és csak amikor ő valamilyen okból megváltoztatta az elhatározását, akkor fordult teljes szívvel Marietta felé. Nem bánta meg egyikük se, soha. Hát gondolkozott szegény magában nagyon, hogy most aztán mi is lenne a teendő. Aztán valahogy megérezte, hogy Márta még nála is jobban meg van ijedve, s akkor megnyugodott. Később meg már annyira visszatért a biztonságérzete, hogy vendégül is látták Mártát. Persze kíváncsiak voltak, hogy mitől ijedhetett meg az annyira, hogy egészen hozzájukig futott.

Ám Márta ebben a tekintetben nagyon szűkszavú volt. Nem is mondott eleinte semmit, csak azt, hogy megfenyegették. Ki fenyegette? Mivel? Nem lehetett belőle kihúzni. Később, hetek múlva, amikor már egy kissé lecsillapodott, akkor tudott válaszolni arra, hogy ki volt, de akkor is csak annyit mert mondani, hogy nő volt az illető. Ismerős? Neki igen.

Aztán egy idő után Mártának sikerült eladnia a vigyázóvári házát egy ügynökségen keresztül, nem is valami nagy sikerrel, s annak az árából vett egy kis lakást a városban. Akkor már nem kerülte el Halmi Gézát, s Mariettával is mintha békét kötött volna, vagy ha nem, legalábbis fegyverszünetet.

Általában nagyon megcsendesedett a régi, állandóan forrongó énjéhez képest. Havonta egyszer egy hétre felment Pestre, megtartotta az előadásait, s azután gyorsan visszament. Bezárkózott a lakásába, s ott nem tudni, mivel foglalkozott. Lehet, hogy a látomásai tértek megint vissza. Mivelhogy valamikor ismert volt arról, hogy megsejtett vagy látott olyan dolgokat, amiket mások nem.

Ám ezek a mostani látomásai igen kellemetlenek lehettek, mert senkivel sem osztotta meg őket. Csak élt hát, csendesen, ahogy egy magányos, öregedő asszonyhoz illik. És lassan olyanná is lett. Öregedővé. Leginkább csak a tudása élt még benne eleven parázként, meg a látomásai tették tönkre az éjszakáit. Az előbbi megosztotta a diákjaival, az utóbbiakat senkivel.

„Lehet, hogy hozományvadász”!

Ez az embertípus, legalábbis a kommunizmus idején úgy tűnt, hogy kiveszett, nem is nagyon volt mire vadászni, vagy legalábbis nagyon, mondhatni gyökeresen átalakult.

Ezt Zsóka gondolta magában, amikor az újonnan jött ember körülötte legyeskedett. Mert azt úgysem hitte volna, hogy a mostani szépségének terjedt volna el úgy a híre, hogy több mint száz kilométerről idevonzotta ezt az embert. És valóban, a férfi mind erősebben kapacitálta, hogy fogadja el azt a bizonyos örökséget.

„De ha olyan jól értesült, akkor miért csak most jelentkezett? Hiszen szegény Marci már vagy két éve nincs az élők sorában. Semmi se lett volna könnyebb, mint azután rögtön idejönni, megpróbálni elcsábítani János mellől, csak akkor venni tudomásul, látszólag meglepetéssel, hogy ő egy gazdag örökösnő, amikor mások is tudták már.”

Zsókanak persze eszében sem volt otthagyni Jánost, ő csak szórakozni akart egy kicsit. És János, aki ismerte a múltját, gavallér módjára nem is szólt semmit.

Az idő meg múlt. Az újonnan jött férfi most már házasságot is ígért Zsókanak. Elmondta, tudja, hogy nem a felesége Jánosnak, s ő maga sem nős, mert az a nő, akivel mostanáig járt, nem a felesége, hát menjenek el ebből a sáros, mindenhol távollevő faluból, házasodjanak össze és éljék a gazdag emberek kellemes életét.

Ám Zsóka leginkább csak nevetett, amikor ez a téma került napirendre.

Az emberek pedig, akik a faluban éltek, egyre inkább pletykálni kezdtek. Most már nemcsak róluk kettőjükéről, hanem Jánost is kikezdték. Ő azonban még tűrte. Egyelőre.

Aztán volt egy olyan alkalom, hogy Zsóka elment a „barátjával” kirándulni, s csak másnap délben tértek vissza. Akkor már János is úgy látta, hogy elég a jóból. Beküldte Zsókat a házba, majd minden külön értesítés helyett és nélkül megfogta a férfiúnak a gallérját, annál fogva felemelte, mint egy macskát, s a következőképpen szólott:

– No hát, kedves barátom, vagy nem tudom, hogy is nevezzetek! Eddig volt!

Aztán letette.

Az ember, látva, hogy mekkora közöttük az erőkülönbség, futásra vette a dolgot. De – és ez hiba volt – futásban fenyegetőzni kezdett. Hogy ő majd bepereli őket, mind a kettőjüket, mert tudja ám, hogy Zsókanak gyilkos a fia, és azt is tudja, hogy János is tud róla, hát akkor mindketten bűnrészesek. Meg még egyebeket is mondott a kapu felé futva.

János, mint már mondtam is régebben, meglehetősen medveszerű ember volt. Tudott ugyan ő futni is, de nem szeretett. Hát csak bezárta a kaput a távirányítóval a másik előtt, s akkor ment szép nyugodtan utána, mikor látta, hogy az tovább futni már nem tud. Akkor megint felemelte a mondott módon, s szép nyugodtan ezeket közölte vele:

– Na hát idefigyelj, haver, vagy Józsi, vagy hogy hívnak! Te csak ne fenyegezzél engem, mert esetleg meg talállok ijedni, s beleeresztelek az emésztőgödörbe vagy a kútba, még meggondolom. De hogy lecsillapodj, hát csak perelgessél, ám akkor – ezt neked tudnod kell, mert állítólag jogász vagy, vagy micsoda – tehát akkor én is jönni fogok a magam pretencióival. Például azzal, hogy ha mi itt bünt takargatunk, akkor te meg effektív gyilkos vagy, de legalábbis felbujtó. Meg még van egy pár dolog a rovásodon. (Ki tudja, honnét szerezte az információit? Kénytelen vagyok elhinni, hogy a falvaknak talán megvan a maguk külön információs hálózata? Vagy csak egyszerűen nem volt képes hinni abban, hogy a másik tisztakezű ember lenne?)

Még tartotta egy darabig a levegőben, nem tudva, melyiket válassza a felsorolt két lehetőség közül, de aztán úgy határozott, hogy egyiket sem, és a fiatalembert egyszerűen áthajította a kapun. Az ugyan főleg az orrán landolt, de aligha lehettek kifogásai, mert nem szólt, hanem gyorsan felemelkedett, s elindult a Puskásék háza felé.

El is tűnt a faluból még aznap.

A jelenetnek annyi utóhatása volt, hogy vagy két óra elteltével János ünneplőbe öltözött és átment Puskásékhoz. Ott pedig elmagyarázta nekik, igen csendesen, hogy ha majd legközelebb lakót vesznek maguk mellé, ami szívük joga, talán ne felejtse el érdeklődni afelől, hogy ki és mi is az az ember. Egyebekben ő nem szól bele, az ő dolguk.

Zsókához egy rossz szava nem volt. Ellenkezőleg, azt mondta neki, hogy most már, ha úgy gondolja, hogy nincs ellenére, kéri, hogy lenne szíves feleségül menni hozzá. Aminek Zsóka határozottan megörült. Hiszen addig is csak az első feleség iránti tiszteletből nem tették, meg a felnőtt Gábor fiát kímélték.

Dobrescu Marian azt vette észre, hogy két szék közt a pad alatt maradt. Békácska valósággal futott előre, semmiképp nem akart komolyan szóba állni vele. Talán félt, hogy ha megteszi, akkor hagyni fogja magát meggyőzni is. Meglehet, hogy így is lett volna. De semmiképpen nem akarta, hogy ez történjen. Látta, amit látott az utóbbi időben, és az, amit látott, előre vetítette a sötét jövőt is. Hogy elhanyagolták, hogy a férjjelöltje más nő után fut, s ráadásul még pórul is jár vele. Pedig a nehezéről még sejtelve sem volt akkoriban. Illetve, azért valamit csak átélt. És az nem volt kellemes. Vagyis hogy tán már nem is tudta, mikor beszélt utoljára a bátyával. De hát Miklós megmondta neki egyenesen, hogy ha azt az embert választotta, akkor nemcsak embert választott magának, hanem rokonokat és kultúrát is. Olyat, amely nem az övék, soha nem volt és soha nem is lesz. Eléldegélhetnek egymás mellett, de soha nem fog a kettő békében összeolvadni.

– Emlékszel, mit mondtam egyszer a mi univerzumunkról? Ami egyébként mára alighanem tényként tekinthető. Hogy valahol, a túlsó vége felé egy másik, a miénktől teljesen különböző univerzum készül beléhatolni, vagy tán már mélyen bele is hatolt, s elszipkázza a szélső galaxis-csoportokat? Nos, az a másik univerzum soha nem fog a miénkkel összeolvadni úgy, mintha egyszerűen csak két galaxis érne össze. Még robbanások és fekete lyukak képződésének árán sem, egyszerűen azért, mert a két univerzumot nem ugyanazok a törvényszerűségek irányítják. Ezt matematikailag bizonyítani lehet, meg is tették már, lehetséges dimenziók és mások segítségével, bonyolult lenne meg unalmas is. Annyi a lényeg, hogy Marian éppen egy ilyen alapvetően más törvényszerűségek alapján létező ember, és a mai tudásom szerint nem lesz soha, legalábbis a mi életünk tartama idején nem lesz összeférhető a mi csoporttudatunkkal. Hogy mi lesz aztán száz év múlva, vagy ötmilliárd év múlva, azt nem tudom, de mint embert nem is érdekel. Mint tudóst esetleg. De csak az utóbbi, az ötmilliárd év.

– Pedig kár! – vetette közbe Dóri.

– Szerintem is. Aminthogy az is kár, hogy nem szárnyakkal születünk és nem tudunk szerkezetek segítségével nélkül repülni. Meg még sok más is... kár. De hiába! Ez egyike azoknak a törvényeknek, amelyek az emberi életünket egyáltalán lehetővé teszik.

Miki a vállát vonogatta. Hiszen ő is azt szerette volna, hogy Békácska végre megtalálja a nyugalját. És nem utolsósorban ő maga is szabaduljon már egy kínos felelősségtől. Ám ezúttal úgy látszik, nem ez volt megírva.

A Bekeháti család eléggé jóban volt a régebbi Igorokkal, például Nagycsabival, ismerték hát az Ancika szomorú történetét. Miki is tudott róla. Hogy hogyan sorvadozott évekig egy más-

fajta kultúra nyomása alatt, s végül meghalt. Lehet, sőt valószínű, hogy nem volt abban hibás senki, a törvény betűje szerint legalábbis nem. Az is lehet, hogy egy puhább, hajlíthatóbb nő, nem olyan egy tömbből faragott mint Ancika, minden nehézség nélkül sikerrel vette volna a két kultúra különbségének leküzdése adta akadályt. Végeredményben semmi nem írja elő azt, hogy az embernek kötelező jellemesnek is lenni! Miklós mindenesetre nem ilyen sorsot képzelt el a hűgának. A boldogtalansága fájt neki, de tudta, hogy az el fog múlni.

Kovács Laciék alighanem megkedvelték azt a vidéket, amelytől először ottjártukban annyira megijedtek. Mindenesetre már másodszor látogattak el oda. Meg is jegyezték, hogy volt, ami előnyére változott, de olyan is, ami hátrányára. Hiába! Már a székelyek sem a régié. Bennük is gyökeret vert az a modern üzleti szellem. Vagy, hogy bennük volt az régebben is, de akkor a rózsaszín ködön át nem volt látható? Vagy, hogy akkor még ők maguk is a szebbik arcukat mutatták? Bármelyik lehetséges, sőt mindegyik egyszerre is.

Hanem azzal a dályai emberrel s családjával elég közeli barátságba keveredtek. Az mesélte el aztán azt is, amit most elmondok. Hogy szóval, „Nincs már a Pista!”

Nincs bizony. Megölték. Agyonverték. Hátról méghozzá. Az asszonyok legnagyobb bánatára. Mert azért az asszonyokat igyekezett segíteni, ahogy csak lehetett. Az erdőben járva, ha eltévedtek, útbaigazította őket, ha elfáradtak, segített nekik cipelni. Meg még egyebet is mondanak azok a csintalanok, de ki hiszi el azt mind?

Úgy esett, de ha nem igaz, hát más után hazudok, hogy egyszer egy fiatal pár kirándulgatott az erdőben. Hát egyszer csak előtöppant a Pista. A pasas persze elszaladt már a látványtól is, hanem a nő az maradt. Hogy akkor mi történt közöttük, azt nem tudom, sőt azt se, hogy történt-e egyáltalán valami, de nem is lényeges. Inkább az a fontos, hogy akkor sokat mesélt a Pista ott, annak a nőnek. Leginkább azt, hogy miféle ember is az az ő választottja, mit is akar valójában. Hogy őt biza csak azért választotta, mert éppen akkor nem volt más a láthatáron. Különben is a nála jóval idősebb nőkhöz vonzódik, mert lám, Barmodon is lassan előkészíti a talajt magának egy idősebb nőnél. Csak arra vár, hogy annak a nőnek egy nagyobb örökség üsse a markát, ami pedig így lesz, csak még nem tudni, hogy jut el a híre hozzá. De az örökség biztos. Addig pedig szegény Gabika is jó neki. (Merthogy a Pista néha Gabikának nevezte a hölgyet, pedig a valóságban egész más neve volt). Talán valamikor régen lehetett egy Gabika nevű szerelme is. Nem tudom, hogy milyen régen lehetett az, mert az egész ember nem hinném, hogy huszonöt évesnél idősebb lenne, ha többet is mutat.

Aztán meg, hogy az az ő – mármint a nőnek a – választottja nem is szeret dolgozni, pedig jó végzettsége van, jogász vagy mi, de most munkanélküli, nem is nagyon kapkod a munka után. Még az is lehet, hogy az ő hátán akar élősködni. Vagy, hogy a nőnek a testvérét akarja ki-perelni a lakásából, mert erre is volt már példa. Szóval, mondott mindenfélét, amiknek ha a fele igaz, már az is elég, hogy egy normális nő meggondolja magát. Aztán utóbb kiderült, hogy biza elég sok igazság volt abban, amit a Pista akkor elmondott, de hát azt az a nő nem tudhatta. Az ördög tudja, hogy hogy terjednek a hírek az erdőben, de úgy látszik terjednek.

A nő azonban nem hitt akkor neki, miért is hitt volna, amikor csak egy erdei vadember volt, de mindenesetre gondolkozóba esett. A pacák viszont megdühödött. Hogy csinálta, hogy nem, de nem telt bele két hét, egyszer csak jött valaki, azt se tudom, honnan, valahogy behízelegte magát a szegény ártatlan vadembernél, persze, amikor már jóban voltak, hátulról agyonütötte. Ezt nem a rendőr derítette ki, hanem mi kutattuk s találtuk, itteni emberek. A rendőrnek akkoriban éppen egyéb dolga volt. A népeket büntetgette, ha kitették a házukra a székely zászlót. Na, de nem is volt nekünk szükségünk a rendőrré, kinyomoztuk mi magunk is.

Azt az embert például, aki annak a nőnek a pasasa volt, úgy hívták, hogy Dobrescu Marian. De Pistának sem Pista volt az igazi neve. Őt meg Kóhen Mártonnak hívták. Valami elmebetegsége volt kiskorában, ezért elvitték Norvégiába, s ott kigyógyították belőle. Akkor aztán már ő is érezhette, hogy nincs semmi baja, hát megszökött és hazajött. Azonban ravasz volt, mert az intézeti ruháját elcserélte egy csavargóval, hogy rá ne találjanak. Különbösen éppenséggel a fia volt annak a nőnek, aki után az a Dobrescu mostanában koslat. Na, most már tényleg örökölhét a fia után, ha van mit. Ámbár szegény Pistára igazán nem lehet mondani, hogy gazdag lett volna. (?)

Hát, valahogy így történt. Hogy az a Dobrescu most hol van, azt errefelé nem tudják. Ebből látható, hogy messze lehet. Meg a nő is, akivel kirándult. Sokszor elgondoljuk, hogy vajon mi lehet vele?

Ezt tudták meg Laciék, s így mesélték el nekünk is ők maguk.

Marian tényleg eltűnt a környékről. Legalább is egy időre. De aztán megjelent. Mit ad Isten, természetesen éppen nálam. Pedig aztán nekem egy cseppet sem hiányzott.

No, elkezdett panaszkodni. Hogy Dóri otthagya. Pedig ő még az apjával is összeveszett miatta.

– Mert, látod, itt van ez a két nép egymásra utalva. És mégis állandóan marják egymást. Pedig milyen erősek lennének, ha összefognának! És meg is tehetnék, és most éppen lehetne is. Lám, amíg mások egymás ellen acsarkodnak, én legalább személyes síkon megpróbáltam összébb segíteni. És ez a jutalmam! Hát ezt érdemlem én?

Nem nagyon szólhattam erre, csak megértően bólogattam. Mondtam volna azt, hogy az ember nem szokott összefogni azzal, aki eddig még mindig becsapta, csak akkor, ha már teljesen elhülyült? Végül is nem akartam senkit megsérteni. Akár azt is mondhattam volna neki, hogy: „Nem vagy te nacionalista haver, sem pedig sovíniszta. Csak éppen elevezgatsz a mások sovínizmusának a nyomdokvizén. Magyarán szólva, ha tudod, hogy ez mit jelent, egyszerűen halászol a zavarosban. Zavaros pedig van mostanában épp elég. Mintha csak nagyban gyártanák valakik, hogy aztán halászni lehessen benne.” De újfent csak bólogattam. Különbösen is tisztában voltam azzal, hogy Marian mind tudja azt, amit én mondhattam volna neki, talán még jobban is, mint én. Nem buta ember, hát tudhatta.

Inkább megpróbáltam vigasztalni. Hogy ne búsuljon, biztos, nemsokára talál magának egy olyan nőt, aki minden tekintetben neki való. Ezzel sikerült is felvidítanom, s annál hamarabb el is ment.

A Cohen Marci halálára soha nem derült igazán fény. A hivatalosságok nem is nagyon keresték, amit pedig lehetett, azt a dályai ember úgyis kibogarászta.

Csak Zsókanak nem volt szerencséje. De ő legalább megsirathatta és szépen rendbetevelte a sírját. Ott, annak a falnak a temetőjében, amelynek határában meghalt. Cohen Róbert hálás volt a volt feleségének, hogy a fiúk testét örök nyugalomra helyeztette. Néha még haza is jön, ilyenkor kimegy a temetőbe és csak ül a sír mellett.

Utóbb aztán az is kiderült, hogy kamaszkorában Marci szerelmes volt egy kislányba ott, Barmodon, de beteg lévén, nem volt önkontrollja, s mivel a kislány nem akart kötélnek állni, túl vehemensen fogott az udvarláshoz, s megfojtotta. Ez volt az ő fiatalkori bűne. Azt a kislányt is Gabriellának hívták. Ezért nevezte így a már felgyógyult és megkomolyodott Marci Békácskát is, meg minden nőt, akit szimpatizált. Ezt kivallották a falubeli asszonyok, akik ismerték. Mert azért a vadember nem volt igazán vad...

Végül is Zsóka csak elfogadta azt a bizonyos örökséget, de nem tartotta meg magának, hanem elosztotta egyenlően, a Verebes Gabika édesanyja és a festőművész nagynénje (ő sem él már) életművének a kezelői között.

De ha már Békácskát emlegettem az előbb, nos, az ő hányattatásai is véget értek. Egyszer csak megjelent ugyanis Nemvaló Andrisnál azzal a meglepő kérdéssel, hogy:

– Ugye, feleségül veszel?

Andris a meglepetéstől nagyon nagyra nyitotta a szemét, majd így válaszolt:

– Látod, Békácska, nem is olyan rég még egy világot adtam volna azért, hogy a feleségem legyél. De most már nem vagyok szerelmes beléd. Igaz, nem is ezt kérdezted. A válasz pedig a kérdésedre: igen. Feleségül veszek. Elég sok gyűrődésben volt részünk⁴ mindkettőnknek a közelmúltban külön-külön, talán már eljött az ideje, hogy segítsük egymást. Ahol tudjuk, mindenben. Így gondoltad?

– Így!

– Hiszek neked.

Még ma sem lehet tudni igazából, hogy ki is ölte meg Pistát. Vagy Marcit, mert a vége felé már ő maga sem volt biztos abban, hogy hogyan is nevezték. Mózes bácsi azért mégis elmondott egyet-mást abból, amit sikerült kinyomoznia. Végeredményben... vadászni is járt telente.

Ő tehát azt mesélte, hogy egy kilépett bíró, mit szépítgessem, Dobrescu Marianról van szó, sokat mászkált arrafelé abban az időben. Neki éppen oka is lett volna (indítéknak nevezik az ilyet a bűnügy nyelvén) a vadember megölésére, hiszen éppen akkor kezdett Békácska elhidegülni tőle, és ha akkor, hát épp azt is mondhatnánk, hogy annak a beszélgetésnek a hatására, amelyet Pistával folytatott. Csakhogy! Akkor Marian már a vadember látványától is elszaladt. Tehát nem is annyira mást okolhatott, inkább saját magát. Persze ettől ő csak annál dühösebb lett. Mert ilyen az ember. A saját hibáját hajlamos másokban, ártatlanokban büntetni.

Igen ám, de Mariannak se bátorsága, se ereje nem volt ahhoz, hogy Pistával/Marcival elbájon. Tehát az ügy az emberek szempontjából függőben maradt. Csak az emberek szempontjából, mert a rendőr már régebben lezárta a témát. „Nem volt gyilkos fegyver, nem történt bűntény!” mondta és írta a jelentésében.

Namármost: abból a dorongból, amellyel Pistát leütötték, valószínűleg már régen tábortűz lett valahol. De akkor ki?

Majd jóval később vették észre a falubeliek, hogy egy magányosan éldegélő fiatalember, afféle falubolondja, egyszerre csak házat kezdett építeni magának. Nosza, el is indult a pletyka, hogy biztosan valami pénze lehetett a Pistának, s azért ölte meg az az ember.

Ez ellen egyrészt a rendőr tiltakozott, hogy miért kezdenek egy ilyen ügyet felmelegíteni, meg hogy boszorkányüldözés, meg minden. De annyit azzal a bizonyos józan paraszti ésszel is át lehet látni, hogy az a fiatalember éppen jó viszonyban volt azelőtt Pistával. (Igaz, hogy akkor meg könnyű lehetett neki a közelébe férkőzni.)

Következmény: Én bizony nem tudom. S azt hiszem, hogy más se.

4 Nemvaló András „gyűrődését” tárgyalja „A medvevadász” története.

UTÓSZÓ

ELMÉLKEDÉS A GYŰLŐLETRŐL ÉS A GYANAKVÁSRÓL

A Békácska és Andris házasságkötését mindenki megtisztelte a jelenlétével. Mindenki, aki a régi társaságból még életben volt. A legrégebbi, még a Strupka Mihály baráti körből már csak nagyon kevesen voltak meg, valamint a Nagycsabi körül alakult kör is igencsak megritkult. Ám voltak fiatalabbak, a Bekeháti családból, de mindenhol verbuválódottak is. Egy kivétel volt.

Petrucc Márta nem jött el.

Levélben kimentette magát, de amint írta, nem mert eljönni. Megestek akkoriban ilyen dolgok ebben az országban. És Mártát, úgy látszik, valóban nagyon megijeszthette valaki. Nem is tudtam eleinte hová tenni azt a vehemenciát, amellyel éppen Mártára ment rá az a nemtomki, de aztán rájöttem. Márta... nem tudom már hányadik generációból, de részben román származású volt. Igaz ugyan, hogy nem csak ő, hanem már az apja is (belgyógyász prof volt a pesti egyetemen) az országhatáron kívül élt, de a származása tény, mindenki tudta róla, hisz nem titkolta soha. Ezért hát nem olyan elbánást kapott, mint akárki ellenfél, vagy akár ellenség, hanem mint egy áruló. A különbség óriási. Az ellenséggel meg lehet küzdeni egy esetleges csatában, s vagy legyőzzük, vagy ő győz le minket. Aztán a viszály múltával az ellenség is megszűnik ilyen minőségét viselni. Hanem az áruló gyűlölete nem szűnhet meg. Soha.

Könnyebb megértés kedvéért vegyünk egy analóg helyzetet! A Wass Albertét például. Aki életének egy szakaszában – vesztére – román katonatiszt volt. És mint olyan, ma is árulónak van tekintve, bár mások írtak annak idején nála sokkal keményebb, cifrább dolgokat is, még akár József Attila is, mégis ma a cegei gróf van kikiáltva főellenségnek.

Vagy vegyünk egy klasszikus példát! Az eretnek példáját. Tudjuk, hogy mi az egyház véleménye a pogányról? Meg kell téríteni! Ám az eretneket, aki csak éppenhogy kicsiben eltér a közfelfogástól, ... nos azt csak megsemmisíteni lehet.

Azt hiszem, az ilyen ítélet leginkább azért születik, mert a közösségből való kiválást, a közösség elhagyását akarja mindenáron megakadályozni. Ostobaság pedig, mert ennek végül az lesz a következménye, hogy mindenki el fogja hagyni azt a bizonyos közösséget, aki csak normálisan gondolkozni képes.

Az engesztelhetetlen gyűlölet a nyáját elhagyókkal szemben tehát alighanem ebben a félelemben gyökerezik. És hiába látták ezt előre a bibliai pátriárkák, és hiába küzdöttek ellene olyan történetekkel, mint a tékozló fiú esete, akinek hazatértekor hízott ürüt kell vágni és mindenképpen ünnepelni kell, nem pedig még távollétében is messzebb és messzebb kergetni, senkit se ismerék, aki a példát megfogadta volna. A félelem, úgy látszik, akkora nagy úr, hogy nem tűr ellentmondást.

Hisz' ki tudja miket, milyen pusztító eszméket hoz magával az a bizonyos tékozló fiú onnét, az ismeretlen távolból? És mi lesz ezzel a mi közösségünkkel, ha azok az eszmék nálunk esetleg meghonosodnak?

Az ismeretlentől pedig jobb félni! Jobb gyanakvással szemlélni, mint a mi saját keblünkön melengetni. Vipera bújik-e ki belőle, vagy sárkánygyík? Ki tudja? Az ismeretlen – veszélyes.

Ha egy nagyobb közösségen belül, mint nálunk is, létezik például egy kisebb, amely közösség tagjai egymás közt más nyelvet használnak, olyat, amit a többség nem ismer, bizony az a kisebb közösség nem egyéb, mint a veszély állandó forrása. Mert ki tudja, hogy amikor egymás

közt ismeretlen dolgokról hadoválnak, nem mi ellenünk, a mi közösségünk ellen agítálnak-e? Jó tehát, ha eleve gyanakszunk és nem dőlünk be az olyan szólamoknak, mint „a másság tisztelete” meg hasonlók.

Amikor Árpád utódainak vezérkara a maga idejében elhatározta, hogy a már akkor itt élő népnek fejét az idegen papok keresztvize alá hajtja, akkor azok a jövevény papok itt egy írástudó népet találtak.

„Gyanús, nagyon gyanús!” Hiszen akkoriban még a papok között is kevés volt, aki bár a saját nevét le tudta volna írni.

Vajon ki ellen fogják majd azt az ismeretlen írást használni? „Nosza hát, semmisítsük meg amaz írást, s mindazokat, akik ragaszkodnak ahhoz, nehogy aztán később majd ellenünk használhassák!”

Hát pusztult is mindenki az útjukból, szó szerint vagy átvitt értelemben, vándoroltak kifelé a határok irányába, ott talán majd megtűrik őket, ha jól viselkednek, s védik az új rendet. Ez a magyarázata annak, hogy ama régi írás ma már csak a székelységben él tovább, pedig egykor az egész területen el volt terjedve a Bécsi Medencétől az Orhon folyóig.

De ugyanez az ismeretlen elleni gyanakvás szüli az ellenérzést a szabadkőművesek vagy a zsidók ellen is. Természetesen meg lehetne tanulni azt a bizonyos nyelvet vagy írást, megismerni az embert, de minek azt a szegény agyat túlterhelni?!

Mesélik, hogy valamikor régen, amikor híres tételét felfedezte, Archimédész örömeiben hekatombát rendelt. Vagyis száz marhát áldozott az isteneknek.

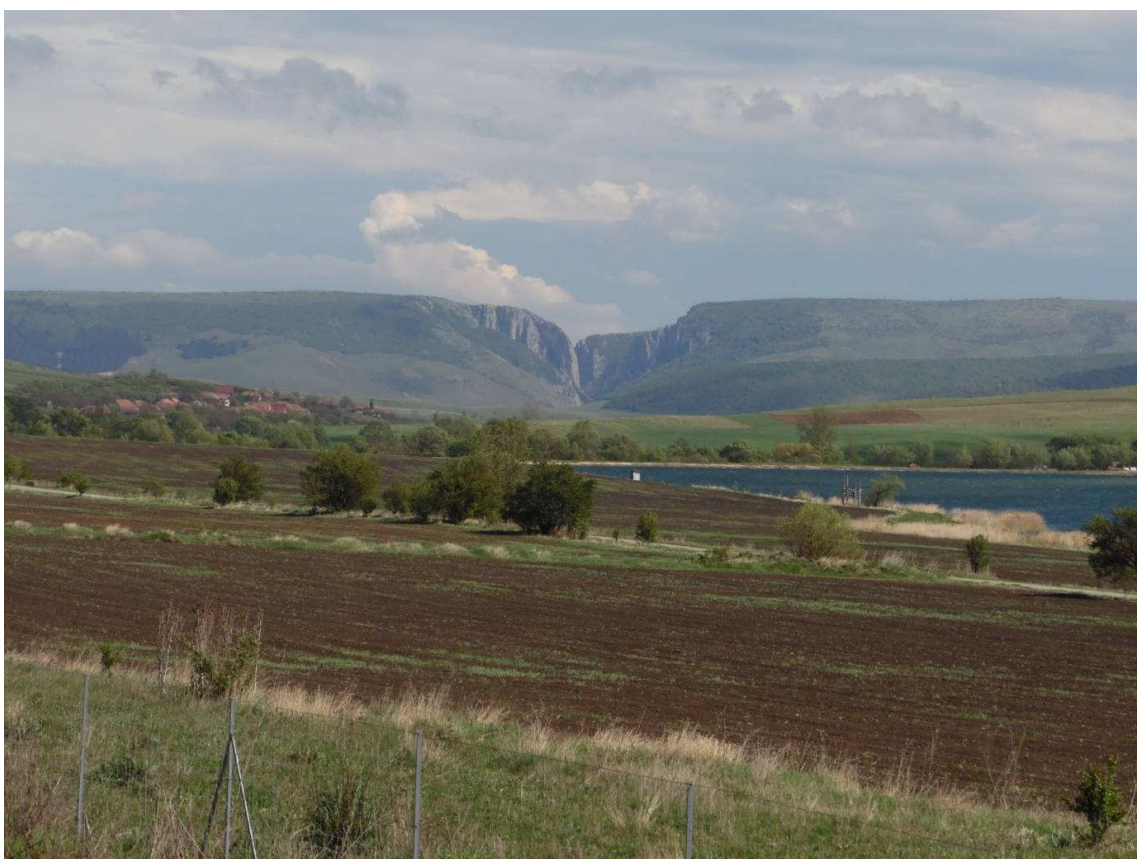
A marhák azóta is irtóznak mindenfajta tudástól.⁵

VÉGE.

⁵ Amint azt Karinthy Frigyes már jó ideje megállapította.

Az ítélet már rég meghozatott

Egymáshoz kapcsolódó történetek párbeszédben elmondva

SZEREPLŐK

NARRÁTOR Kisebb létszámú társulatokban ugyanaz a színész játssza mint a PAP-ot. Csak a bordó köpenyt kell feketére cserélni.

GALAHAD LOVAG Kisebb létszámú társulatokban ugyanaz a színész játszhatja, mint a felnőtt NEMVALÓ-t, és az öreg NEMVALÓ-t.

ILONA A második részben lehet PAULESCU LIVIA. Hiszen a szenvedésük hasonló
HEROLD I.

HEROLD II.

AJTONY A második részben lehetne STRUPKA MIHÁLY. Észre kell venni, hogy a jelenkor történései leginkább a régi kor paródiájának, kifordított történetének felelnek meg.

CSANÁD A második részben ez a színész DOBRESCU MARIAN-t játszhatja. A jellemük ugyanaz.

SZABÓ MÁRIUSZ. Strupka Mihály öccse, aki nem akar Júdás lenni és mégis az lesz.

BOROS MIKLÓS

NAGYCSABI Vagyis idősebb Igor Csaba. Itt alig van szerepe.

BABU Egyike a szenvedő asszonyoknak, akik önhibájukon kívül estek bűnbe.

FENYVESI LÓRÁND Ő is csak szenvedő ember, aki két asszonyt szeret és egyszerre veszti el őket.

JULCSI Nemvaló István (az öreg Nemvaló, a költő) felesége. A harcos, meg nem alkuvó nő típusa. Sajnos ilyenből nagyon kevés van.

GYERMEKEK, KATONÁK, SZEKUSOK.

Első rész. Középkor.

Előhang.

(A függöny még leeresztve. Narrátor jön ki. A kórus nem látszik, de később, a csatáknál ugyanez a kórus produkálja a csatazajt is.)

NARRÁTOR

Régi bűnnek hosszú árnya
rátelepszik a világra.
Elmúlt ezer év is pedig,
még mindig itt terpeszkedik.
Mint köd, sötét felhő megül,
ember tőle nem menekül.

KÓRUS

Ó! jaj!

NARRÁTOR

Gyűlölet a nyomában jár,
kincset lelsz, lesz belőle kár!
Szerelmes szó visszafordul.
Kést döf a hátadba orvul.
Barát a barátnak támad,
jó szóra senki sem várhat.

KÓRUS

Ó! jaj!

NARRÁTOR

Két nép egymásra utalva
hiába, mégis utálja.
Ha segítség nagyon kéne,
bár tudja mind, mégsincs béke.
És a röhögő harmadik
máris a torkuknak szökik.

KÓRUS

Ó! jaj!

NARRÁTOR

Mind a kettőt elbutítja,
aztán egymásra uszítja.
S a kettő észre sem veszi,
amíg csak vége nincs neki.
Lassan-lassan mind elfogynak
sírjukon mások táncolnak!

KÓRUS

Hej, haj, de kár! Lenne vége már!

I. jelenet

(Kezdetben a színpad üres és majdnem teljesen sötét. Lódobogás hallik, közeledik, majd megáll valahol kint.)

HANGOK: A lovag! Megjött a lovag úr! Galahad!

(A színpad ekkor kivilágosodik. A lovag – javakorabeli, olyan ötvenes férfi belép. Fáradtan, mint aki messzi útról érkezik. Láthatóan kedvetlen is. Ugyanakkor tizennégy, tizenöt éves körüli gyermekek csoportja szalad be, lenge fehér ruhákba öltözve, fiúk, lányok, vegyesen.)

LOVAG: Hát vártatok, gyermekeim?

GYERMEKEK: Nagyon! Hiszen olyan szép dolgokról szoktál/tudsz mesélni, mindig, amikor egy útról hazajössz. Meg aztán... *(ezt egy kislány mondja, de félénken elakad)*

LOVAG: Mondjad, kicsim! Miért hallgattál el?

KISLÁNY: Szégyellem.

LOVAG: *(mosolyogva)* Hát olyan szégyenletes? Tudsz te egyáltalán szégyellni való dolgokat?

KISLÁNY: *(határozatlanul)* Neeem. Csak én szégyellem.

LOVAG: Azért elmondhatod! *(csendesen. Félre)* Ki tudja, holnap mondhatod-e még?

KISLÁNY: *(bátorságot vesz)* Tudod, mi szeretünk téged!

LOVAG: Örülök neki! De hát ezen nincs semmi szégyellni való! Persze, hogy szerettek, hiszen én vagyok az uratok. Ti meg az én kis apródjaim és szolgálattevő kislányaim vagytok. Én is szeretlek titeket!

KISLÁNY: *(pirulva)* De mi... én... nem úgy szeretlek! Én éjszaka is szoktalak szeretni! Álomban. A nővér pedig azt mondja, hogy azt nem szabad.

LOVAG: *(jól megnézi a kislányt és látja, hogy lassan kész nővé érett. Gondolkozik. Bólogat.)* Értem. Abban sincs semmi bűn. Amíg csak álom, addig nincs. A tisztelendő nővér majd elmondja, hogy mit is kell majd tegyél. De ha engem kérdezel, ez egy egészen természetes dolog. *(Felsóhajt)* Majd beszélek a nővérral.

KISLÁNY: Az ám, uram! Én csak mondogatom itt a saját kicsi gondjaimat, s közben te szomorú vagy. Mi bánt? Mondjad!

LOVAG: No igen, időközben nekem is akadt egy gondom. És egyelőre még nem tudom, hogy oldjam meg. De titeket ne bántson. A fiaimat nem láttátok?

EGY GYEREK: Ajtony elment. Ezt az új fiút, Csanádot tanítja lovagolni. Meg lovagi módon harcolni is. Mostanában sülve-főve együtt vannak. Nemvaló persze még kicsi. Itt az udvaron játszik valamerre.

LOVAG: És miket játszik?

GYEREK: Érdekes uram! Nemvaló sokkal komolyabb annál, amit ebben a korban elvárni lehet tőle. Sakkozik, meg dalokat farag. Meg ilyesmi.

LOVAG: Jól van. Mindkettő azt teszi, amit kell. Akkor ne zavarjátok őket egyelőre. De Csanáddal ti is törődhetnétek. Nemcsak Ajtonyra bízta... a király. *(A lovag itt kis szünetet tart, mintha nehezebbre esne kiejteni a „király” szót. Az arca is elkomorul megint.)*

GYEREKEK: *(mind)* Mesélj nekünk! Mesélj az édesanyádról! Vagy a gyermekkorodról! Hátha attól felvidulsz egy kissé!?

LOVAG: *(eltűnődve)* Az édesanyám? Mint tudjátok, Elaine volt a neve. De nem sokáig voltam vele, mert amikor tizenegy éves lettem, az apám elvitt, hogy a lovagi iskolát járjam mellette. De mégis! Az édesanyám. Tudjátok, nagyon szép volt. Sajnos nem ismerhette meg az Anyaszentegyház igaz tanait, s ezért a tisztelendő atyák alighanem pogánynak, meg tán boszorkánynak is tartanák. Pedig tudott Jézus urunkról, meg tisztelte is. Csak valahogy másképpen, mint mi. Tudjátok, messziről jött ide. Valahogy úgy nevezték a népét, hogy „palovec”. Még énekelt is nekem. De kár, hogy olyan korán meghalt!

GYEREKEK: Mit énekelt? Énekeljed el nekünk!

LOVAG: Háát... nem is tudom. A nagyobb részét elfelejtettem már. De talán mégis... *(énekel, szép bariton hangon)*

A csitári hegyek alatt régen leesett a hó.
Azt hallottam, Kisangyalom, véled esett el a ló.
Kitörted a kezedet, mivel ölelj engemet?
Így hát, kedves Kisangyalom, nem lehetek a tied.

KISLÁNY: *(először csak erősen odafigyél – hegyezi a fülét – majd ő is dúdolni kezdi, zümmögve. Aztán, hogy a lovag határozatlanul elhallgat, ő folytatja, teljes hangerővel)*

Amott látok az ég alatt egy madarat repülni.
De szeretnék, de szeretnék a rózsámnak üzenni!
Repülj madár, ha lehet, vidd el ezt a levelet!
Mondd meg az én galambomnak, ne sirasson engemet!

(A lovag a két utolsó sort már vele dúdolja)

LOVAG: De szép! És én teljesen elfelejtettem. Pedig valóban így van. De te honnan tudtad?

KISLÁNY: Tudtam. Arra mivel én is éneklék.

LOVAG: Te is palovec vagy?

KISLÁNY: Nem. És nem is úgy mondják, ahogy te mondtad, hanem úgy, hogy palóc. De én más népből vagyok.

LOVAG: Melyikből?

KISLÁNY: Haaa... Régebben úgy hívtak minket, hogy avar. De aztán, amikor Carolus Magnus megtámadta az országunk napnyugati felét és elrabolta a kincseink nagy részét, meg máshonnan is jöttek állandóan a támadások, nevet változtattunk. Vagyis inkább visszavettük a régi nevünket. Most úgy hívjuk magunkat, hogy „eszékely”. Ez is a mi nevünk volt régebben, s a mi bölcseink arra számítanak, hogy így a Rossz nem talál ránk olyan könnyen, s talán megfordul a szerencsénk is.

LOVAG: És arra a dalra... megtanítasz engem is?

KISLÁNY: *(hamiskásan elmosolyodik)* Meg hát! Ha te meg játszol majd velem olyasmiket, amiket álomban szoktunk.

LOVAG: Hohó! Azért az álombeli játékokhoz egy kicsit még fiatalka vagy. Talán majd később... De mondd! Hol is vannak szerinted azok a bizonyos Csitári hegyek?

KISLÁNY: De hát azok is csak ott. Ahol a palócok laknak. Én úgy tudom.

(Közben megint lódobogás hallatszik. Majd egy herold jön be)

HEROLD: Herold vagyok!

LOVAG: Azt látom, mert ott a zászló a kezében. De mi hírt hoztál?

HEROLD: Csak azt uram, amit már anélkül is tudsz. *(Körülnéz)* Nekik még nem mondtad?

LOVAG: Még nem. Várom a fiaimat, hogy mindenki jelen legyen.

HEROLD: Sajnálom, nem várhatok többet. Én meg kell vigyem a válaszat király urunknak.

LOVAG: *(Kissé elkomorul)* Nos, igen. Megértem. Nos, akkor nincs mit tenni. A fiaimnak majd külön mondom meg. *(A gyermekekhez)* Hogy tudjátok meg, arról van szó, hogy nekem el kell mennem innét.

(Döbrent csend. Majd halk, határozatlan hangon az előbbi kislány)

KISLÁNY: El... üznek?

LOVAG: Majdnem.

KISLÁNY: De miért? Elkövettél talán valamit?

LOVAG: Nem. Legalább is tudomásom szerint semmit.

(Újabb csend. Aztán a csendbe jön be a három fiú. Ajtony körülbelül tizenhat éves, már kész vitéz, csak még nagyon fiatal. Csanád egy évvel lehet fiatalabb. Igyekszik mindenben, mozgásban, szóban Ajtonyt utánozni. Nem való tizenkét éves forma, ő még igazi gyermek, csak komolyabb a koránál. A csendből a fiúk érzik, hogy történik valami, csak még nem tudják, hogy mi, ezért ők se szólnak.)

HEROLD: Naaa! Mondjunk igazat a fiataloknak! Nem űz el téged senki.

LOVAG: Nem. Csak éppen elvárják, hogy itt ne maradjak. Király urunk, Anfortras, úgy döntött, hogy a Grálnak nincs szüksége három őrizőre. Elég abból egy is. Ketten, Bors vezér meg én, nem vagyunk már szükségesek.

NEMVALÓ: De hiszen te meg Bors vezér találtátok meg a Grált...

LOVAG: Úgy van, fiam. De nem mi leszünk az őrizői.

KISLÁNY: Hanem?

LOVAG: Hanem Parsifal lovag.

KISLÁNY: De hát ő egy bunkó! Egy tapló!

AJTONY: *(Kislánnyal és Nemvalóval egyszerre)* Teljesen műveletlen!

NEMVALÓ: Azt se tudja, milyen világon él!

LOVAG: *(a gyerekek felháborodását látva)* És látjátok, mégis ő lesz az Őriző! Bors vezér már vissza is ment az országába. Neki jó dolga van. Szükség van rá, ellenség fenekedik a területe ellen. Csakhogy...

KISLÁNY: Csakhogy?

LOVAG: Csakhogy nekem nincs hová mennem. Birodalmam nincs, befolyásos rokonaim nincsenek, nincs senkim és semmim a becsületemen és a tiszta eszemen kívül.

HEROLD: *(érzi idejét annak, hogy közbeszóljon)* Talán éppen ez volt az oka, hogy nem téged választottak. Az a nagy eszed. A Grálhoz is az eszed segítségével jutottál el, nem pedig ahogy kellett volna, s ahogy az meg van írva, a szíved, s a hited segítségével.

LOVAG: *(kissé gúnyos-keserűen)* Igazán sajnálom, hogy nem vagyok sem buta, sem tökkel-ütött. A józan eszemet pedig nem tudom sem elrejteni, sem meg nem történtté tenni! És nem is szándékozom.

KISLÁNY: De vajon nem arról van szó... *(elbátortalanodik)*

LOVAG: De mondd!

KISLÁNY: ...hogyan egy buta, bunkó Parsifal úgy lehet majd kötélén vezetni, mint az ökröt? Amit veled, ugyebár, aligha lehet megtenni.

(Lovag és Herold egyszerre)

LOVAG: Sajnos, még akár igazad is lehet. Ilyenek az uralkodók. Főleg az öreg uralkodók.

HEROLD: Túl sokat tudsz! És túl éles a nyelved, kisasszony! Az, amit kifogásolsz, a világ törvénye. És az Anyaszentegyházé. A hit mindenekelőtt!

KISLÁNY: De hát akkor velünk mi lesz? Itt maradunk tanító nélkül. Mester nélkül... Nem mehetünk veled?

LOVAG és HEROLD: Sajnos nem mindenki. A két fiú természetesen mehet. Hiszen a saját fiaid/fiaim. Csanád is mehet, sőt mennie kell, hiszen egyenesen hozzád küldték, tanulni.

KISLÁNY: *(sírásra görbült szájjal)* És én? Én itt kell maradjak? Csak úgy? Árván?

(A többi gyermek vagy a megdöbbenésében, vagy a határozatlanság miatt, de hallgat)

HEROLD: Ez már Galahad lovagtól függ. Teljesen csak őtőle. Csak öt gyereket vihet magával, ez király urunk parancsa. És ez így helyes is. A lovag úrnak nincs saját birodalma, sem nagy vagyona, hogy ennél több gyermeket rangjához méltó módon maga mellett tarthasson.

KISLÁNY: *(félíg sírva)* Jaaj! Uram! Kérlek! Kérlek, hogy engem válasszál! Ígérem, hogy sohasem fogom azt akarni...

LOVAG: *(megilletődötten)* Mit, drága kislányom?

KISLÁNY: Azt! Tudod... Hogy játsszál velem. Mint álmomban...

LOVAG: *(még jobban megilletődve elfordul és a bajuszát törölgeti, mert a szemét nem meri, mivel azt észrevennék)* Igen. Értem. És méltányolom. Mindazonáltal...

KISLÁNY: Mindazonáltal?

LOVAG: Mindazonáltal, én már elhatároztam, hogy merre megyek majd. És csak olyasvalakit vihetek magammal, aki ott segítségemre lehet. Hiszen király urunk is helyesli, hogy napkelet felé menjek, megismertetni az ottani népekkel Jézus urunk igazságát. És csak olyant vihetek magammal közületek is, aki maga is avar, vagy... eszékely!

KISLÁNY: ÍÍÍÍÍ! *(örömeiben a nyakába ugrik)* De hát az éppen én vagyok! Nem emlékszel már? Hiszen mondtam is!

LOVAG: *(teszi magát, hogy csodálkozik)* Akkor hát nincs mit tenni. Magammal kell vigyelek. De mit csüngesz rajtam? Nem vagy te körte!

HEROLD: Nos, uram, akkor nincs is mit várni, írjuk össze, hogy kik mennek veled! Mikor óhajtasz elindulni?

LOVAG: Gondolom, az őszi madárvonulás idején... Akkor tél lesz és a havas úton jól lehet haladni.

HEROLD: Hívjunk egy papot, hogy írja le a neveket!

GYEREKEK: Hívjunk papot! Hívjuk el a papot! Georgiusz atyát hívjuk!

LOVAG: Jó! Úgyis van még egy s más kérdeznivalóm tőle! *(Kinéz egy ajtón, mint másik helyiségbe)* Gyere, atyám! Rád volna szükség!

(Öreg pap lép be lassan.)

PAP: Jól hallottam? Szükség lesz rám? Tudod, a fülem...

LOVAG: *(vidáman)* Jól hallottad, atyám! Nincs a te fülednek semmi baja! Jobban hallasz, mint én. Hányszor akarod még ezt eljátszani? Arról van szó, hogy mennünk kell! Össze kéne írni, hogy a gyerekek közül ki jön majd velem!

PAP: Hát mégis mentek. Tudtam én azt!

LOVAG: *(kissé kedvetlenebbül)* Igen. Tudtad.

PAP: Hát akkor halljuk! Kik is mennek? *(Tollat, papírszerű valamit vesz elő.)*

LOVAG: Akkor elsőnek! Én vezetem a csapatot, Lancelot fia, Galahad.

PAP: ...ahad.

LOVAG: A két fiam, Ajtony, Galahad fia, és Nemvaló, Galahad fia.

HEROLD: *(eddig hallgatott, de most megszólal)* Jaj, Uramisten! Micsoda pogány nevek!

LOVAG: *(Csanádra mutat)* és te?

CSANÁD: Doboka nemzetségbeli Csanád.

LOVAG: *(most Kislányra mutat)* Te is mondd!

KISLÁNY: Ilona! Az Eszlár nemzetségből.

PAP: Eszlár?

ILONA: Igen.

PAP: *(elismerően)* Ez már igen! Eszlár! Fejedelmi törzs.

ILONA: *(is nagyra nyitja a szemét)* És te honnan tudod ezt, atyám?

PAP: Leányom! Én is szkíta-hun lennék! Sokan vagyunk ám a világ minden irányából itt összegyűlve. Csak hát, már nem sokáig...

LOVAG: Hát éppen ez az! Mondd, jó papom! Mi vár ránk hosszú utunk végén?

(A pap, távolba meredő szemmel)

PAP:

Száműzetés hosszú útja

Van, akinek a jót hozza. *(Lovagra mutat)*

Saját országod lesz néked!

Ám de elvesz, ha nem véded.

Mert támadják mindenfelől,

De legisleginkább belül.

ILONA: És mondd, mi lesz az én sorsom?

PAP:

Ilyet nem illik kérdezni

Annak, ki többet lát, mint mi.

De ha mégis kíváncsi vagy,

A méhedből két nagy család

két falunak is nevet ad!

Ezer év után is meglesz,

de úr rajta idegen lesz.

Ámbár, hogyha jól megnézem,

Idegen is lesz és mégsem.

De köszönet nem lesz benne,

jobb lenne, ha nem is lenne!

ILONA: De tisztelendő atya! Miért mondtad, hogy többet látok, mint te? Amikor te elismert jós vagy!

HEROLD: *(félre)* Fúj! Pogány pap! Azt hallottam, hogy még tölgyfa alatt is szokott áldozni! Csakis a lovag úr közbenjárásának köszönheti, hogy a vízpróbáról lemaradt!

PAP: Leányom! Fejedelmi kisasszony! Én ilyenkor, amikor megkérdeznek, nem azt mondom ám, amit én mondani akarok. Hanem azt, amit valaki, onnan fentről *(felfelé mutat)* nekem a számba ad. Éget is néha cudarul. Máskor meg jobb szeretnék a nyelvembe harapni, csak hogy ne kelljen mondanom. De te valóban látsz. Olyat, amit mi nem. Ezt már régebben észrevettem rajtad. Ahhoz nem kell semmi jóstehetség. Még a neved is mutatja. Amit eddig még nem is tudtam. De csak megerősíti a sorsodat. Tündér Ilona leszármazottja vagy! Csakhogy ezt még nem vetted észre. De már nem sok van odáig!

HEROLD: *(megint)* Fúj, cudar, pogány pap! De csak menjen el innen a lovag. Fogadom, megkóstoltatom veled a máglyát!

LOVAG: Tehát nekem országom lesz. De nem lesz benne köszönet. És mi lesz a fiaimmal?

PAP:

Két szép fiú! Két szép gyermek.
De jövőjük bizony más lesz.
Egyikből lesz fejedelem,
Ámde az ő élete nem
végződik majd kellemesen.
Nem lesz vállán a feje sem.
De lesz neki két szép fia,
jó vitézek, két dalia.
Bár sorsuk lesz száműzetés,
de hamar visszajönnek és
vége lesz bánatnak, bajnak.
Még sokáig élnek, halnak.
A másik fiadnak sorsa
szerényebb lesz, nem megy sokra.
Ám de annál boldogabb lesz.
Ezer évig is sok jót tesz!

LOVAG: Istenem! És melyik lesz kettőjük közül a fejedelem? És melyik lesz boldog, hosszú életű?

PAP: Sajnos, uram, ezt nem tudom. Talán nincs is még megírva a sors könyvében. Vagy csak nekem nem engedik látnom. Nem tudom.

HEROLD: *(mérgesen)* Na megállj ocsmány, pogány pap! Azt mondd meg, ha olyan nagy a te tudományod, hogy mit csinál most éppen a mi jó királyunk?

PAP: *(türelmetlenül, kétségbeesve emeli két ökölbefeszített kezét az ég felé, mint aki haragszik, mert még sok lenne a mondanivalója, de oktondi módon félbeszakították, megakadályozták benne. De aztán csüggedten leereszti az ökleit, maga is lehajtja a fejét és csak két szót mond)* Meg... hal.

HEROLD: Anfortras?

PAP: Ha ő a király...

HEROLD: Hazudsz! Látod, semmit se tudsz!?! Kiváló egészségben hagytam ott nem egészen egy órája!

PAP: Meg... halt.

HEROLD: *(kiáltva)* Hazudsz! Hazudsz! Hazudsz!

(A harmadik „hazudsz” után ismét lódobogás. Újabb herold, fekete keretes királyi zászlóval.)

HEROLD II: Jó urak! Ha kérhetlek, ne ordítozzatok most! Jó királyunk, Anfortras, kevéssel ezelőtt megszabadult ettől a földi árnyékvilágból.

(Döbbent csend. Idő eltelte után)

LOVAG: Az Örök Világosság fényeskedjék neki!

HEROLD I: De hát... mi történt?

HEROLD II: Nem tudom pontosan. Királyunk jól érezte magát. Elhatározta, hogy kilovagol. Fel is ült a lóra. De alighogy tett három lépést, a szívéhez kapott úgy, mintha meg akarná fogni. Aztán csak lefordult a lóról és vége lett neki. Egyesek suttozták is, hogy ez nem természetes. Meg hogy nem kellett volna kijelölje a Grál új őrizőjét. Merthogy írva vagyon, hogy az új őrizővel a réGINEK meg kell halnia.

HEROLD I: Disznó pap! Ezt te csináltad! *(rá akar rohanni, de a többiek lefogják).*

PAP: Éééén? Innen? Légy észnél!

HEROLD I: *(Habzó szájjal ordít)* Te csináltad! Te csináltad! Én nem tudom, hogy csináltad, de te csináltad! Tudooooooooom! *(elvágódik. Még a földön fekvő is rángatózik. Azok a gyermekek, akiknek eddig szerepük nem volt, felemelik és kiviszik.)*

LOVAG: *(szomorúan ingatja a fejét)* És mondd akkor, jó hírnököm! Mi lesz most már az én száműzetésemmel? Megszűnik a parancs?

HEROLD II: Sajnálom, uram, de nem. Inkább még azt mondanám, hogy nagyon megerősödik. Meggyorsul. Hiszen az új király... Menj, uram, minél hamarabb, amíg még mehetsz!

LOVAG: Értem. Igen. Akkor hát nem várjuk meg az őszi madárvonulást. Megyünk máris. Nincs miért maradnunk egy percet sem. Hányan vagyunk? Összesen ötten?

PAP: Hatan.

LOVAG: Hogy? Van egyszer a két fiam meg Ilona. Az három. Csanád, az négy. Meg én. Akárhogy nézem, mindenképpen öt.

PAP: Mert engem nem számítottál bele.

LOVAG: Te is jönnél?

PAP: Engedelmeddel, uram! A saját magam költségére! Láthatod ugyebár, hogy itt nem maradhatok.

LOVAG: De természetesen jöhetsz! Szívesen látunk. Mindig elkel egy tudós ember. De éppen te? Egy felszentelt walesi pap? Még akkor is, ha szkíta!

PAP: *(vidáman)* Szkíta bizony. *(ledobja magáról a reverendát és ott áll előttük egy idős, de jóvágású vitéz)* És nem is vagyok én Georgius, hanem vagyok Győr! Eszlár nembéli, méghozzá. *(meghajlik Ilona előtt)* A nagybátyád, kisasszony! Tisztelettel. Akit épp azért küldtek, hogy vigyázzak rád! Hát akkor mehetünk? Hatan.

LOVAG: *(vidáman)* Mehetünk. A lovak kint kapálják a földet!

ILONA: *(kihúzta magát és most látszik rajta nemcsak az, hogy felnőtt nő, de az is, hogy fejedelmi vér. Még a hangja is mélyebb, amikor megszólal, de egyben dallamosabb is)* Állj! Még ne induljunk!

HEROLD II: Pedig azt kellene! Mert ha Parsifal úr itt kap...

ILONA: Nyugodj meg, jó vitéz! Amit tenni fogok, az nemhogy hátráltatná a menetet, de inkább segíti. Gyorsítja. *(egy zsákféléből kötelekkel összefogott kengyeleket vesz elő, s mindenkinek ad belőle)* Ezt mindenki tegye a lovára, de ne úgy, hogy felsértse! Aztán arra való, hogy a lábat beledugni! Nektek is könnyebb lesz, meg a lónak is. Hat darab van.

LOVAG: És te honnét tudtad, hogy éppen ennyire lesz szükség?

ILONA: Nem tudom. Tudtam. Lehet, hogy az atyának mégiscsak igaza van...

LOVAG: *(Herold II felé. Meghajlik)* Jó uram! Isten békéje kísérjen! Jelentsd a királynak, hogy minden kívánsága szerint történt!

HEROLD II: Jó utat nektek is az Úrban! Érkezzetek meg egészségben oda, ahova terveztétek! *(Elmennek.)*

II. jelenet

(Tizennyolc évvel később, Ajtony táborához közel. Tulajdonképpen sátorban, a főhadiszállásán.)

NARRÁTOR:

Már a nagy bűnt elkövették.
Az árulást már megtették.
Megkapja most azt a sorsot,
mit a párkák neki fontak,
bűnösnek vagy ártatlannak,
ha csak a hatalom fontos.
De a nagy bűn hosszú árnya
még csak most kezd a világra
települni, terpeszkedni.
Még észre se lehet venni.
A hatalmas, az elvakult,
kinek minden ölébe hullt,
jóakaróját elverte,
száműzetésbe kergette.
Mért, hogy ismétlődik minden?
Embereknek esze nincsen?
Ámde mégis, ha szegényen
is, de csak megél az érdem,
míg az, aki eszetlenül
döntött, marad fejetlenül.

Hárman tehát összevesztek.
Még össze is verekedtek.
Ebből kettő összefogott,
s legyőzték a harmadikat.
Legyőzöttek a halál járt.
Birodalmát elorozták.
Maguk között szétosztották.
Feleségét is elvették,
két szép fiát, szegény fiát,
száműzetésbe kergették.
Ha majd onnan visszajönnek,
mi vár rájuk, mit remélnek?
Száműzöttek barátja nincs,
segítsége ugyancsak nincs,
hacsak nem a rég bujdosó,
velük önként összefogó,
elő nem kerül majd megint,
s ahol nem várják, ott segít.
Mint volt régen, Galliában,
Úgy most itt, Avarországban.
Vagy most már Magyarországban?

(Világosodik. Asszonyok várják a csatából férjeiket vissza)

ASSZONY I: Vajon hol lehetnek most?

ASSZONY II: Mindjárt dél lesz.

ASSZONY I: És még se hír, se futár.

ASSZONY III: Pedig megígérték, hogy mindenről hírt adnak majd.

ASSZONY I: Talán ne legyetek kishitűek! Ajtony vezér mindig győz. Ezt így tudtuk eddig, és mindig így is volt.

ILONA: *(Most körülbelül 40 éves, nagyon szép asszony. Kissé ideges)* Nem tudom. Tanács-talan vagyok. Álmodtam az éjjel. Győzelem és vereség is volt benne. Most ez melyik vajon?

(Az asszonyok a vállukat vonogatják. Senkinek sem akaródzik beszélni, elismerik Ilonát fel-tétel nélküli vezetőjüknek.)

ILONA: *(Hallgatózik)* Mintha...!

ASSZONY II: *(hallgatózik)* Semmi.

ILONA: De mégis, mintha...

(kintről lódobogás, majd megszűnik. Ajtony. Porlepte, itt-ott véres is. Nagyon fáradt)

AJTONY: *(az ő kora is az Ilonáénak megfelelő. Javakorabeli, határozott, vitéz ember)* Nnnnna! Megvan!

ILONA: *(lehull róla a kételkedés. Nem kérdez, kijelent)* Győztél!

AJTONY: *(alig áll a lábán)* De milyen áron!

ASSZONY I: Sokan vesztek?

AJTONY: *(nagyon szomorú)* Sokan. És mindegyik vitézem külön fáj nekem! *(leül, inkább lezuhan egy padra)*

ASSZONY I: És az én... fér...

AJTONY: *(Lehajtott fejjel)* Hős volt.

ASSZONY I: *(sikoltva)* Volt!?

AJTONY: *(nem szól, csak bólogat)*

ASSZONY III: S mi többiek?

AJTONY: *(asszony II-re mutat)* A tiéd megél. Nagy sebet kapott. Most ápolják. De megél!

ASSZONY III: *(az égre emeli a szemét, s összetett kézzel imádkozik. Dűnnyög, néha kihallik egy-egy rész) ...hála legyen a seregek urának... Jaj! Miért is kellett... gyengék vagyunk mi, asszonyok!...*

ASSZONY III: *(fájdalom s remény között)* És az enyém?

AJTONY: Kutya baja! Igazán jól harcolt! Kitüntetem, ha megérjük!

ASSZONY III: *(összehúzza magát kicsire, s igyekszik úgy örülni, hogy a többiek ne lássák.)*

AJTONY: *(gondolkozva)* Nem kell Csanádot lebecsülni! Megmondta ezt nekem Nemvaló!

ILONA: Öcséd ott volt? Megbocsájtottál neki?

AJTONY: Harcolt. Értem, mint az oroszlán. Nem bocsájtottam meg. Azt, amit tett, nem lehet megbocsájtani. De harcolt. Értem. Hogy megölte apánkat... Nyíllal... Akkor... Két éve.

ILONA: De hiszen arra semmi bizonyíték nem volt, hogy ő tette! Egyedül Csanád látta. Az, aki aztán elárult!

AJTONY: *(fáradtan)* Mindegy. Most mellettem harcolt. Nem bocsájtok meg. De értem küzdött. Ki lát itt világosan? Jaj de fáradt vagyok! És még nincs vége. *(a padon ültében elalszik, s halkan horkolni kezd)*

ILONA: Úgy! Aludj, kedves! Aludj, vitézem! Nehéz nap ez a mai.

AJTONY: *(felriadva)* Idejön!

ILONA: Ki?

AJTONY: Nemvaló! Mindjárt itt lesz. *(visszaalszik)*

(kis ideig csend. Aztán megint lódobogás. Nemvaló jön be.)

NEMVALÓ: *(ő változott a legtöbbet. Nyúlánk szép férfi, igen komoly)* Na! Végre, hogy itt lehetek. De jó! Sógorasszony... *(észreveszi az alvó Ajtonyt és elhallgat. Előrejönnek az előtérbe, hogy Ajtonyt ne ébresszék fel, s halkán beszélgetnek. Az asszonyok is, ki vidámabban, ki szomorúan, csendben távoznak.)*

ILONA: De miért kellett ennek így történnie?... Hogy Csanád elárulja urunkat. S hogy így ránk törjön. Miért??? te tudod?

NEMVALÓ: *(nagyon szomorú)* Igen. Legalább is sejtem. Volt időm gondolkozni felette.

ILONA: De mondd hát akkor!

NEMVALÓ: *(határozatlanul.)* Nem tudom, hogy merjem-e?

ILONA: Mondjad hát! Most nem az udvariaskodásnak ideje vagyon. Mondjad! Mondjad!

NEMVALÓ: Igen, de bátyám még csak most bocsájtott meg nekem.

ILONA: Nem bocsájtott meg. Úgyhogy igen mindegy, hogy mit mondasz. Tudni akarom.

NEMVALÓ: Hát az egyik ok természetesen a hatalom volt. Amit magának akart. Az irigység. A másik... De ezt talán mégsem.

ILONA: Mondd! Parancsolom.

NEMVALÓ: *(kínosan fészkelődik)* A másik ok te vagy, magad.

ILONA: Ó! Mindössze ennyi? Hát azt hiszed, nem láttam már régen, hogy milyen szemekkel néz rám? De hát még most is?

NEMVALÓ: Igen bizony! Még most is!

ILONA: Emlékszem. Amikor még majdnem gyermekek voltunk és én...

NEMVALÓ: Nagyon szerelmes voltál apánkba.

ILONA: De mennyire! Még meg is zsaroltam, de nem hagyta magát. De aztán idő múltán megláttam, hogy kihez is rendelt engem hozzá az Úr.

NEMVALÓ: Na hát, már akkor is olyan szemekkel nézett. Én akkor még gyermek voltam, de a szemem jó volt. Láttam sokat.

ILONA: *(mosolyogva)* És én?

NEMVALÓ: Nem vetted észre őt.

ILONA: Dehogynem. De nem mutattam. Jól is tettem. Miért öntöttem volna olajat a parázsra?

NEMVALÓ: Így hát, már akkor is kis bölcs voltál.

ILONA: De azért jól esett. Melyik nőnek nem esik jól, ha ÚGY néznek rá a férfiak?

NEMVALÓ: Lehet, hogy mégis észrevette...

ILONA: Ha igen, teljesen félre is értette.

NEMVALÓ: Tehát így történt. És az idő múlt, s benne csak nőtt az a méltatlan vágy! Mostanra pedig annyira jutott, hogy nem bírt uralkodni rajta, s árulóvá kellett lennie. Mert olyan fajta ökelme, hogy mindent azonnal megkíván, ami a másé, s mással boldog.

(közben besötétedik. Ajtony is felébred a szunyókálásból.)

AJTONY: Hát ti mit csináltok? Összeesküdtök ellenem?

ILONA: *(pajkosan)* Kell is ahhoz összeesküdni... *(majd komolyan)* az okát kutattuk. Mint mindenki. Hogy miért?... Csanád.

AJTONY: Sok oka lehet annak. Pedig még ráadásul néha úgy érzem, hogy jobban szerettem, mint a tulajdon testvéremet.

ILONA: Na, az nem volt nagy titok. S nehéz se volt. Mert látod, a testvéreidet igencsak elhanyagoltad.

AJTONY: Jaaj! Kedves! Nem illik ezzel éppen most tréfálkozni.

ILONA: De nem tréfálok én! Vagy úgy nézek ki, mint aki...?

NEMVALÓ: Jó! Legyünk komolyak! *(Ajtonyhoz)* Mit szándékozol tenni most?

AJTONY: Amit már mondtam is. Szép rendben visszavonulok. Hagyom Csanádot utánam lihegni. Legalább jól kifárad.

NEMVALÓ: *(ingatja a fejét)* Nem lesz az jó, bátya!

AJTONY: *(ingerülten)* S miért nem?

NEMVALÓ: Azért, mert ez a hely neked kedvező. Itt ma győztél, s ezt a sereged is tudja.

AJTONY: A holtfáradt seregem. Amelynek a fele jó, ha megvan.

NEMVALÓ: De erőt ad nekik a győzelem emléke. Míg Csanádot gyengíti nemcsak a vereség, de ugyanolyan fáradt az ő serege is. Én már most, azonnal megtámadnám, amíg még magához nem tért.

AJTONY: *(keserű gúnnyal)* Szerencse, hogy nem te kell vezessed a hadat!

NEMVALÓ: Vagy balszerencse. De nem erőltetem.

AJTONY: Ne is tedd! Most visszavonulunk, addig a helyig, amelyet Nagyősznek neveznek. És holnap reggel, nem túl korán, ott állunk csatát. *(kikiált a sátorból)* Ide gyertek! Mindenki menjen a saját csapatához vissza, s teljesítsétek a parancsomat úgy, ahogy megegyeztünk már előbb! Én is megyek, s mindenki. Fel! Hanem... *(az ajtóból visszafordulva)* Lehet, hogy győzők! Én remélem, hogy így lesz. Lehet, hogy veszítek. De hogy Csanád nem kapja meg azt, amire a legjobban vágyik, az egészen biztos. Tudom! Ismerem!

(Elmennek. Ilona és Nemvaló vállvonogatva, Ajtony felvillanyozódva a cselekvés lehetőségétől.)

III. jelenet

(Megint sátorban. Megint Ajtony hadiszállásán. De most már közelebb a csata színhelyéhez, amit mutat az is, hogy hallani a csatazajt. Hajnalban. Még sötét, lámpa világít felakasztva, de később a jelenet során kivilágosodik. Ilona és Asszony III férjeiket várják. A csatazaj előbb felerősödik, majd elhalkul, végleg abbamarad. Néha egy-egy jajszó és kegyetlen parancs, de nem érthető.)

ASSZONY III: Jaaj! Nagyósz! *(Jól láthatóan megborzong.)*

(szünet. Csak ülnek.)

ILONA: És ha...

ASSZONY III: Mondtál valamit?

ILONA: *(legyint)* Semmit. Gyengék vagyunk mi, asszonyok ehhez.

ASSZONY III: Pedig máskor milyen erősek tudunk lenni...

ILONA: Az csak a látszat.

(A csatazaj megint erősödik, s egy nagy kiáltással félbeszakad)

ILONA: *(A padon ülve összekucorodik minél kisebbre, s a kezeivel a fejét megfogja)* ÓÓÓÓÓ!
(Feláll, királynői tartásban) Mindennek vége! Vége! Jaj!

ASSZONY III: A csata...

ILONA: Elveszett.

ASSZONY III: Ajtony?

ILONA: Halott. *(Megfontoltan tépni kezdi magán a ruhát, úgyhogy végén a fél melle már ki-látszik. Rendezőnek: Nincs ebben semmi különösebb erotika, csak a kétségbeesés. Aztán, nem érve be a ruhájával, a haját is tépni kezdi.)*

ASSZONY III: S a fiaid is ott voltak?

ILONA: Ott.

ASSZONY III: Ők is meghaltak?

ILONA: Nem látta őket a szálló, kereső lelkem. Gondolom, élnek.

ASSZONY III: Akkor hogy merted mondani, hogy minden elveszett?

ILONA: Hát milyen élet ez? Ezek után?

(A sátorba processzió lép. Két ember hozza egy hordágyon Ajtony fehérrel letakart testét. Véres a lepel. Másik két ember kötélén vezeti be Nemvalót. Csanád zárja a sort. Leteszik Ajtonyt.)

CSANÁD: Itt van! *(a hordágyvivőkhöz)* Ti elmehettek.

ILONA: *(Lassan, megigézve, odamegy a hordágyhoz, letérdel mellé, s felemeli a leplet. Látszik, hogy a testnek nincs feje. Zokogni kezd, de erőt vesz magán.)*

CSANÁD: *(Nem bírja levenni a szemét Ilona melléről.)* Megmondtam asszonyom! Itt van. És itt vagyok.

ILONA: *(Felemeli a fejét. Szigorúan)* Mért nincs feje? Bár odatehették volna melléje!

CSANÁD: Nem tehettem. A fej a király tulajdona.

ILONA: *(keserűen)* Persze! Hogy jól lássa győzelmedet.

CSANÁD: Láss! Mert valóban győztem. És király urunk parancsa nyomán most a döntés teljes joga és minden az enyém.

(Asszony III a jelenet során csendesen kisomfordál a sátorból.)

ILONA: Igen. A tiéd. És szabad belátásod szerint lehetsz kegyes, vagy lehetsz kegyetlen is. Csak rajtad áll!

CSANÁD: Nem akarok kegyetlen lenni! Egyházunk is azt kívánja tőlem!

ILONA: Akkor kezd el a szomorú munkát!

CSANÁD: Jó! Kezdjük a könnyebbik oldalon.

ILONA: Akárh!

CSANÁD: Nemvaló! Igaz-e, hogy te a legutóbbi időig száműzött voltál? A bátyád száműzöttje.

NEMVALÓ: Igen.

CSANÁD: Mért van, hogy mégis, most, hogy látható, s tapintható volt szomorú vége, mégis visszajöttél? S ne mondd, hogy nem tudtad ezt!

NEMVALÓ: Láttam, tudtam.

CSANÁD: S mért tetted mégis?

NEMVALÓ: Parancs. Isten parancsa. Hisz testvér vagyok.

CSANÁD: Csak ezért?

NEMVALÓ: Csak. Hisz Isten parancsa szeretet! S lehet-e jobban szeretni, mint a testvért?

CSANÁD: Most azért jól gondold meg, mit felelsz! Király parancsa az, hogy mind, ki harcolt bár, de belátja, hogy harca hasztalan, s nem ellenkezik, soroztassék be az ő seregébe! Hát mondd: akarsz-e király katonája lenni?

NEMVALÓ: S a hűség hol marad?

CSANÁD: Halott emberhez nem köt többé hűség!

NEMVALÓ: De bátyámhoz igen!

CSANÁD: Ez lenne utolsó szavad?

NEMVALÓ: Ez!

CSANÁD: Vigyétek! S tegyetek mindent úgy, ahogy megbeszéltük ilyen esetre. Ne felejtsetek! Azt akarom, hogy éljen!

(Nemvalót kiviszik. Kis csend, majd hangok kintről: „Fogjad erősen! Jó! Most mehet! Vágjad!” aztán erőteljes nyögés hallatszik, inkább hörgés, majd ugyanaz a hang: „Úgy! Most kötést reá! Hallottátok! Azt akarja, hogy éljen! Nehogy már elvérezzen itt nekünk!”)

CSANÁD: *(Ilonához)* Nos, asszonyom, rövid leszek! Hallhattad király parancsát. Mit akarok tenni, azt teszek! De azt hiszem, te kivétel leszel. S asszonyommá teszek.

ILONA: Jól tudom.

CSANÁD: Mit tudsz?

ILONA: Hogy rég ezt tervezed. És most, hogy a hadiszerencse neked kedvezett, mint minden s mindenki, én is a tulajdonod vagyok.

CSANÁD: Nem úgy!

ILONA: De bizony úgy! Vagy talán azt hiszed, hogy nem látom már régen, hogy milyen szemekkel néztél már gyerekkorunkban? S még most is friss gyászomban van képed, hogy megszaggatott ruhám alá pillants szégyentelen! Na de jól figyelj, Csanád! Megkapsz, mert parancs! S belátom, hogy ennél rosszabb is lehetne. De tudd meg, szolgád vagy rabod leszek! S rabszolgád is, netán ágyasod! *(időközben Nemvaló betántorog. Lelapult orra helyén hatalmas kötés van, amely körültekeredik a fején. Ilona folytatja.)* De egy egészen biztos: Asszonyod nem leszek. Az csak egyszer voltam egy embernek! Érted?

NEMVALÓ: *(majdnem érthetetlen hangon, gurgulázva, néha egy kis vért köpve)* Hű! Sógor-asszony, óriási vagy! De kár, hogy nem tudok rendesen beszélni. Az ördög vigye, de fáj! Meg vérzik! Na mindegy. De te... csodálatos vagy!

CSANÁD: Értem.

ILONA: S meg is érted?

CSANÁD: Meg!

ILONA: S mi lesz a fiaim sorsa?

CSANÁD: Ez bizony nekem is épp elég fejfájást okozott. Mert látod, egyrészt, akárhogy vesszük is, Ajtony fiai. De ugyanakkor a Te fiaid is. S talán ez fontosabb. Hát úgy döntöttem, éljenek! Legyenek szabadok!

ILONA: *(meghajtja fejét)* Köszönöm, uram!

CSANÁD: Végül is Galahad unokái ne haljanak meg, s főleg ne az én kezemtől! De ne köszönd még, asszonyom!

ILONA: Miért?

CSANÁD: Mert menniük kell! Itt nem maradhatnak. Király urunk parancsával nem játszhatok! Még én se!

ILONA: Mindegy, azért én mégis köszönöm. Majdcsak lesz valahogy! Hosszú az élet... De azért,

CSANÁD: De azért mi?

ILONA: De azért, Csanád, egy percre se hidd, hogy ez valamit is megváltoztat! Nálam.

CSANÁD: *(lógó orral)* Megpróbálom hinni...

(Függöny)

Második rész. Jelenkor.

I. jelenet

(A második rész első jelenete valamikor a múlt század hetvenes éveiben, vagy a nyolcvanas évek elején játszódik. Mielőtt a függöny szétválna, előbb Strupka Mihály – harmincöt év körüli tanárember – és Szabó Máriusz – korban, s egyébként is Mihályhoz nagyon hasonlít – jönnek ki együtt. Oldalról.)

MIHÁLY: *(Rábeszélőn)* Figyelj ide, öcsém! Rajtam már nem ronthat és nem javíthat senki és semmi! Hidd el, tudom. Minden részemben érzem. És nem is sajnálom egy cseppet sem. Magamért legalább is nem. De ha még egy kicsit, legalább egy egész picit használni akarok, akkor ezt meg kell tenni! És persze, ha TE is használni akarsz.

MÁRIUSZ: *(A fejét ingatja)* De lehet, hogy rossz lesz a vége! Nagyon rossz. Főleg neked! És főleg, ha – mint mondod, ennyire a végén vagy már.

MIHÁLY: Tudom! De te is kell tudjad: ha te meg nem teszed, majd megteszi más! És az alighanem rosszabb lesz. Esetleg sokkal rosszabb. Ezt akard? Azt pedig, hogy minek és mennyire vagyok a végén, azt én jobban tudom. Hisz napról napra jobban érzem.

MÁRIUSZ: *(fejét fogja kétségbeesetten)* Úristen! Végre megtalálom az egyetlen testvéremet, akiről nem is tudtam soha még azt sem, hogy létezik! És ráadásul egy ilyen embert! És akkor éppen azt kívánja tőlem, hogy én hozzam rá a végzetet?! Ezt nem lehet!

MIHÁLY: De! Lehet. Semmi sem könnyebb! Egy adott pillanatban majd jelt adok. Akkor te kimész, telefonálsz, a kollegáid pedig két percen belül itt lesznek. Na, ne félj! Ne reszkess! Nem fognak sem lelőni, sem felnégyelni! Elvisznek, kihallgatnak, mint máskor is, azután meg, mit is tehetnének mást, elengednek. Ám az egésznek annyi haszna mindenképpen lesz, hogy mindenki emlékezni fog a jelenetre. És akkor, remélem, arra is, hogy miről beszéltünk. Előtte. Ha nem így lesz, nem vagyok jó pszichológus és mehetek a fenébe! Az istenit neki, embereld meg már magadat! Használni akarok! A halálommal, ha már az életemmel nem tudtam lényegesen használni! És ez RÁD még fokozottabban érvényes! Nem hiszem, hogy magyaráznom kéne! Hiszen nagyon hasonlítunk. Akár fordítva is történhetett volna. Ha akkor véletlenül engem talál meg Szabó professzor és téged Strupka Tamás. Nem érted? Na! Menj. És a vacsorára egyedül érkezzél, és lehetőleg ne lássék rajtad, hogy szerepet játszol!

MÁRIUSZ: *(dohogva megy kifelé, miközben)* Na tessék! Krisztust akar játszani! Megváltót! És nekem szánta a Júdás szerepét! Szépen vagyunk!

MIHÁLY: *(Utána kiált)* Na, csakhogy rájöttél!

MÁRIUSZ: *(visszafordul)* És nem félsz attól, hogy fordítva fog elsülni!?

MIHÁLY: De! Félek. De akkor is így kell lennie!

MÁRIUSZ: *(kifelé. Dohogva)* Rettenetes ember! Rettenetes ember! *(kis büszkeséggel)* Az én testvérem! *(ki)*

(Kis szünet, majd amikor a függöny felmegy, már az asztal mellett ülnek – hosszú asztal – mind, a következőképpen, balról kezdve: Boros Miklós, Csemete, Babu, Mihály, Nemvaló István, Nagycsabi (id. Igor Csaba), Máriusz. Csak az asztal szemben levő oldalán ülnek, valamelyest hangsúlyozva a hasonlóságot Leonardo: „Utolsó vacsora” képéhez. Csakhogy itt a tanítványok száma éppen a fele az eredetinek. Beszélgetnek, esznek, isznak.)

BOROS: Még várunk valakit?

MIHÁLY: Nem, de jönni fognak.

NEMVALÓ: *(ugyanaz a színész játssza, mint az előző részben, de mai ruhába öltözve)* Azért ülünk csak az asztal egyik oldalán?

MIHÁLY: Azért IS.

BABU: De nem te rendezted el éppen így...

MIHÁLY: Nem csak.

NEMVALÓ: Kissé teátrális. Hacsak nincs az elrendezésnek is valami külön mondanivalója.

MIHÁLY: Van. De most még nem érdemes ezzel törődni!

NEMVALÓ: Most még?

MIHÁLY: Pontosan. Most az a legfontosabb, hogy mindenki jól érezze magát. És közben egynéhány dolgot megbeszéljünk. Végül is *(végigpillant a társaságon)* valamilyen módon mind a tanítványaim vagytok. Vagy voltatok. Még Máriusz is, pedig mindössze egy félórával fiatalabb nálam. Meg te is Miklós, aki pedig idősebb vagy. Nem is tagadhatod, hogy te is tanultál tőlem ezt-azt.

BOROS: Nem tagadom.

MIHÁLY: Ezért lehet, hogy mint vérbeli tanár, felhasználom az alkalmat, hogy még utoljára mondjak nektek valamit. *(elmosolyodik)* Amire vagy kíváncsiak vagytok, vagy sem. Mindenkinek mást és mást. Amire éppen kíváncsi.

(Az asztalnál a beszélgetés újraindul. Babu Mihály felé fordul és megcsókolja.)

NEMVALÓ: *(fejét ingatja)*

Annyira jellemző szomorú korunkra,
hogy erőnket messze meghaladó munka,
annyi érdeklődőt találni egy helyen,
amennyi legalább számban megfeleljen.
Mert tán mondanom sem kell, kedves barátom,
hogy gondolatodat világosan látom.

MIHÁLY: Ezúttal sem tagadtad meg költő mivoltodat. De a következtetésed téves. Biz én hozhattam volna még jó néhány tanítványt ide, csak két dolog miatt döntöttem így. Az egyik, hogy csak azokat hívtam meg ezúttal, akikről feltételeztem, hogy legalább az üzenetemet megértik. A másik pedig? Ez a kor valóban satnya. És ebben van az oka annak, hogy ennyien vagyunk. Nem érdemlünk több – érdeklődőt.

NEMVALÓ: S nem tartod egy kissé önteltnek, hogy Jézus-imitátorrá akarsz lenni?

MIHÁLY: A sürgető helyzetre való tekintettel, nem.

NEMVALÓ: Mi sürget?

MIHÁLY: Személyesen: az én saját állapotom. Tágabb értelemben: a körülöttünk látható és tapasztalható világ állapota. Elégé aggasztónak találom.

BOROS: Bizony, azt mindenki aggasztónak látja. Erre nem szükség olyan látványosan felhívni a figyelmet. Elnézést, hogy beleszóltam.

MIHÁLY: Jól tetted, Miklós, hogy beleszóltál. Így nekem is megadtad a lehetőséget arra, hogy a beszélgetést továbblendítsem. Mert ugyan nagyon helyesen mondtad, hogy ez a világ, amit magunk körül látunk, aggasztó. Sőt, több. De ti nem gondoltok arra, hogy mi következhet ezután.

NAGYCSABI: Azt hiszem, valami folytatás. Még aggasztóbb helyzet.

MIHÁLY: *(az öccsére néz) Máriusz!*

(Máriusz teszi magát, hogy nem lát és nem hall).

MIHÁLY: *(egyelőre nem vesz tudomást az öccse renitens viselkedéséről)* Röviden: azt hiszem, senkinek nincs illúziója afelől, hogy itt mi voltaképpen diktatúrában élünk. Rejtett, bújtatott – talán nem is olyan jól bújtatott diktatúrában, de – azért mégiscsak abban. Elgondolkodtatok már azon, hogy mi következik ebből? Na! Pusztá logika!

BABU: *(bátortalanul)* Talán az, hogy egy ilyen rendszer mindig nagyon kell vigyázzon a látszatra.

MIHÁLY: Úgy bizony! A demokrácia látszatára. Ám vajon mi történik majd akkor, amikor ennek vége lesz? Micsoda aljas, alantas ösztönök fognak majd felszabadulni? Eleinte a durvábbja. Azt még valahogy ki lehet majd védekezni. De azután? Amikor a rava-szabbik része is elkövetkezik? És vajon mi lesz akkor, amikor az egyik vagy másik konszolidálódni fog? Mert fog. De hogyan? És mennyi idő alatt? És mennyi időre? És mit szólnak majd ahhoz a többi népek? Sajnos, szerintem buzgón helyeselni fognak. Mert nincs olyan nép vagy ország, amelynek ne lenne egy vagy akár több csontváz a szekrényében. És egyik sem akarja majd, hogy az közszemlére kiessen. Ki törődik majd akkor egy olyan semmiséggel, mint ez a mi kis életünk?

NAGYCSABI: Az ám, csak hogy éppen te szoktad mondani, hogy a jövő nem más, mint a múlt természetes meghosszabbítása...

MIHÁLY: Igen. Általában. De most nem általában van. *(az öccsére néz. Jelentősegteljesen)* Máriusz!!!

(Máriusz kedvetlenül kioldalog.)

NEMVALÓ: Na, ez eléggé kellemetlen kilátás.

MIHÁLY: Lesz még kellemetlenebb is. Mert mi van ma olyankor, amikor valaki, egy ember vagy akár egy család, nem bírja semmiképpen ezt a bezártságot?

NEMVALÓ: Szerintem elmegy.

MIHÁLY: Úgy van. Elmegy. És hova megy?

NEMVALÓ: Szerintem Magyarországra.

MIHÁLY: Ez is igaz. Végül is csak jobb egy olyan helyen lenni, ahol gyakorlatilag mindenki az anyanyelvünket beszéli. Elmegy tehát, akár kockáztatva azt is, hogy a zöldhatáron hátbalövik. Ámbár nem céloznak azok olyan nagyon jól. Sőt! Néha nem is akarnak célozni. Na de akkor?... Majd?

(Időközben bejön két szekus. Elegáns fekete öltönyben vannak, fehér inggel, nyakkendővel, olyan szerelésben, ami nagyon elüt a társaság lezserebb ruházatától. Ilyen ruhában manapság a banktisztviselők járnak. Akkoriban erről ezer méterről ki lehetett szűrni a szekust.)

SZEKUS I: Jó napot!

SZEKUS II: Jó estét!

MIHÁLY: *(folytatja)* Semmiképpen nincsenek illúzióim afelől, hogy akármelyik szomszéd országban ne lennének majd olyan körülmények, amelyek egyáltalán nem teszik kíváncsá az ottani letelepedést. Látjátok? Ezek, s ilyenek a csontvázak a szekrényben. Ne is gondoljatok holmi testi kegyetlenkedésre! *(a szekusokhoz)* Jó estét, uraim! Értem jöttök?

SZEKUS I: Á! Dehogysis! Mit is kezdenénk mi a tanár elvtárssal? Csak felmérést kell végeznünk.

MIHÁLY: *(Értetlenül)* Felmérést? Nincs itt valami tévedés? Alighanem félreértették a parancsot. De hát készen állok, hogy önökkel menjek!

SZEKUS II: Szó sem lehet róla! Nekünk mindössze annyit mondtak, hogy itt valami társaság gyűlt össze, és hogy mérjük fel, nem akar-e abból valami összeesküvés kipattanni. Akár az állam, akár a vezetőség, akár a román nép ellen. De egyelőre annyit látunk, hogy szó sincs ilyesmiről. Baráti beszélgetés csupán. És a jövő esélyeinek a latolgatása. Nagyon érdekesítő! Sok helyen egybecseng a mi saját megfigyelésünkkel. Kérjük is, hogy folytassák csak. Ha lehet, néha még hozzá is szólnánk!

MIHÁLY: Biztosan hallottátok már az olyan kifejezéseket, hogy: kisebb lett a világ! Meg hogy: összeszűkült a Föld! Ez nemcsak arra vonatkozik, hogy sokkal több az ember, mint akár csak száz évvel ezelőtt, bár ez is igaz. De még inkább arra, hogy a szegény, menekülő embernek hovatovább nem lesz már merre menekülnie. Valamilyen erő mindig meggátolja majd abban, hogy elinduljon. És nem is mindig a fizikai fenyegetések. Biztonság nélküli hely lesz a Föld. Pedig nem zsugorodik össze. A geológusok tudják. Igaz, Máriusz?

MÁRIUSZ: *(aki közben visszasomfordált. Mogorván)* Igaz. De erről viták vannak.

SZEKUS II: Elnézést, hogy közbeszólok, de akkor miért kell egyáltalán elmenni?

MIHÁLY: A kérdés jogos. Sőt! Igen helyénvaló. Nem kell elmenni! Csak hát, vannak, s mindig lesznek emberek, akik nem fogják bírni a nagyon szoros megkötéseket. Azért rájuk is kell gondolni. Persze most nem azokat értem, akik megélhetési világvándorok lesznek. Pillanatnyilag csak a tisztességes embereket veszem figyelembe. Akikből sajnos, később meglátjátok, mind kevesebb és kevesebb lesz majd.

SZEKUS I: Bocsanat, hogy közbeszólok, de meg kell kezdenünk az adatok felvételét. Ide leülök majd a társammal *(odahúz két széket)* és megkérek mindenkit, hogy sorban jöjjenek oda, s diktálják be az adataikat. A társam majd írja.

MIHÁLY: *(még egy utolsó kísérletet tesz)* De ez nem szükséges! Én majd magukkal megyek. Akár azonnal. Akik itt vannak, mind jó barátaim. Ismerem őket jól!

SZEKUS I: Tudjuk. De nekünk ez a parancsunk, nem más. Mit is kezdenénk önnel? Egy olyan emberrel, aki...

MIHÁLY: Akinek jó, ha hónapjai vannak hátra. Hát innen fúj a szél?

SZEKUS I: Csak részben. Kezdjük! Kérem, hogy valaki jöjjön ide!

BABU: *(Odamegy)*

SZEKUS I: Maga nem szükséges, hogy idejöjjön! Magát már ismerjük.

(Mihály nagy szemeket mereszt csodálkozásában)

MIHÁLY: Téged???? Akit szeretek? Hát éppen TE?

SZEKUS I: Ne ijedezzen, tanár elvtárs! Az elvtársnőt éppen az ön biztonsága érdekében kértük meg, hogy mindent jelentsen, ami az ön környezetében történik és ami szerinte gyanús lehet. Ön egy rendkívül értékes ember és nagyon nem szeretnénk elveszíteni.

MIHÁLY: *(összeomlik)* Babu! Éppen te!?

(Közben a többiek sorban odajárulnak a két szekus elé és gyorsan, halkán bediktálják a kért adatokat)

MIHÁLY: És hogy bíztam benned!?

BABU: *(elveszette)* De hát én nem rólad... Én nem téged... Még véletlenül sem... *(leborul az asztalra és fogja a fejét)* Én nem ezt akartam!... Vége? Mindennek vége?... Köztünk? *(sírna, de nem tud).*

MIHÁLY: *(átöleli)* Nem kedvesem. Nem drágám. Semminek sincs vége. Csak annyi történt, hogy becsaptak téged. És sajnos erre számíthattam volna. Mert aki nagyon szeret, azt könnyű becsapni.

SZEKUS I és II: *(Felállnak)* Befejeztük a munkánkat. Bocsánat a zavarásért! Most már elmegyünk. További jó napot! *(elmennek)*

(A társaság romokban)

BOROS: *(ő tér először magához)* Ejnye, ejnye! Ilyen gyengék lennénk? Megijednénk egy kis felméréstől? *(a fejét ingatja)*

MIHÁLY: De én azt hittem, hogy... Ennek egész másképp kellett volna történnie!

MÁRIUSZ: Hogyne! Persze! Téged kellett volna elvigyenek és halálra kínozzanak. Ami, tekintve az előrehaladott rákodat, nem is lett volna túlságosan nehéz. Még tán neked se. Kétezer évvel ezelőtt alighanem így is történt volna. És akkor jó sokáig mindenki emlékezett volna rád. Meg minden mondásodra. A szavaidat kiforgatták volna, meghamisították volna, meg minden. Ne becsüld le már éppen annyira az ellenfelet! Ezt én mind megmondhattam volna neked, ha nem is éppen szó szerint. Új világ van, pocsék világ. Nem abból lesz áldozat, aki azt örömmel vállalná, hanem sokkal inkább azokból, akik arra rémálmukban sem gondoltak volna.

MIHÁLY: Akkor hát, az én hibámból mindnyájan megjegyzett emberek lettetek.

NEMVALÓ: Na és? A fene, aki bánja!

NAGYCSABI: Különben is, úgyse tarthat ez a helyzet már olyan sokáig.

BOROS: Kibírjuk.

MIHÁLY: *(elkeseredetten)* De mégis! Micsoda ferde világot élünk...

NEMVALÓ: Tudjátok? Talán jobb is így! Akkor legalább egy percre se felejthetjük el azt, hogy megjelölt emberek vagyunk és hogy nekünk kell majd állandóan küszködni egy normálisabb, emberibb világért. És éppen azok nem fogják hagyni a felejtést, akiknek pedig ez ellen kéne munkálkodniuk.

MIHÁLY: Ha ez valóban így van. Már nem is tudom. Össze vagyok zavarodva...

NAGYCSABI: *(érezhetően magabiztosabb lesz, de a társaság többi tagja is)* Nincs itt semmi összezavarodás! Mindössze annyi történt, hogy leckét kaptunk abból, hogy milyen is lesz az a bizonyos, ránk váró fordított világ. Te megtanítottál nekünk mindent, amit meg lehetett tanítani, most pedig rajtunk a sor. Továbbvinni a lángot, s nem hagyni elaludni! Aztán majd meglátjuk, hogy melyikünknek hogy fog sikerülni.

NEMVALÓ: Eddig tanítványok voltunk, mostantól mi fogunk tanítani. Ki, hogyan képes.

BABU: De én nem értek semmihez! Csak a fizikához.

CSEMETE: *(mintha látnok lenne)* És majd éppen te leszel az, aki meg fogja azt változtatni. Teljesen. Már nincs is olyan sok addig! A világ előtt, a felületes néző előtt neked lesz a leglátványosabb karriered. Igaz, talán a legnagyobb szenvedésed is...

(Babu hitetlenül ingatja a fejét).

(Függöny)

II. jelenet

(Nemvalóék nappalija. Nemvaló István és Fenyvesi Lóránd két fotelben ülnek és zenét hallgatnak. A Tannhäuser-nyitány utolsó akkordjait. Nemvaló körülbelül hetven és nyolcvan között, de azért látszik rajta a hasonlóság az Ajtony-korabeli Nemvalóval. Ez nem is csoda, hiszen ugyanaz a színész játssza. Fenyvesi olyan harmincöt év körüli fiatal tanár, de már bizonyos tapasztalattal és biztos tudással. A zene véget ér.)

FENYVESI: Na!... Aztán aki ezután nekem még sötét középkort mer emlegetni, az először ezt hallgassa meg, s azután mondja a szemembe!

NEMVALÓ: *(csak lassan tér magához)*... Igen. Ez körülbelül így van. Bár valaki, talán Zilbermann Adél, azt is mondta, hogy a középkori emberek mind bűdösek voltak.

FENYVESI: *(indignáltan)* A nénikéje! Az bűdös Adél kisasszonynak! Gondold el! Mi történne, ha egy középkori ember becseppenne a mi világunkba? Mit érezne? Ilyen mosószer, olyan dezodor, hajlakkok tömege, különleges szappanok, s még nem is tudom, mit soroljak! Mi vagyunk bűdösek, nem ők! Ők mindössze természetesek voltak. A szaguk is persze.

NEMVALÓ: Aláírom. Tehát, szóval te jöttél ide a Kiscsabi helyére, történelmet és irodalmat tanítani.

FENYVESI: Igen. Bár nekem mást mondtak. Valami Igort.

NEMVALÓ: Igen. Igor Csaba. Ez a neve. De mivel két ilyen nevű ember is létezett, hát az egyik lett Nagycsabi, a másik meg Kiscsabi. Aztán így is maradt, azután is, hogy Nagycsabi meghalt.

FENYVESI: És ez a... Kiscsabi... Ez meg elment a városból?

NEMVALÓ: Szó sincs róla! Csak éppen megnőtt az iskola és Csabinak elég órája van egyedül biológiából is. Hát a törit meghírdették. És erre jelentkezhetél te.

FENYVESI: Így is volt. Azt mondták, óra van elég, hát vizsgáztam. És megkaptam.

NEMVALÓ: Azelőtt hol voltál?

FENYVESI: Hol itt, hol ott. Helyettesítettem.

NEMVALÓ: Hát akkor most beestél a mélyvízbe. Mert tudd meg, nagy elődök jártak itt előtted!

FENYVESI: Ez a... Kiscsabi?

NEMVALÓ: Ő is, de nem főleg. Hanem volt itt, igaz, hogy még a Csau korszakban egy valóban nagy egyéniség. Nagy és jó ember. Strupka Mihály, ha hallottál róla.

FENYVESI: Hogyne! Emlegették már az egyetemen. Ő volt az, akinek a belső részeit a szeku szétégette? Radioaktív besugárzással?

NEMVALÓ: A legenda, mint mindig, ezúttal is túloz. De azért van benne valami az igazságból. De nem is ez volt a legfontosabb nála. Még csak nem is a történelemtanítási módja.

FENYVESI: Hanem...

NEMVALÓ: Hanem az, hogy képes volt közösséget teremteni. Igazi jó közösség voltunk, mint mester és tanítványai. Gondolom, az előbb említett szeku is éppen ezt nem tudta lenyelni nála.

FENYVESI: És te is abban a közösségben voltál?

NEMVALÓ: Bizony! És még csak nem is a legjelentősebb. Ámbár... (elgondolkozik) nem volt akkor köztünk rangsor.

FENYVESI: És kik vannak még?

NEMVALÓ: Senki. Én vagyok az utolsó dinoszaurusz.

LIVIA: *(aki már egy ideje bent van, de eddig hallgatott, most közbeszól. Szép, vékony, fiatal asszony vagy leány. Olyan huszonhat éves forma).* Jó napot! Nemvaló István?

NEMVALÓ: Igen. Maga meg... Várjon! A Mónika doktornő rendelőjében dolgozik.

LIVIA: Igen. Paulescu Livia vagyok. Olyan, mindenféle a doktornőnél.

FENYVESI: *(látva, hogy most máson a sor, hogy Nemvaló foglalkozzon vele)* Hát én akkor el is mentem. Még sok...

NEMVALÓ: Akkor nem tartóztatlak, öcsém. Hogy is mondtad, hogy hívnak?

FENYVESI: Fenyvesi Lóránd. Szervusz!

NEMVALÓ: Szervusz. Jó eredményt a munkádban!

(Fenyvesi el. Livia még sokáig néz utána.)

LIVIA: Ki volt ez az ember?

NEMVALÓ: Új tanár az iskolában. Mondta is a nevét. Fenyvesi Lóránd.

LIVIA: Tudja mit, szerkesztő úr? Ismertessen össze vele engem! Azt hiszem, ő lesz az, akit keresek.

NEMVALÓ: Azt nem nehéz. Ott fog lakni Kiscsabiéknál, hátul a kisházban. De mit is akar tőle egyáltalán?

LIVIA: *(kissé szégyellősen)* Szeretnék érettségizni!

NEMVALÓ: Nem érettségizett? De hiszen... de hiszen mindenki tudja, hogy egy egyetemista csoport tagja volt. Elég sokáig. Vagy nem maga lenne az? Amíg... *(most ő akad meg)*

LIVIA: *(kisegíti)* Amíg széjjel nem ugrott az a társaság.

NEMVALÓ: Igen. Úgy tudom, hogy ott valaki meghalt...

LIVIA: *(küszködve)* Radu!

NEMVALÓ: Úgy van. Radu Pădure. Ez volt a neve.

LIVIA: *(álmodozón)* Igen. Radu Pădure. Bizony így hívták. Szegény Radu. Meghalt. Feláldozta magát egy másik nőért. Egy idegenért... Még most sem tudom, hogy egyáltalán megérdemelte-e azt az áldozatot. Jaj, Radu! Hogy szerettem! Ő volt az első... Ő volt

nálam az első... *(láthatóan nem tudja, melyik „első”-t hangsúlyozza)*. Nekem ő volt... *(csendesen sírni kezd)*.

NEMVALÓ: *(megpróbálja kiségetíteni)* És úgy tudom, hogy akkor maga is egyetemista volt.

LIVIA: *(még mindig sírdogálva)* Igen. Volt egy év, amikor jelentkezni lehetett. Anélkül is, hogy meglett volna az érettségi. Jaj, Istenem, de régen volt... Aztán... Aztán megszületett Antónia. S akkor már nem volt időm semmire.

NEMVALÓ: És Antóniának Radu volt az apja?

LIVIA: Ó nem! Neki az apja... Még azt se érdemli meg, hogy az apa nevet mondjuk rá. Egy szélhámos. Egy gyalázatos. Aki kihasználta, hogy Radut gyászoltam. És beférközött...

NEMVALÓ: Értem. És most már...

LIVIA: Antonia már három éves. Már tud egy kicsit csendben is ülni. És végeredményben... Csak le kellene érettségizni. Most már magánúton.

NEMVALÓ: *(bólogat)* Igen. És akkor az egyetemet is tudná folytatni.

LIVIA: Dehogyan tudnám! Az már elúszott. De így... Így még félig sem vagyok kész ember. Hát csak le kéne tenni. Azt az érettségit. És ez az ember, ez a tanár úr, olyan bizalomgerjesztő volt. Olyan rendesnek látszott.

NEMVALÓ: Igen. Én is úgy láttam. Csak hát...

LIVIA: Mi csak hát?

NEMVALÓ: Maga biztosan románul akar érettségizni. Nem tudom, hogy elvállalhatja-e?

LIVIA: Talán igen. Én remélem, hogy igen. Csak kell annyit tudjon...

NEMVALÓ: Jó! Lehet, hogy mégis. Talán. Beszéljen vele!

LIVIA: Kösz! *(el)*.

(Nemvaló még áll egy darabig ott, ahol megállt, amikor Livia elment. Elmélázva nézi a becsukott ajtót.)

NEMVALÓ: Vajon? És miért? Jó lesz ez így? Ki tudja?

JULCSI: *(a Nemvaló felesége. Beviharzik.)* Ki volt ez?

NEMVALÓ: A nő?

JULCSI: Igen!

NEMVALÓ: Livia. Az a régi dolog Helénával meg Kalapos Lacival. Emlékszel.

JULCSI: *(szigorúan)* A szeme se áll jól! Mit akart?

NEMVALÓ: Érettségizni.

JULCSI: Hát nem egyetemista?

NEMVALÓ: Csak volt. Kimaradt. Most magánúton akar érettségizni.

JULCSI: És miért hozzád jött?

NEMVALÓ: Nem hozzám. Meglátta Fenyvesi Lórit, az új történelemtanárt. Azt akarja, hogy segítsen neki.

JULCSI: A fenét! Biztos megtetszett neki. Mást nem talált?

NEMVALÓ: Szívem, ez aztán éppenséggel nem az én dolgom. Megmondtam, hol találja, s egyezzen meg vele.

JULCSI: Majd természetben fog fizetni.

NEMVALÓ: Az meg pláne nem az én dolgom. Miért ne legyen jó annak a töritanárnak is?

JULCSI: Azért, mert annak menyasszonya van!

NEMVALÓ: Menyasszonya? Erről nem tudok.

JULCSI: De én igen. A patikusnő!

NEMVALÓ: Erzsébet? Nahát. Végre elszánta magát? S te honnan tudod?

JULCSI: De hát ezt mindenki tudja. Fenyvesi direkt ezért jött a városba. Mehetett volna máshova is, sokkal elegánsabb helyre. De ő idejött. Erzsébethez. S akkor ez a...

NEMVALÓ: Szívem! Ez bizonytalan. Meg pletyka. Hát legyen jó egy kicsit Fenyvesinek, mielőtt...

JULCSI: *(epésen)* Igába hajtja a fejét. Ugyi? Ej! Ti, férfiak! Te meg micsoda szerkesztő vagy, ha semmiről se tudsz, ami a városban történik?

NEMVALÓ: Semmilyen. Te vagy, szívem, a szerkesztő. Én? Néha írok egy-egy verset, vagy egy novellát, s vagy leközlitek, vagy sem. Szóval... kár vitázni.

JULCSI: Semmit se tudsz. Semmit se hallottál!

NEMVALÓ: Igaz.

JULCSI: Pedig a városban is érdekes dolgok történnek...

NEMVALÓ: *(látszik, hogy nem érdekli igazából a dolog, csak udvariaskodik a feleségével)* Igazán? Mi?

JULCSI: Például az, hogy egy ügyészcsapat szállta meg a polgármesteri hivatalt.

NEMVALÓ: Na! Azért arról a bandáról csak hallottam. Tehát begyűrűzött hozzánk is.

JULCSI: Be bizony. Az egyik alpolgármestert kezdték ki.

NEMVALÓ: Marťiant? Na, annak meg éppen ideje volt. Amennyi disznóságot csinált...

JULCSI: Nem őt. Sanyit.

NEMVALÓ: Sanyi Jóskát? Azt a nagyon szerény, nagyon kedves, talpig becsületes embert? Na, ez valami tévedés lehet!

JULCSI: Nincs itt semmi tévedés. Valaki feljelentette.

NEMVALÓ: Valaki. Akinek a piszkos üzelmeit nem volt hajlandó elnézni. Vagy valaki, akinek az állására fáj a foga. Sejttem is, ki lehet. Anca.

JULCSI: Az ám, csak hogy az ilyen vizsgálódáshoz nálunk két feljelentés szükséges. Így örököltük még a kondukátor idejéből. S azóta sem változott meg. Vajon ki lehet a másik?

NEMVALÓ: Nem tudom. Nincs tippem.

JULCSI: Pedig ez alighanem fontosabb, mint a Livia puncsi-ügye. Husbavágóbb.

NEMVALÓ: Hááát... Mónika doktornő most alighanem szorul. Patikus Erzsébet is.

JULCSI: Igen. Egy társaságba jártak. Járnak. Lehet, hogy Anca éppen Mónikán akart egyet ütni. Csak nem merte egyenesen.

NEMVALÓ: Vagy tán nincs is fogalma arról, hogy egyenes út is létezik. Mindegy. Mónika megússza. Lenullázzák anyagilag, de megússza.

JULCSI: Hogy gondolod?

NEMVALÓ: Csak úgy, hogy pont ez nekik a legfontosabb céljuk. Hogy fizessen a delikvens. Minél többet lehetőleg. Mónikának a családja gazdag. Az aranytojást tojó tyúkot pedig nem szokás levágni. Persze, legközelebb valami mást találnak majd ki. Most az ügyesség van soron. Szegény Erzsébet!

JULCSI: Igen. Nem elég neki, hogy a vőlegényét el fogja veszíteni, de még ez is. Mert el fogja.

NEMVALÓ: Én is úgy gondolom.

JULCSI: És nem vagy felháborodva rajta?

NEMVALÓ: Azon már túl vagyok. És biztos, hogy nem az én dolgom eldönteni, hogy a két nő közül melyik az értékeesebb. Vagy melyik szorul inkább segítségre...

JULCSI: *(háborogva kimegy)* Nahát!

NEMVALÓ: *(elgondolkozva)* Azért mégis... jobb volna, ha nem így volna...

(Függöny)

III. jelenet.

(Körülbelül három hónap múlva. Livia egyedül a Fenyvesi szobájában. Szépen felöltözve és különben is szép, vidám, majd elrepül, a száját nem tudja összehúzni. Perdül egyet. Marian jön be.)

LIVIA: *(Marianhoz)* Szép vagyok?

MARIAN: Szép vagy! *(közelebb megy, a háta mögé kerül, átöleli és egyúttal megfogja a két mellét)*

LIVIA: *(Felháborodva kipenderül a nem kívánt ölelésből. Még rá is csap a Marian kezére egy jókorát)* Ezt meg ne próbáld még egyszer!

MARIAN: *(meglepődik a hirtelen jött szigorúságon. Hátrább lép, nézegeti a megütött kezét, majd zsebre teszi)* Ejnye! Hát ez meg mi?

LIVIA: Ez, ez! És ezentúl mindig így lesz. *(fenyegetően)* Vagy békét hagysz nekem...

MARIAN: Vagy mi?

LIVIA: Vagy? Most már van, ki megvédjen!

MARIAN: *(elgondolkozva)* Igen, igen. És meddig? És hogyan?

LIVIA: Mostantól. Végig!

MARIAN: Jó Liviuta⁶. Azt hiszem, valóban itt van az ideje a dolgok tisztázásának. Jó, hát legyen akkor most! Mert mi is történt végeredményben? Leérettségiztél. Ez helyes. Fenyvesi segített benne, ez is rendben van. Te pedig hálás voltál érte, ezt is megértem. És azt is, hogy a háládat a legtermészetesebb módon, a testeddel fejezted ki. Mondom! Eddig rendben van. De most már azért ideje felébredni! Hahó! Ez már nem a romantika!

⁶ Úgy ejtik, hogy „Liviuca”.

Ez az élet! Mindenki szépen visszamegy a saját helyére! Érted? A SAJÁT helyére. És legfőképpen te!

LIVIA: Nem! Orrod tőle fokhagymás!

MARIAN: *(elnyújtva)* Igeen? Akkor légy szíves, gondolkozz egy kicsit. Kik vagytok ti egymáshoz képest?

LIVIA: *(már nem olyan magabiztos)* Hogy kik? Azt éppen ma este fogjuk bejelenteni.

MARIAN: Hooogyne. Ma este. És akkor aztán ez a szigorú és tiszta ember szépen megtudja a te élettörténetedet. Mit fog csinálni? El tudod képzelni? Mert én igen.

LIVIA: Már tudja. Elkéstél. Radut is tudja, Antoniát is, azt is, hogy Straistaru hogy hagyott ott egy gyerekkel a semmi közepén.

MARIAN: Igeeen. És elképzelem, hogy azt is elmondtad neki, hogy a Mónika doktornő alkalmazottja vagy. De! Mi volt közben? Két évig? Mit csináltál? Merre jártál? Mivel kerested a betevőt?

LIVIA: Amivel tudtam. Koplaltunk. Antonia is. És igen! Azzal tartottam fenn magamat, amivel lehetett.

MARIAN: Ebben benne foglaltatik a telefonod is, amivel házhoz hívtak? Meg az országút széle is alkalomadtán? Mert erről is tudok!

LIVIA: *(a felháborodástól csak hápogni tud)* De hát... Tudod te egyáltalán, hogy milyen munkákat lehetett megkapni?... Érettségi nélkül? Egyedül a világban! Legkevesebb tizenkét órás munkaidővel! És még azért is állandóan rendelkezésére kell állni a főnöknek! Meg a helyettesének is! Meg a többi kisleányoknak is! Van neked fogalmad? Bíró úr!!!

MARIAN: Hoogyne. Van hát. De akkor is akadt volna valami igazi munka. Ha nehéz is.

LIVIA: Aztán Antoniát hova tettem volna közben? A padlásra? Még azt sem, mert lakásom se volt. Értsd meg! EGYEDÜL voltam!

MARIAN: Értem, ne ordíts! Na hát, éppen ezért, gondolkozzunk! Ma este nyolckor eljössz hozzám! Szükségem van rád. Itt van. Tudom, háromszáz a taksád. *(pénzt vesz elő a zsebéből)* Még egy százas, hogy Antoniához keress valakit, aki mellette legyen!

(a Livia kezébe nyomja a pénzt)

LIVIA: *(fellobban)* Nem kell! Se te, se a pénzed! *(a földre dobja és hátat fordít. Fenyvesi jön be)*

FENYVESI: *(meglátja Marian)* Á! Marian! Szervusz! Jöttél gratulálni? Jól is teszed, mert van mihez. Igen szépen kitett magáért ma Livia! Szép eredménnyel érettségizett! Túl is van rajta. Ni! Hát az kinek a pénze? A tiéd, szívem? *(indul, hogy felvegye, s lovagiasan átadja)*

LIVIA: Nem!

FENYVESI: Akkor a tiéd, Marian?

MARIAN: Tőlem nem esett ki! Mégiscsak a tiéd lesz az, Livia! Biztosan a tiéd! *(egyre fenyegetőbben)* Még láttam is, amikor kiesett.

LIVIA: *(megsemmisülten)* Akkor... lehet... hogy a... táskámból. *(láthatóan semmiféle táskája nincs.)*

FENYVESI: *(gálánsan átadja a pénzt. Livia utálkozva, csak a legszélét fogja meg, s úgy tartja, mintha égetné a kezét.)*

FENYVESI: Na tedd el, szívem! Na! Hát nincs is nálad táska!

LIVIA: Nincs... Nem tudom... hova tettem... le. *(leteszi a pénzt egy asztalkára)*. És... ne haragudj!... ma este nem tudok. Ma este valami dolgom... akadt. Ma este... el kell mennem! *(kínlódik)* Meg kell keresnem... *(megtalálja önmagát)* Nemvalóékat.

MARIAN: Az kell neked! A Julcsi csípős nyelve! Az majd helyre tesz!

FENYVESI: Nem baj, édes! Ne idegeskedj! Amit ma lehet, azt holnap is lehet!

LIVIA: *(halkan, bizonytalanul)* Remélem... De nem merem.

(Függöny)

IV. jelenet.

(Ugyanaznap kora délután. Nemvalóéknál. Eleinte senki, majd csengő szól. Julcsi siet be, és ajtót nyit.)

JULCSI: Ni, ki van itt! Kerülj be, Livia!

LIVIA: *(mintegy félve)* Jó napot! Én csak... a szerkesztő úr nincsen itt? Itthon.

JULCSI: *(látja, hogy valami baj lehet)* Elment valahova. De jön. Gyere már be! Nekem nem mondhatod el?

LIVIA: *(elszántan, de közben reszket)* Dee. Végül is mindegy, hogy igazából kinek mondom el...

JULCSI: De hiszen te reszketsz! Na gyere! Mondd el!

LIVIA: Megfenyegettek.

JULCSI: Ki? Mivel? Na! Ül le és kezd az elején!

LIVIA: Köszönöm, nem ülök le! Lehet, hogy nemsokára... úgyis fel kell álljak... sőt!

JULCSI: Ez nagyon titokzatosan hangzik. Mi a baj?

LIVIA: Marian. Megfenyegetett, hogy elmondja Lórinak az életemet. Nem tudom, hogy merjem-e szerkesztő asszonynak... el... mondani.

JULCSI: Jó! Akkor kezdjük az elején! Először is, ne szerkesztőasszonyozz itt nekem. Engem mindenki Julcsinak szólít és jó is ez így. Na! Akkor így kezdjed!

LIVIA: *(megilletődve)* Kedves... Julcsi. Marian megfenyegetett, hogy elmondja Lórinak, hogy... *(sírva fakad)*

JULCSI: Naaa! Jól van. Most már nincs semmi baj. Sokat úgysem tud mit elmondani, hisz olyan fiatal vagy. Meg hát szegény Raduról mind tudunk, és Straistaruról is. Meg Antoniáról is. Mit mondhat még?

LIVIA: Azt, hogy... azt, hogy... Jaj, nem tudom elmondani!

JULCSI: *(megsimítja a Livia fejét)* Nyugodj meg! Mondd el nyugodtan! Embert nem öltél, vagy igen?

LIVIA: *(könnyek közt mosolyogva)* Azt éppen nem, de én... de én... amikor már nagyon koplaltunk Antoniával, akkor... akkor... árultam a testemet!

JULCSI: Ez bizony valóban nem szép, de azért nem olyan nagy vétek! Főleg, ha már vége van. És biztos vége van, mert most Mónikánál dolgozol.

LIVIA: Így is van. De azt mondta Marian, hogy azt az állást ő szerezte nekem. És most... most...

JULCSI: Most?

LIVIA: Eljött behajtani a számlát. Kamatostól.

JULCSI: Egy frászt szerezte ő azt az állást. Marian egy hazug. Persze utólag könnyű mondani!

(Valaki kulcsokkal zörgölődik)

JULCSI: Várj! Pista hazajött. Gyere ki a konyhába, ott folytassuk! Úgyis az a nők igazi birodalma!

(kimennek. Nemvaló bejön. Látja, hogy nincs senki bent, indulna a konyhába, de Julcsi dugja be a fejét.)

JULCSI: Állj! Ide ne jöjj be! Kérlek!

NEMVALÓ: Oké! Megvárlak. *(leül egy fotelbe, újságot vesz elő, s olvas. Egy ideig csend. Kintről fojtott hangok, de semmi érthető. Nemvaló olvas. Aztán ajtónyikorgás. További csend. Julcsi be)*

JULCSI: *(törölgeti a szemét. Lehuppan a másik fotelbe. Orrhangon.)* Pista! Ideadnád azt az újságot?

NEMVALÓ: *(odaadja)* Mi van, Julcsikám? Történt valami?

JULCSI: Bőgtem.

NEMVALÓ: Volt itt valaki?

JULCSI: Livia. Együtt bőgtünk.

NEMVALÓ: Már elment?

JULCSI: El.

NEMVALÓ: És ha nem titok, miért sí... bőgtetek?

JULCSI: Elmondta az életét!

NEMVALÓ: Aha!

JULCSI: Mi az, hogy AHA? Talán te is tudod?

NEMVALÓ: Marian elmondta.

JULCSI: Marian egy disznó. Sipista. A bíróságtól is kirúgták. Azóta ki tudja, miből él. Hát ő csak ne fenyegetőzzön!

NEMVALÓ: Mindezt tudom, drágám. De nem is hittem el, csak a bizonyítható tényeket.

JULCSI: Á!!! A tények! Tálalás kérdése!

NEMVALÓ: Alighanem így van. És Livia? Mit szándékozik most tenni?

JULCSI: El akar menni, beszélni Erzsébettel.

NEMVALÓ: Az a nő egy jégcsap. Nincsenek érzései. S te mit tanácsoltál?

JULCSI: Azt, hogy menjen, s tegye! Jobb az ilyesmin túl lenni.

NEMVALÓ: Patikus Erzsébet... Biztos vagy te abban, hogy az jó lesz annak a kislánynak? Akárhogy is, Erzsébetnek minden oka megvan arra, hogy haragudjon Liviára. Még akkor is, ha az ő részéről, mint hallottam, nem is volt olyan oltári nagy az a bizonyos szerelem. Mert akkor meg a büszkesége van megsértve.

JULCSI: (szomorúan) Igen, tudom. Sajnos. De szerintem van lelke is, és lehetetlen, hogy ha Liviát a mostani helyzetében meglátja, meg ne lágyulna a szíve! És semmiképpen nem akarom, hogy Livia visszacsússzon abba a mély gödörbe, amelyből már éppen sikerült kikapaszkodnia!

NEMVALÓ: (újra) Patikus Erzsébet... Ejnye! Én egyáltalán nem vagyok biztos abban, hogy az jót tesz annak a kislánynak.

JULCSI: Persze, így nézve valóban bizonytalan. De mit tehettem volna? Erzsébet egyébként szerintem egy különlegesen nagyszerű nő. Most gondold el: Elhagyta a vőlegénye, az ügyészek hónapok óta zaklatják, ő meg olyan egyenes, mint egy szálfá! Meg se rezzen! És végzi a dolgát, a betegekkel udvarias, szóval... mintha még irigyelném is egy kicsit. Lehet, hogy Liviát is gatyába rázza majd. Ki tudja? Azért ne feledd, mi nők néha meglepően erősek tudunk lenni!

NEMVALÓ: (sóhajtva) Isten adja, hogy igazad legyen!

(Függöny)

V. jelenet

(Az előző jelenet után a harmadik napon. Szintén a Nemvalóék nappalija. A két fotelben szintén Pista és Julcsi ülnek, ezúttal mint két öreg. Úgy is néznek ki. Újságot olvasnak, hol egyik, hol a másik, fennhangon. Talán a saját cikkeiket próbálgatják.)

JULCSI: Tragédia a gyógyszerertárban. Tegnap reggel holtan találták Patikus Erzsébet gyógyszerésznőt a saját gyógyszerertárában. Miután hónapokig vizsgálgatta egy ügyészi csoport, úgy tűnik, önkezeléssel vetett véget az életének. A saját gyógyszereivel.

NEMVALÓ: A gyógyszerertárban azonban még egy női holttestet talált a rendőrség. Mint kiderült, a másik holttest a huszonhat éves Paulescu Liviáé volt. A két nő minden valószínűség szerint együtt követett el öngyilkosságot.

KETTEN: Az ügyészség szóvivője szerint a kettős öngyilkosság egyike sem lehet kapcsolatban a vizsgálódásaikkal.

JULCSI: Pfüj! Ügyészállam! Mintha nem tudná úgylis ország-világ, hogy miért ölte meg magát Erzsébet! Miért kellett még külön is felhívják magukra a figyelmet? Már holtában sem nyughat tőlük az ember!

NEMVALÓ: Nagyobb ám a baj! Még ennél is. Mi lesz most a Livia kislányával?

JULCSI: Antoniával? Beszéltem Fenyvesi Lóririval. Azt mondta, ha törvényes lehetősége lesz rá, ő felneveli.

NEMVALÓ: Végso soron ő szinte semmit nem tudott a Livia előéletéről. De ha tudott volna, akkor sem változtak volna meg a Livia iránti érzései. Hiszen az – volt.

JULCSI: Így hát Marian végül mégis tisztességesebbnek bizonyult, mint szegény lány hitte.

NEMVALÓ: Vagy gyávábbnak!

JULCSI: Igen. Az is lehet. Szegény Antonia! Nem elég, hogy anya nélkül maradt, ráadásul egy szót se tud magyarul.

NEMVALÓ: Kicsi még! És tudunk már kétnyelvű gyerekekről. És tudod a törvényt! Az útszélre dobott virágot jogában áll felemelni annak, aki érte felelősséget mer vállalni.

JULCSI: Igen. És szerintem Lóriban meg lehet bízni.

NEMVALÓ: Ő is le van törve.

JULCSI: És Marian?

(kint zörgölődés, majd kopogás hallatszik. Nemvaló arrafelé néz.)

NEMVALÓ: Farkast emlegettünk...

JULCSI: Én megyek. Látni se bírom. *(ki)*

MARIAN: *(bejön)* Pista!

NEMVALÓ: Itt vagyok. Mit akarsz? Ha nem látnád, gyászolunk.

MARIAN: *(elkeseredetten)* De hát miért kerül engem mindenki? Miért nem beszél velem senki? Miért nem hajlandó? Hát leprás vagyok én? Fertőző?

NEMVALÓ: És valóban nem érted? Tényleg kíváncsi vagy rá?

MARIAN: De hát... még Fenyvesi is azt mondta, hogy akkor is szerette volna, ha tudja! És nem is tudta!

NEMVALÓ: Naaa! Ezt Liviával senki nem közölte. Vagy mondjam meg neked, hogy TE mit mondtál neki? Ahelyett, hogy megnyugtattad volna? Nem! Még azt sem lett volna szabad! Még megnyugtadni se! Mert a te szádból a megnyugtató hangzik.

MARIAN: Mert engem nem szeret senki!?

NEMVALÓ: Nem bizony! Mert te mindent csakis az erő pozíciójából akarsz megoldani. Áhh! Hiába beszélek neked. Eriggy innen, haver, mert még én is elvesztem a türelmemet!

MARIAN: *(megsemmisülten kimegy. Közben dűnnyög.)*

JULCSI: *(bejön)* Elment?

NEMVALÓ: El. És annak szegénynek éppen egy ilyenbe kellett beleakadnia! Nincs igazság!

JULCSI: Nincs! De mi is tévedtünk! Súlyosan.

NEMVALÓ: Hogy miért kellett odaküldjük...

JULCSI: De hát ki tudhatta előre...

NEMVALÓ: Hogy Erzsébet is elérkezett a végső határig... És az szálfegyenes, büszke nő, büszkén és szálfegyenesen menetelt egyenesen a halálba. És vitte magával ezt a szegény eltévedt bárány Liviát! Julcsikám, én azt hiszem, hogy semmit se tehettünk volna. Az ítélet már régen kimondatott. Már nagyon régen. Nagyon, nagyon régen. És nem csak szegény Livia fölött. De Erzsébet, Fenyvesi Lóri, sőt még ez a nyavalyás Marian fölött is. Örökké szenvedni fognak. Azt hiszem, egész életükben. Mert ilyen ez a világ. Nemcsak az ország, az egész térség. Innen még elmenekülni sincs hová! Ez a mi világunk. De!

JULCSI: De?

NEMVALÓ: Ha!

JULCSI: Ha?

NEMVALÓ: Ha az ősök bűnét mindig és unos-untalan elkövetik...

JULCSI: Elkövetjük...

NEMVALÓ: Ha a régiek hibáiból nem vagyunk hajlandók tanulni semmit... Akkor talán el lehet képzelni valami ilyen ítéletet... Ámde akkor is! Micsoda ítélet?! És micsoda bíró?! Hol van az a bíró?! Hol van az a rettenetes bíró???!!! bíró!... bíró!... bíró! *(a „bíró” szó még sokáig visszhangzik, miközben jótékonyan lehull a mindent eltakaró...*

Függöny)

(A leeresztett függöny elé a Narrátor jön ki.)

NARRÁTOR:

Mélyen tisztelt közönség, hát haza lehet menni!
Sajnáljuk, hogy nem telt tőlünk ezúttal, csak ennyi.
Régi bűnök barna árnya ma is fullaszt minket,
Jobb lett vón', ha megbecsüljük az elődeinket!
Két kiskakas csípi egymást, két dühös oroszlán
Fojtogató és véstjósító, tarjagos árnyékán.
Ilyen ez a mi világunk, szörnyű ez egészen,
Okuljunk a más bűnéből! Tanulni nem szégyen.

(mélyen meghajlik.)

VÉGE.

UTÓSZÓ.

Paulescu Livia és Dobrescu Marian román anyanyelvű személyek. Egymás között tehát úgy lenne természetes, hogy román nyelven beszéljenek. Csakhogy akkor az erdélyi embereken kívül más nem értené meg a darabot. Mindenesetre, ha egyszer jókedvem lesz és ráérő időm, érdemes lenne megírni egy ilyen változatot is.

*Marosvásárhely
2015 május 3.*